98 Bll. cplt. Qx

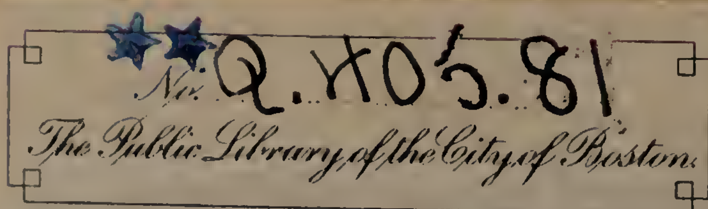
Rarr

Iol. Iov. Pontanus
De fortitudine bellica.
De principe.
Neapel, Matth. Moravus, 1490

H. 13256
Pr. 6708

S. L. B. 1173.

4.D.27

IOANNIS IOVIANI PONTANI AD ALFONSVM CALABRIAE DVCEM DE PRINCIPE LIBER FELICITER INCIPIT.

[P]VBlius Cornelius Scipio: Dux Alfonse: cui post ex uirtute Africano fuit cognomẽ: cũ sibi ædilitatem petenti/ Tribunos plebis uideret obsistere: quod nondum ad petendum legitima ætas esset: Satis inquit annorum habeo si me Quirites habilẽ facere uolunt: Fretus enim uirtutibus suis: quanq̃ adolescens & ante tempus/ Magistratum tamẽ petere a populo non dubitauit. Te autem uix dum annos pubertatis egressum/ nec id petentẽ/ pater uicarium regni creauit: decreuitq; prouintiam Calabriã: uidelicet non annis aut ætati hęc tribuens tuę / sed uirtutibus: quarum tãta apud omnes sit expectatiõ/ ut cũctorum & populorum & procerũ Regni oculos in te unũ cõuerteris. Et Scipio quidem eum se gessit in ædilitate/ ut Quirites postea non penituerit/ tãto fauore ad ferenda suffragia in tribus suas discurrisse. Te aũt decet anniti: ut & patris iudiciũ & expectationẽ de te omniũ exuperes: quod facile quidẽ

prestabis: si tibi ipse nõ defueris. Nõ deeris aũt tibi/si recta precipiẽtibus/si honesta monentibus obtẽperaueris. Si & ii quibus prepositus es & cœteri oẽs/iustitiã/pietatẽ/liberalitẽ/clemẽtiam in te sitas esse intellexerit. Nihil enĩ ad cõciliãdos subiectorũ animos tã ualet/q̃ iustitiæ ac diuini cultus opinio. Prudẽter igitur Maro Phlegiã illũ suũ inducit: iustitiã: religionemq; collaudãtẽ his uerbis. Discite iustitiam moniti & nõ temnere diuos. Iustitia enĩ in quo fuerit/eius imperiũ æquo oẽs animo patiũtur: illiusq; moderationi se se etiã sponte subiiciunt: qđ de Cyro illo legimus: quẽ nõ iustitie solũ sed omniũ etiã regiaꝝ uirtutũ exẽplũ fuisse creditũ ẽ. Quãtũ aũt ad popularẽ cõparãdã beniuolentiã religionis ualeat opinio/Docuit Macedo Alexander: qui etiã superstitionẽ laudare solitus ẽ: tanq̃ p eã in plebis animos rectores ipsi illaberent. Qua uirtute & Cyrus hic de quo dixi: & Camillus & Africanus: & prestantissimi quiq; uiri excelluerũt. & Auus tuus Alfõsus oẽs etatis sue multorũq; ante seculoꝝ reges supauit: quẽ sacra stata ritusq; christianos ac solẽnes cerimonias tãto cultu obseruasse certũ ẽ: ut ne ab ipsis etiã sacrosãctis pontificibus in hoc uinceretur:

QVI IMPERARE CVPIVNT: duo sibi ꝓponere īprimis debēt. Vnū ut liberales sint: Alterū ut clemētes. Prīceps enī qui liberalitatē exercuerit: ex hostibus amicos: ex alienis suos: ex infidis fidos faciet. Peregrinos etiā: & ī extremis terris agētes: ad se se amādū alliciet. Clementiā in quo esse senserimus/illū oēs admiramur: colimus: pro deo habemus. Vtraq; autem ꝑnceps deo maxīe similis efficit᷑: Cuius ꝓpriū ē benefacere omnibus: parcere delinquētibus. Fugiēda aūt omnino ē adulatio. Aures enī adulātibus qui ꝑbeat/is ōnino suus esse desinet: ex alioꝶ assētationibus q̄ ex sua cōsciētia seq; suaq; ipse metiēs. Ambitionē quoq; ut quæ multoꝶ ac magnoꝶ malorū altrix & parens sit/ab aula tua eiectā exterminabis: de qua idem sentio: q̄d Thomas Pontanus gētilis meus uir & doctrina & multarum rerum usu/clarus: quem dicere solitum accepi: Vrbium regnorumq; pestē esse ambitionem. Recte imperator Romanus Alexander/quendam ex iis qui popularem auram tanto studio captabat: ut in ea bonorum fines poneret: palo affigi iussit: excitatoq; mox igni ex materia minime arida/faucibus fumo cōclusis extingui: affirmans iure illum fumo perire/

quod fumum & uendere & emere ſolitus eſſet.
Princeps qui ſe ſe hominē eſſe meminerit nūq̄ ſuperbia efferetur: æquabilitatem ſectabitur: & cum omnia maxime e ſententia cædere ſibi uidebit: tum maxime credet præeſſe rebus humanis deum: cui ſuperbia ipſa mirum in modum diſpliceat.
Quę promittas: & cui etiam promittaſ uideto. Non modo aūt facultatum ac meritorum: ſed etiam temporum atq; ingeniorum habenda eſt ratio. In quo & alia multa cōſideranda ſunt: & illud maxime quo nihil turpius ſit: q̄ fidem nō ſeruare: cuius tanta uis eſt: ut etiā hoſti ſi data ſit/ſeruare tamen eā oporteat. Et cū ſit fides ut ab antiquis definitur dictorum conuentorūue conſtantia & ueritas/ Nihil antiquius ueritate ipſa prīcipi eſſe debere/ Declarat id quod a maioribus noſtris ſapientiſſime inſtitutum eſt: ut liber euangelio℞ quo diuina continet̃ ueritas/ diebus ſingulis oſculandus Principi offerat̃: cum in re diuina adeſt: ut ex eo colendę ueritatis admonitus: meminerit ſtudioſiſſimū ſe eiuſ eſſe debere.
Imprimis autem ſtudere oportet/ ut qui te adeunt/ facilem eſſe intelligāt. Nihil enim tā alie-

num est a principe/nec quod aliorũ in se odiũ tãtopere cõcitet:q̃ asperitas/& ea quę morositas dicit̃. Cõtra uero ĩ omni uita maxime laudat̃ comitas grauitate tẽperata. Auus tuus hac una re potissimũ beniuolẽtiã hominũ sibi cõciliabat/ꝙ neminẽ patiebat̃ tristẽ a se abire: illudq; Titi frequẽs ĩ ore habebat/ Nõ oportere quẽq̃ a sermone principis tristẽ discedere.

Qui tẽperantẽ te senserit/turpia nũq̃ petere audebit. O te fortunatũ Marce Cato/inquit Cicero: a quo rẽ improbã petere nemo audeat: Tũ profecto principatu isto dignus iudicaberis/& boni regis spem pollicebere: cũ ĩprobos insectaberis: oderis ĩtẽperãtes/reiicies mẽdaces. Admonitores quoq; uoluptatũ/ut pestẽ pernitiosissimã fugito: sũt enĩ animi q̃uis bene ĩstituti cõquinatores. Quibus qui delectet̃: ĩpossibile ẽ illũ seruare aliquẽ uitę modũ. Huius erit ĩpudica pueritia: Adolescẽtia effœminata: senectus ĩfamis. Habebat Nero Claudius plurimos uoluptatũ cõquisitores: quẽ tñ ipse exitũ uitæ habuit: quẽ & alii multi ac fere oẽs ab eo nõ dissimiles. Ambigã quid fuerit ĩ Scipione laudabilius: fortitudo ne in bellis gerẽdis: an ĩ omni uita cõtinentia. Altera enĩ bis aut ter hostẽ su-

perauit/altera seipsũ semper:quod eo fuit admi rabilius:ꝙ plurimi inuenti sunt/ & iuueniunt quotidie/qui hosté uicerint:rarissimi qui se se/ præsertim cũ uictoria insolentes intéperatosq; efficiat.

Qui aliis pręest/omnino uacuus esse debet affe ctibus.Ira nãq; rectũ quod sit cernere minime patitur:odiũ ad iniqua impellit:Amor iudiciũ impedit/trahit ad uim inferẽdã libido: stimu- lat ad uindictã dolor:inuidia pręcipité agit.

Maxime aũt hominis est:& eius pręsertim ho- minis qui principatũ gerat/ pręsenti animo in aduersis uti:nec aduersanti fortunæ succũbere.

Ferdinandus pater in initio regni/ cũ multorũ simul procerũ ac populorũ/nonnũq̃ etiã inte- grarũ prouintiarũ ad Ioanné Andegauiensem defectiones nũtiarent/nũq̃ mutauit uultũ: ne dũ ut animo consternaret.In ipsos defectores nullo unq̃ cotumelioso dicto usus.Nuntiata rebellione magni cuiusdã uiri/quem honoris causa nõ nomino:tametsi famę suę minime ipe pepercerit:hactenus cõmotus é/ut diceret dole- re se/ꝙ talis uir & e tanta familia ortus/seq; ma ioribusq; suis indignũ fecisset. Coeterũ christo gratias agere/ ꝙ ne minimã quidé ipse tãti pa-

trādi facinoris causā illi prębuisset. Quid illud nōne inuicti est & ex aduersis etiā uires resumē tis animi? Accepta Sarnēsi clade/cū pręter pau-ca admodū oppida uniuersū regnū ab rege de-sciuisset/cōuenissentq; Ennecus geuara Comes Arianensis: & Honoratus fundanus/habendi Senatus gratia in extremis & ꝓpe desperatis re bus. Ferdinandus frequēti senatu adeo magni-fice de rebus suis locutus est/ut nō modo illorꝝ animos cōfirmauerit: sed uel affirmauerit/bre-ui se hostē pulsurū: traditurūq; liberis suis reg-num multo stabilius q̄ sibi fuisset a patre reli-ctum. Illud etiā in aduersis cōfirmare maxime nos debet/ꝙ ad sūma nō nisi maximis cū labo ribus & periculis ꝓuenit̄. Ad hæc quotus ē qui aut patre aut pręceptore aut dn̄o ita facili & leni uti cupiat/ut obiurgari se ab illo nūq̄ uelit? Sa-pienter igitur dictū ē. Quos deus amat: corri-git et castigat. Quapropter tenere hoc oportet: ꝙ rerū humanarū & ībecillitatis nostrę/ mode rator & rector deus/ hoc maxīe modo temeri-tati hominū cōsulat. Multos enī (qđ quotidie etiā uidemus) secūda fortuna pręcipites egit/cū q̄bus q̄to melius actū esset: si nō plenis sēp ue-lis/sed aduerso interī uēto delati essēt Quid qđ

nō raro uidemus aduersas res magnorū prębu-
isse causas bonorꝝ. Alfonsus de quo dixi/& sę-
pius dicā/nauali prælio superatus/a Genuense
capit᷑/tanq̄ Regno Neapolitano: quod postea
contigit ex captiuitate potiturus: ac nisi uictus
prius/non esset tandē uictor futurus. Adde qđ
nescio/quo pacto parta ac retēta cū labore ma-
gis nos delectant: carioraq; multo habemus/q̄
si aut casu aliquo oblata essent: aut si curā eorū
nullā habere nos oporteret.
Secundæ quoq; res sunt tanq̄ speculū quoddā
nostri/quæ ut de Magistratu dicere solemus/
qualis quisq; sit/apertissime ostēdūt. Quāob-
rem tū maxime seruanda erit continentia: cum
quicquid libuerit licuerit. Cohibēdus erit ani-
mus ne efferat᷑/ne insolescat/ne obliuiscat᷑ sui
ipsius/atq; ita instituēdus: ut se e libertate ī ser-
uitutē/e diuitiis in paupertatē: & ex alto atque
illustri loco in infima obscuraq; deiici aliquā-
do cogitet. Bellorophontes ut est in fabulis/cū
equo illo alato ferretur/& sublimem teneret ae
ra/præceps excussus est: quo casu ut ē in uetere
uersu miser ac mœrens terris errauit alienis: qđ
euenire sępissime iis solet/qui secūdis rebus in
flati/superbe nimis & intemperanter agunt.

Beatũ illũ Plato dicit/ & Cicero refert: cui etiã in senectute contigerit/ ut sapiẽtiã/ uerasq; opiniones assequi possit. Præclare quidẽ/ sed ut in senectute ualeamus assequi/ iacienda sũt fundamenta ab adolescentia/ quibus bene iactis/ tãq̃ in domo bene ædificata nõ est uerendũ ut corruamus. Optima aũt fundamẽta sunt adolescẽtis ad sapientiã assequendam: si cum sapiens id ætatis esse nõ possit propter teneritatẽ atq; inscitiã/ qua nec uidere nec agere res optimas ualet/ quod certe potest/ eorũ qui habent sapientes consuetudine delectetur: quo de genere est illud eiusdẽ Ciceronis/ cũ ait/ Ita se a patre deductũ ad Sceuolã sumpta uirili toga/ ut quoad posset & liceret/ a senis latere nunq̃ discederet. Primũ enim est/ ut colere sapiẽtes assuescat: Secundũ ut illorũ dictis aures libenter adhibeat: Tertiũ ut eorũ se q̃maxime similem esse uelit: quorum nõ modo facta/ sed etiã dicta imitari cõtendat. Ex quibus principiis usus/ deinde progressionibus/ ad quã cõtendit/ sapientiã uictor consequetur.

Delegit pater tuus tum uiros primarios/ tũ in omni genere laudis probatos homines/ quorũ consiliis & admonitionibus formarere: non q;

ipse per te tibi non sufficias:sed quod nouellæ
solent arbores/ut iis tanquam adminiculis qui
busdam innitare.hi tibi de rebus grauioribus
disserentes audiendi sunt/ non minus quã ipsi
philosophi . Quibus enim ad res gerẽdas me-
lioribus uti potes magistris/quã iis qui multa
& magna gesserint? Auus tuus Alfonsus(ne
a domesticis recedam exemplis)Antonio poe-
tæ incredibili quadam uoluptate operã dabat/
aliquid ex priscorum annalibus referenti/quin
etiam ueterum ab eo scriptorum lectiones sin-
gulis diebus audiebat:ac licet multis magnisq;
interim grauaretur curis/nunquam tamen pas-
sus est horam libro dictam a negociis auferri.
Mirum est enim quantum ualeat ad optimam
uitæ institutionẽ assidua & diligens lectio. Nã
si ut Scipionem dicere de se solitũ scribit Cris-
pus:maiorum imagines mirum immodum in
tuentes/ad uirtutem excitant:quanto magis il-
lorũ dicta factaq; imitatione digna/sępius ani-
mo repetita/& ante oculos posita commouere
debeant.Auus nunquã sine libris in expeditio
nem profectus/tentorium in quo asseruaban-
tur/iuxta se poni iubebat.Cumq; nullas Fabi-
orum/Marcellorum/Scipionum/Alexandro-

rum/ Cęſarum haberet imagines alias/ quas in tueretur/ libros inſpiciebat:quibus geſta ab il lis continerentur: cuius te nomen referentem: hoc eius exemplum ut alia multa imitari ma xime oportet:ut enim Auo turpe nõ eſſet uin ci a Nepote in litteris:ſic Nepotem te gloriæ eius deeſſe turpe ſit & dedecoroſum. Neq; illis aſſentiẽdũ eſt/qui litteras accuſant:qui ſi prop terea contẽnendas ducunt ꝙ diſcendæ nõ ſint: tanquã nõ neceſſariæ/neſcio quid ſit quod ipſi diſcendum putent. Quid eſt enim per chriſtũ tam neceſſarium quã multa ſcire: atque ea tum in cognitione naturæ & rerum occultarum: tũ in memoria rerum præteritarum/ & clarorum uirorum exemplis poſita: niſi ſi quid honeſtũ quid turpe/ quid bonum/ quid malum/ quid expetendum /contra quid fugiendum / quid ægrotantibus iucundum/quid ualentibus no xium ſit /Scire ipſi non putent neceſſarium: Qua uero ratõne lautius conuiuiũ paretur:ſci re ſolum putent eſſe neceſſarium. Sin fortaſſe quod ſint indignę homine:ii fallũtur omnino & quod dici ſolet tota errant uia. Quid enim homine dignius /quam inter cœteros excellẽ tem eſſe: Excellere autem doctrina præditos/

uel ex eo iudicari poteſt/ ꝙ in maximis geren-
dis rebus cõſiliiſqꝫ capiendis/ primum ſemper
locũ ii tenẽt/qui docti habentur. Neqꝫ eni pue-
ros ſtatim grãmaticis eſſe tradendos/a quibus
erudiant̃/cõſentirent omnes/ ſi litterę indignę
illis futurę eſſent poſtq̃ uiri ꝑuaſiſſent. Sed ſũt
quidã qui ut ignorãtiã ſuã/de qua etiã gloria-
ri audẽt/defendãt:ipſi de litteris litteratiſqꝫ ho-
minibus male ſentiãt/malo ocio & langori de-
diti. Licet aũt non omnes qui inter doctos nu-
merant̃ nota careãt/uitiũ tamẽ non ad litteras/
ſed ad ipſorũ ingenia referendũ:quanq̃ litteræ
ipſæ propter celebritatẽ cõſpectius illud effici-
ant. Sed & hoc neceſſe ẽ/ut & ipſi fateantur/Ex
iis etiã quos idiotas uulgus appellat/quiqꝫ litte
ras neſciant/plurimos eſſe teterrimorũ uitiorũ
maculis reſperſos inquinatoſqꝫ/ qui ut aliis ca-
reant/illo certe non carent/ꝙ indocti ignoran
teſqꝫ ſunt:quo quid aut eſſe contẽptius/aut ho-
mine ĩdignius poteſt? Vrbe perterrita/& quid
cõſilii caperet incerta metu Catilinæ/cõiurato-
rumqꝫ aliorũ/plebis patrũqꝫ cõmuni conſenſu
maturatum eſt ad cõſulatum demãdandũ:M.
Tul. Ciceroni/quãq̃ nouo homini & inquili-
no/primariis ciuitatis uiris pręteritis /uidelicet

nō Harpinū aut maiorum imagines: tantam ei expectationem cōparauerant: sed insignes litterarum tituli: & adducta e rhetoꝝ scholis in forum Senatumq; eloquentia.
Mortuo Nicolao quinto pontifice maximo: quod de Marino Tomacello qui per id tēpus Romæ agebat audiui: cum ei successisset Calistus: timereturq; ne a Iacobo Picinino bellum moueretur: atq; ad eum accessisset magnus quidam uir: nouo tamē quod imineret bello perterritus/non esse inquit quod Picininū uereretur: Habere enim ecclesiā christi: tria millia & amplius litteratoꝝ hominū/quorum consiliis sapientiaq; omnes omnium simul Europæ ducum conatus facile reprimi atq; contūdi posset. Sed non sit mihi longius nunc cū his certamē. Neq; eni litteræ patrocinio meo indigēt: apud te præsertim: Locus hic tantū attingēdus fuit/non explicandæ laudes earū/ in quibus connumerandis finē facio: ne illas laudans uidear de meis studiis aliquid prædicare. Illud tamē nullo modo præteriери: q̄ uicto captoq; Antonio Caldora/Auus tuus cum exercitu in Pelignos profectus/cum peruenisset i locum unde Sulmo poterat despici: percunctatus/An ea ut fer-

retur Ouidii esset patria: & qui aderāt affirmas-
sent / urbem salutauit / gratiasq; genio loci egit:
in quo tātus olim poeta genitus esset: de cuius
laudibus cū non pauca disseruisset: tandē famę
eius magnitudine cōmotus / Ego īquit huic re-
gioni quæ nō parua regni Neapolitani / nec cō
temnenda pars est / libēter cesserim: si tēporibus
meis datū esset hūc poetā ut haberēt: quē mortu
um pluris ipe faciā / q̈ omnis Aprutii domīatū.
Et quoniā non semper agendis negociis occu-
pati esse possumus: & a libris secedendū est ali-
quādo: faciendæq; sunt intermissiones: ac quę-
renda tum animi / tū corporis laxamenta: uide-
re oportet ut cessatio omnis careat ignauia: ne
cū relaxari quęrimus / desidiosi effœminatique
efficiamur. eritq; ociū: ut sine negocio sic absq;
segnitia: nam ut agrum q̈uis uberi sit solo / pru
dens tamen agricola cessare patitur: qui tamē si
diutius cesset sētibus fruticibusq; obsitus squa-
let: sic ubi animum ocio torpere nimio patie-
mur: efficietur ut iure illa in nos dicantur: plu-
ma Sardanapali epicuri de grege porcum / & si
qua dici aut fingi possunt indigniora oppro-
bria. In hac cessatōne dandus erit locus aliquis
iocis: facetiisq; quibus animus r̄creet̄. Quodq;

ait Laberius/facundum comitem in uia pro ue-
hiculo eſſe/ad iſtam quã dico ceſſationẽ trãſfe-
rendum. Adhibendi ſunt etiam muſici/qui tũ
cantu/tum chordis oblectẽt animum/ & curas
permulceant. dandum quoq; aliquid iſtrioni-
bus. Auus tuus meridianis horis/arcu ſe cum
iuuenibus exercebat: Auguſtus pila & follicu-
lo. Venatio quoq; & aucupiũ/corpus animũq;
maxime reficiunt. Pater tuus iſtud ætatis equis
operam dabat. Cyrus apud Aſtyagem auũ/pu
er equum agere/& concluſas horto feras iaculo
ferire doctus/ poſtq̃ adoleuit/aut aprum aut le
onem in ſiluis petebat. Itaq; non iniuria apud
Maronem præcipue laudi datur Pico/ q͂ eſſet
equum domitor debellatorq; ferarũ.
Omniũ aũt ꝓmũ ſtudere oportet: ut ab iis po-
tiſſimũ amer̃/quibus corporis ac reꝝ familiari
um curã pmiſeris: qđ faciens uiues ſecurior: &
amor iſte cũ inter familiares altius egerit radi-
ces/latius poſtea euagatus: nõ modo iter popu
lares ſubiectoſq;/ſed externos quoq; diffũdet̃.
Quẽ eni quiſq; amat/eũ ſi fieri poſſit/uiuere p-
petuo expetit: nulliq; minuſ exercitu opus eſt/
q̃q̃ haud ſcio an ulli maiores ſint copię q̃ ei qui
plurimũ amet̃. Iur̃ igit̃ uideri poteſt dictũ qđ

Thomas Pontanus libenter usurpabat amorē nunquā fecisse stipendium. Illud etiā eiusdem est non minus prudens. Amorem inermē quidem incedere/dormire tamen loricatū. Ad cōseruandum aūt: & magis indies augendū familiarium/& eorum quos ītimos habeas amorē/ illud maxime ualet ut amari se abs te ītelligāt. Vetus enim est & prudens: Si uis amari ama. Quod ex eo potissimum iudicabunt: si secundis rebus suis senserīt te lætari: dolere plurimū aduersis. Deuinciet autem illorum animos/ac imprimis fidos faciet liberalitas gratitudini cōiuncta: quæ in principibus modum nō potest excedere: quanq̄ nec semper: nec cum omnibus eadem sit lex tenenda: ne dum assuescunt quotidie accipere si retrahere aliquādo manum necessitas coegerit/aut honesta ratio suaserit/ mutēt animum/ & tanquā iniuriā aliquam acceperint/ quærant quo nam modo ualeant ulcisci. Multum etiam conferet humanitas: qua uirtute cum excelleas / necesse est nō modo ut ab intimis tuis amere multum: sed a cœteris omnibus. Cyrus hic quem imitari te maxime cupio qua tempestate ob inopiam liberalitate uti minime poterat/beniuolentiam suorum humani

tate conabatur assequi·Quippe quibus etiā in faciundo opere adiutor adesset ac laborum so· cius: Nam postea q̃ regno Assyriæ potitus est/ nullum in eos liberalitatis genus exercere prę· termisit: Cũ non pecuniam sed amicos quibus ipse plurimum cõtulisset diuitiarum/suos esse thesauros duceret: Quanq̃ non modo familia· res & amicos/sed e subiectis unumquęq; adeo lætaretur copia rerum abundare/ut boni regis proprium officium/quin & opus esse diceret: etiã ciuitates beatas efficere.

Non tam autem studendum est ut liberalis ha beare atq; humanus/ q̃ cauendum ab iis uitiis/ quę his uirtutibus dicuntur contraria. Nõ sen· tient te auidum alieni: neq; inhiantem iis quæ ipsi in delitiis & cara admodum habeant. Do· minum enim cupidum necesse est rapacẽ fieri/ iure iniuriaq; uim inferentem/ut cupito potia· tur. Hinc ꝓscriptiones/exilia/cruciatus/ cędes: hinc etiã postea cõtigit/uere illud dici: Ad ge· nerum cereris sine cæde & uulnere pauci/Descẽ dunt reges & sicca morte tyranni.

Ad hæc quid magis alienũ a regibus aut ipso· rum securitati minus conducens/ q̃ ꝙ cum ipsi præbere se cœteris debeãt humanitatis exẽplũ/

difficiles & superbos agant? Inhumanitas enim mater est odii: ut superbia crudelitatis: malus utraque & uitæ & principatus custos. Me puero Angelottus Cardinalis quod asperiorem se/& nimis etiam tenacem erga suos præberet: a famulo quem cubiculi curam habere iusserat/iugulatus est. Quid Tyrannis eueniet/quando ii qui sacrosancti habentur/hunc exitum uitæ non euadunt? quem cum semper timeant: quibus eos necesse est curis angi: & tanquam adhibitis tormentis cruciari noctesque diesque? Tradunt Masinissam cuius olim in Africa late patens fuit Imperium/cum ne filiis quidem fideret/corporis custodiam commisisse canibus/quos multos & feroces alebat. quam hic securus uixerit/ ex hoc uno plane iudicari potest: quod canibus quam filiis plus fidei haberet. Quo ut non securiores: sic non minus infelices uixerunt Pheræus Alexander/& Syracusanus Dionysius: quorum alter ad Theben uxorem quam perdite etiam amabat: cum introire uellet/barbarum quendam/& eum notis compunctum threiciis/ ut Cicero refert/stricto gladio iubebat ante ire: præmittebatque de stipatoribus suis/qui muliebres arculas perscrutarentur: Et ne quod in uestimentis telum occultare-

tur exquirerent. Alter uero cum duas haberet uxores/Aristomaden & Dorida/neutrius unq̃ complexum petiisse dicitur/nisi uestibus prius excussis. In cubiculum quoque quod lata cinxerat fossa/ligneo ponte se se recipiebat. Quin etiam filias a quibus ante tōdebatur/ubi adultas uidit/ueritus cultrum illis committere/candente carbone capillum sibi aduri faciebat.

Vetus etiã sententia est: nec auctoritate carens: nec euentu: alienam uirtutem Regibus semper esse formidolosam. Quibus si tanta esset cura uirtutis honestandæ: quantis præmiis minus bonos interdum prosequuntur: profecto regũ res quietius haberent: nec misceri eas cerneremus/aut regna ip̄a pulsis iustis dominis ad ignotos non raro transferri. Quamobrem quoniã regni Neapolitani & ampli & opulẽti successio ad te pertinet: hortor ac moneo: uti paterna auitaqꝫ imitatus uestigia: eũ te a puero instituas: ut ꝓbatissimos quosqꝫ & uirtute prędi tos cōplecti assuescas. Est aũt uirtutis ea natura ut ĩ quo sit/ latere diu nō possit. Sedebat aliqñ Antonius panhormita de lectōne fessus ĩ uestĩ bulo pliniani sui: q̃ uilla ẽ haud ꝓcul Neapoli

in litore resinati. Cumq; inter eos qui aderant esset de uirtute quæstio/dixissetque Antonius splendididissimum eius lumē esse/preteriens uillicus/nescio q̄ inquit uirtus ista quā dicis splēdeat Antoni/Sed certe scio me diutius illius cō templandæ desiderio captum intueri eā nunq̄ potuisse: Ad quæ surridēs Antonius. Tu quidem bone uir de asello quem per imprudentiā amissum nondum inuenisti/dicere bellissime poteras. Sed dic quæso/quid putes esse in orbe splendididissimum? Solem inquit ille. Atqui so lem cæci non uident. non uident respondit: q̄ ii sint oculis capti. Multo ergo splendidior est uirtus/quā etiā cæci apertissime uideant.

Prima igitur spes quam polliceri de te populis debes (quod quidem facis) illa sit/ut delectari te præstantissimorum hominum cōsuetudine intelligant: quod cernētes sperabunt futurū te eum/in quo sint reposita uirtutibus præmia: quam tui expectatōnem magis magisq; indies & concitabis & augebis: siquo maiorē quis uirtutis opinionem præbuerit: hoc illū in honore maiore haberi abs te cognouerint: quorum hominum & si exiguus ē numerus(uirtus enī ut cœtera bona rara est) Idē tamen circa uirtutē

contingit quod circa bonarum artium quanq̃
uidemus solere contingere. Vt enim si aut po-
eticæ aut phisicæ sit honor ꝓpositus / magnus
erit illorũ numerus / qui clarere in eis studeant:
eodem modo plurimi ut uirtutem assequãtur /
contendent: si pręmia quoq̃ quæ uirtuti debẽ-
tur: una se consecuturos sperauerint. Laurẽtius
uallẽsis cum ab eo quęsiisset Nicolaus quintus
Pontifex maximus: cur senex iã & ĩ latinis lit-
teris cõsumatus / tanto studio græcas disceret:
Vt duplicem inquit abs te Põtifex mercedem
accipiam.

Et quoniã fortuna principũ in edito / & prælu-
stri sita est loco / prębetq̃ se se spectandã omni-
bus studendum est / ut dicta factaq̃ tua omnia
eiusmodi sint: quæ nõ modo laudem tibi atq̃
auctoritatem pariant: sed & familiares & popu
lares ipsos ad uirtutẽ excitent: Ad quam nulla
eos res magis excitabit / q̃ spectata ipsis uirtus
tua & mores q̃ probatissimi. Prudẽtissime igit̃
Claudianus componitur orbis regis ad exem-
plar. Quid illud: Nõne prouerbii locũ tenet:
Dominus qualis sit / familiã ostendere:
Maxime aũt opinionẽ / tũ subiectorũ / tũ cœte-
rorum hominũ conciliabit ea quę nunc a qui-

busdam etiam non indoctis uiris/quis parum proprie maiestas uocatur. Sed non sit mihi de uerbo controuersia: uulgus in hoc sequar ī quo ueniam mihi dari a te postulo. Est autē ea prin cipū propria: cōparaturq; arte & diligētia/multa: habetq; ortū a natura. Primū igitur oportet teipsum ut cognoscas intelligasq; te gerere pn cipis personā: quod intelligens in omnibus tū dictis tum factis grauitatē seruabis atq; cōstantiam. Cumq; omnis tū consultatio/tum actio sit de consiliis capiendis: aut de rebus publicis/ aut priuatis: in capiendis cōsiliis oportet multa audire: plurima circūspicere: causas singulorū quæ dicunt exquirere: nō statim assentiri: nec semp etiā palā improbare: oculis nutuq; multa declarare: multa etiā pensitātem animo/uultu præteferre: sententias aliorū ita examinare: ut mentes dicētiū uideare uelle introspicere. quod ipse sentias: aut nō statim: aut solū paucis aperire: In dicendo cautū & breuē esse/pro rerū tamen qualitate. parce reprehēdere: rarēter & nō nisi maxima ex causa obiurgare: Laudare cum grauitate: iracundiā cohibere/tanq̄ maiestatis inimicā: in nullo ita efferri/ut quod aiūt lineā trāseas. Ex his igit atq; aliis quę natura/tēpus/

res & ars docuerit/de quibus nulla certa prgcep ta tradi possent/nascetur admiratio quędā/ sine qua maiestas esse nullo modo potest.
Publicę uero res(uoco autem publicas: quę ad quieté populorũ & regni moderatõné ptineãt) arte alia tractandæ sũt. Vrbiũ legatis cõspectũ tuũ adeũtibus/mãsuetũ te & facilé prębeas: mã-data referentes eo uultu audies: ut fiduciã eis ad dicendũ des. Cũ uero dimittent/ita eos dimit-tes: ut qui honesta & iusta facile abs te impetra ri posse intelligãt. nec his cõtentus/honoribus quoque & donis quę grata illis esse foreq; cog-noueris/honestabis atq; afficies. Quę uero aut minus honesta: aut nõ satis ęqua petierit/ea nõ semp/nec palã/nec tristiore uultu: aut grauiori bus uerbis denegãda sũt: sed potius ostendẽdũ est/nõ ideo ea te nõ cõcedere q nolis/sed q illis inutilia iudices: qq; ea ratõne ipsorũ rebus me-lius cõsulat. Vbi aũt de iure agit: nullũ a te p-sonarũ discrimé habeat/sed ipsarũ legũ psonã induas/quę eędé semp sunt oĩbus: populos etiã oportet: tũ lr̃is tũ nũtiis p rebus téporibusq; sę pius ut horteris moneas/excites/nec sép expec-tabis dũ rogét qd: sed ultro/& nõ rogatus bñfi ciũ cõferes: pmia quoq; pponéda sũt iis artibus

quas celebriores in ciuitate ſenſeris. Pręſens/ eũ te erga ciues geres/ ut neceſſitatibus ſuis patrẽ-familias: iuridicẽdo prætorem: ciuilibus ſimul-tatibus diſſenſionibuſq; compoſitorem adeſſe ſentiant: gaudentem ſuis ſecundis ac florẽtibus rebus/ dolentem aduerſis/ ac totis uiribus peri-cula uimq; propulſantem: demumq; & abſentẽ & præſentem eam te rerum ſuarum habere cu-ram intelligãt: ut tanq̃ dominum uereant̃: co-lant ut patronum. In iudiciis autẽ ſeuerum: in reſponſis grauem & circũſpectum ſentiãt: gra-tum in ſermone: acrem in ſentẽtiis: minime ta-men contentioſum: Sint uerba ut ſine ſuperci-lio/ ſic non abſq; grauitate & penſo: In facino-roſos autem & eos quos pœnis afficiendos le-ges ſanxerint/ ſic animaduertas: ut no hominẽ ſed crimen inſectari ac punire uideare. His atq; ſimilibus amor cõciliabitur & reuerentia fide-les & diuturni: Maieſtatis comites: q̃q̃ poetæ ex honore et reuerentia natã eam uelint.

De priuatis quoque aliquid pręcipiendũ eſt/ ſi enim omnia perſequi uelim: uereor ne modũ excedat pręceptio. Ad hæc nõ pauca ſunt quæ ut hic ꝓbant̃: ſic alibi improbanda ſunt. Mu-tantur enim multa pro locis: rebus: tẽporibus:

quorum quidẽ natura ipsa erit optima magi-
stra/ & ipsarum tum rerum/tum temporũ atq;
ingeniorum obseruatio/ex qua ars cõstat. Pri-
uata igitur: cũ aut extrinsecus erga eos qui pri-
uati sint: aut erga teipsũ sint consideranda/ quẽ
te gerere erga alios debeas/ Lex hęc erit/ut pere
grinos humaniter excipias/attentus audias/li-
beraliter tractes: in omnibus facilẽ te eis & be-
nignum præbeas: Studeas etiã anteq̃ te adeãt/
quoad poteris nosse quod sit suum ipsorum in
geniũ: quibus cum uixerint: quas artes fuerint
secuti: quas etiam sequantur opiniones: factio-
nesue: tristes ne sint: an hilares: suaues ĩ sermo-
ne an duriores/quæ afferant mãdata: quid im-
petrare cupiant: publice ueniant an priuatim:
mores quoq; nationũ & studia sunt diligenter
noscenda. His enim cognitis facile intelliges
quid agere teipsum oporteat: Adhibitos ĩ cœ-
nam laute accipies: inter discumbendum allo-
quere familiariter: multum delectari te illorũ
sermone ostendes: multa etiã ab ipsis de mori-
bus nationum/de situ locorũ/de iis quæ inter
peregrinãdũ memoratu digna uiderint audie-
rintue/doceri studeas. Inuitãdi sunt etiã ex iis
qui aderint/de rebus tum iocosis/tũ grauibus/

ut aliquid dicant: quod tum admirationẽ tum uoluptatem pariat. Cum uero in eum sermonẽ tecum uenerint/ ut impetrare aliquid abs te cõtendant/ tum oportet ut liberalitatem munificentiãq; praeteferas: & ubi aut dignitas tua: aut ea quae ab illis petentur exigẽt/ religionẽ/ iustitiam/ continentiam/ mansuetudinem: Cũ autẽ dimittendi sunt/ blãdis uerbis/ & comi sermone alloquere: nec contentus iis quibus eos donaueris/ multa quoq; & ipse pollicebere/ & per alios offeres.

E subiectis aũt quorum tibi aut ingenium aut fides/ aut multa rerum experientia cognita fuerit/ praeficies magistratibus/ prosequere salariis/ alium belli rebus/ alium pacis designabis: bonis consilio & iustitiae cultoribus/ urbium aut prouintiarum curam demandabis: probatae fidei/ & ingenii minime uarii praeficies arcibus/ administrandis pecuniis/ thesaurisque conseruandis/ quos frugi/ diligentes/ industrios absti nentes scieris: In hos seuerum/ in illos facilem/ p causis/ ingeniis/ tẽporibus locisq; te exhibebis: sciẽs summum ius summam interdum iniuriam esse: nõ raro etiam magis ex ęquo & bono q̃ iure agendũ: quaedã etiã magis ignoscẽda

esse q̃ punienda: nõnulla etiã prætereunda tãq̃ ignores / aut in aliud tempus differenda.
Optime etiã haberet / si unumquéq; e subiectis dñi cognoscerét: Nam ut bonis locus & gratia apud illos esset: sic malis ĩprobisq; paratũ supplíciũ / quod quoniã tũ naturæ humanę imbecillitas nõ patit᷑: tũ fortunæ incõstãtia ꝓhibet: cũ pręter opinioné plura cõtingant: pręstandũ est ut si nõ oés / plurimos tñ cognoscas. sciasq; qđ nullus mercator in capiẽdis soluendisq; nũmis ignorat / quanti quisq; sit expendẽdus. Sũma etiã cura attendes / ut quos iuri dicendo pręfecturus es / auaritia cœterisq; malis libidinibus animũ liberũ atq; inuictũ gerant. Vim a quoq; ita ꝓhibeas / ut nullius rei acrioré te q̃ legum ac libertatis defensoré ostendas / nihilq; nisi quod iustũ & honestũ sit ab ullo exigas.
Cum familiaribus quoque negligendum non est: qualis ipse futurus sis. Nam ut est apud Iuuenalem. Lingua mali pars pessima serui est. Infamia enim ut Nicolaus Maria buzutus eques neapolitanus dicere solet / domesticum malum est / quæ in domus penetralibus nata: ubi paulum modo adoleuerit furtim se domo surripiens orbem peruagetur. Quamobrem dãda est

opera/ ut familiares quiq; aulici hodie uocantur/optime de te sibi persuadeãt: quod his moribus artibusq; facillime assequeris/ si facilem/ comem/benignum/liberalem /erga eos te prębueris: facile condonantem peccata: ac recte facta in maius etiam extollentem. Si unusquisq; partes suas pro ministerio/opera/ĩgenioq; suo ualere apud te ĩtellexerit: Si ex iis quæ ip̃e spõte tua in ipsos cõferes/sibi polliceantur te & nõ rogatũ maiora indies in se collaturum/& a rogato quæ petent facillime exoraturos.
Lodouici Pontani grauissimi uiri/& sua ætate iurisconsultorũ principis nobilis sententia est: neminem posse in litteris clarum euadere: nisi qui plurima legerit/audierit/memorię mandauerit: quã si subtilius intueri uelimus/ĩtelligemus regem etiam bonũ esse nequaq̃ posse/ nisi sæpe et multum legat: multos multa referentes audiat: lecta atq; audita memorię mãdet: quod etiam Homerus comprobare uidetur/qui Vlixem quem sapientem effingere uolebat/ab ip̃o statim operis initio his laudibus tanquã circũscripserit: qui mores hominum multorum uidit et urbes. Quamobrem si amari a familiaribus/quod unũ præ omnibus studes/uis: si fu-

turi boni regis expectationem concitare/quod solum a diis immortalibus optas/id de te imprimis præsta/ut nõ uni ex omnibus addictus uiuas:quod maxime alienum est a Pricipe:sed teipsum omnibus tanquã per uices partire palam faciens/ unum te esse ad quem referri omnia et uelis/et debeant. Vt enim male actũ esset cum genere humano/ si uni se deus aut paucis admodum præberet exorandum/Eodem modo male cũ principum Regumq; familiaribus/ si in tanta multitudine uni/ aut paucis admodum locus fidesq; sit. Nullus enĩ familiaribus maior est dolor/q̃ ubi cum principe suo ueluti per interpretem agendum sit. Oportet enim qui amari a suis et minime peccare in republica uelit/plurimis oculis:plurimisq; auribus utatᷣ. Iacobus Caldora dux ætatis suæ clarissimus dicere solebat/eo die multũ se pecunię cõparasse/quo multos audisset:cum multum audire/maximos thesauros esse duceret. Vultus etiam bonus/et læta ut dicitur frons incredibile est quantum adiuuent. Catum nanq; ẽ illud/ dextera corpus pasci/animum uultu.

Totius autem maiestatis fundamentum est/ si

tecum ita quidé uiuas/ut minime a te ipse dissé tias/in omnibusq; tum dictis tum factis fidem ut teneas:atq; constantiam: quodq; in aliis re-prehendendũ iudices/seuerus in te iudex prius correxeris: animumq; prauis cupidinibus mi-nime obnoxium gesseris: Si quemadmodum potestate & imperio: sic iustitia/pietate/cõstan tia/moderatione/præcedere alios contenderis. Si ut fraudulenti & perfidi nomen abhomina-bere/ita nec semper/nec omnibus tantã fidem adhibebis: aut in dicendo aut in consulendo/ aut in aliis quæ plurima in uita mortalium du bia & incerta cõtingunt:ut nõ existimes posse aliquando eos decipi/errare/ labi: cum ueritas plurima habeat diuerticula:& ut Narcissus the ologus acutissimus uir dicere solet ĩ latebris ha bitet. Patientia quoq; æstus/algoris/inediæ/nõ modo commendatur in Principibus/sed tanq̃ necessaria desideratur. Cibo etiã & potu ut cœ-teris corporis uoluptatibus maxime temperan dum. Quid enim magis contra maiestatem/q̃ qui aliis imperet/eũ uino intemperantiæq; ser-uire? quod monstro simile est. Si enim ut est apud Nasonem/Non bene conueninnt/nec in una sede morant᷑ Maiestas & amor/q̃to minus

ebrietas & temulentia/quę sordidis etiã homi-
nibus maximo uitio datur. Somnus quoq; im
moderatus & nõ concessæ uiris delitiæ/omni-
no fugiẽdæ: Eneruat enĩ somnus/ delitię effœ-
minant. Principem nanq; in umbra & plumis
ut aiunt assidue agentem: multa uitia necesse ẽ
circũsistant: cũ uoluptatũ titillãtium nutrix sit
culcitra: cui morbo multũ adiiciunt secreta cu-
biculorũ conclauia. Quãobrem recte ab Hora
tio dictum est. Ocium & reges prius & beatas
perdidit urbes.
Nõ parũ etiã in gestu positũ est. Sit igit᷑ inces-
sus non mollis/non concitatus/nõ dissolutus:
mediũ inter hæc tenendũ. absit ab omni corpo
ris motu rusticitas/et petulantia/ manuũ com-
plosio/et brachiorũ concitata motio /omnino
inepta. Quid uultus illa contortio q̃ uitiosa?
quid risus profusio et cachinni pene singultan
tes quã turpes? quid capitis cum ceruice quas-
satio q̃ uulgaris? et pene dixerim equis hinni-
entibus quã hominibus magis conueniens.
In oculis quoq; nõ paruam natura posuit mo-
tuum animi declarationẽ. Quamobrem ab eo
rum motionibus omnis erit abiicienda leuitas
atque impudentia: et cum nulla corporis pars

uacare debeat cõtinentia/oculos maxime opor tet Principẽ habere continentes:nihil fœdum/ uariũ /crudele/inuidũ/uanum/in illorũ appare at motu:atq; obtutu/nihil in ſuperciliis/ nihil in fronte.

Veſtitus quoq; & totius corporis ornatus ap- tus/ & decens multum conferet/ & ad retinen- dam/& ad augendã quam dico maieſtatẽ: quẽ & ſi mutari oporteat/ ꝓ locis/negociis/ cauſis/ ætatibus/temporibus: non enim idem ẽ ſenũ/ qui & iuuenum:idem belli qui & pacis:idẽ ad- uerſis/qui & ſecundis rebus: idem in iudiciis: qui etiam in ſpectaculis/danda tamen eſt ope- ra/ut nos & ubiq; & ſemper ii ſimus/quos eſſe conuenerit.neu inter triumphantes pullati:in funerũ uero pompis ſericati:diuerſicoloreſque incedamus. Vtinam autem non eo impudẽtiæ peruentum eſſet:ut ĩter mercatorem & patriti- um nullũ ſit in ueſtitu cœteroq; ornatu diſcri- men. Sed hæc tanta licentia reprehẽdi poteſt: coerceri nõ poteſt:quãq̃ mutari ueſtes ſic quoti die uideamus/ ut quas quarto ante mẽſe in de- litiis habebamus/nunc repudiemus: & tãq̃ ue- teramenta abiiciamus.qđq; tolerari uix poteſt nullũ fere ueſtimenti genus ꝓbat᷑/qđ e galliis

nō fuerit adductum/ in quibus leuia pleraq; in precio sūt: tametsi nostri persæpe homines modum illis et quasi formulā quandā præscribāt. Vt non omnis color: nec omne pannorū: aut sericorum genus/ Sic nō omnis uestitus et ornatus Principem decet: cum uestimenta quędā gregariorum tātum sint aut remigum: eodēq; modo colorum: alii sint puerorum/ alii senū: seruorum alii/ alii ingenuorum.

Inter has igitur tantas uarietates: ac diuersitates eligere oportet quid maxime cōueniat. Quod si quando in dubium cadet/ tunc illa ratio tenēda erit: ut ea minus probes/ quę ad dignitatem hominis principisq; maiestatem minus facere iudicabis: Calceum enim rostratum/ et reiectū ab occipitio ante oculos capillum/ quis dubitet non modo principi/ sed ne pudenti quidē adolescētulo nō cōuenire: quanq̄ remittere aliquid de maiestate aliquando permissum sit: quod licet interdum permittatur/ memores tamen esse oportet illius quod a Nasone dictum pręcepti loco habēdum est: Fine coli modico forma uirilis amat. Quo enim pertineat muliebris et in adolescente/ et in sene cultus/ nimiaq; in comen

do diligentia/omnes intelligũt. Sit igitˀ cultus
qui dignitaté augeat/non formam uenustet: li-
cet forma ipsa de cultu plurimum capiat adiu-
menti: ac nonnunq̃ etiam quæ insunt a natura
uitia/cultus accessione aut minuantur/aut cõte
gantur. Sed quis probet contortos in anulum
capillos/& ad humeros usq; deiectos? quis nõ
horreat barbã ad pectus promissam/& promi-
nentes in collo aut brachiis setas? quanq̃ hæc
quarũdam nationum propria sunt. E cultu enĩ
uenustatem quærere mulierum est: horrorem
aũt barbarorum: nobis uero & uirilis & italica
disciplina tenenda est/ nõ ꝙ ab aliis gentibus/
si qua digna apud eas uidebũtur/ accipiéda nõ
sint/quæ quidé quotidie accipimus/sed ut scia-
mus nullam esse nationem quæ tanto studio/
q̃to italici homines grauitati inseruiat. Qualis
autem ornatus maxime deceat/aut in excolen-
do quę sit meta/difficile dictu est: cum nihil sit
hodie in his perpetuum: nec quod præceptis
aut regulis comprehendi satis queat: nisi forte
illud perpetuum sit/ut mediũ teneamus: quod
ego & si in priuatis quibusq; uiris probem/ ta-
men quoniam in principe augustius quiddam
esse & debet & exigimus/uereor ne mediũ ipsũ

parum ſit.
Hanc conſeruandæ augendæq; maieſtatis partem: Dux Alfonſe/quam adhuc perſequor/uideo totam fuiſſe ab antiquis philoſophis prætermiſſam: nullus enī quod extet /aut ipſe ſciā aliquid de hoc præcepit. Nā quæ a Cicerone & prudēter & diſtincte de decoro dicunt̄ multa/ ea tum priuatorum tum Magiſtratuū qui a priuatis ad certum tempus geruntur/perſonas reſpiciunt: non regū. quanq̄ multa illinc trāſferri ad hęc poſſunt. Quam partem ſi diligentius pſequi uelim (nō enim ignoro q̄ late tractatus hic pateat) neceſſe eſſet auocari me ab his negociis: quibus deeſſe: nec ipſe poſſum: nec a patre permittitur tuo. Quod ſi illud quod ſcriptoribus dari ſolet/ ocium mihi cōceſſum eſſet/ nihil quod ad hanc præceptionem pertineret/ prætermiſiſſem: nec quæ nunc attigi/breuiter perſtrinxiſſē: ſed diuiſa in ſpecies ac partes ſuas nō ī una coartaſſem epiſtola/ſed uoluminibus pluribus explicaſſē. Dixiſſē nāq; qualē cōueniret eſſe in cōuiuiis Principē: qualē ī ludis: qualē ī cerimoniis: qualē in iure dicundo. nec tacitus præteriiſſē/ qualē eius regiā eſſe oporteret/ aut quibus inſtructā ornamentis/apparatibuſq;.

& cum fama maxime cōstet maiestas: Nam negligendum a principibus nō est. Quid exteræ quoqꝫ nationes de se sentiant / hanc etiā partem copiosius essem executus: ꝙ ut dixi occupationes meę non patiuntur / & epistola finē quęrit: cui tamen hoc etiā accedet: ut qualē esse principis orationē deceat / breuiter explicem.

Cū igit̃ duo tantū sint quibus ab animātibus cœteris magna cū excellentia differamus animus & oratio: Sitqꝫ oratio index eorū quę animo aut cōceperimus / aut sentiamus / omni arte studendū est: talis ut oratio sit / quæ nihil oscenum / stultū / temerariū / inuidū / superbū / læue / cupidū / libidinosū / immite / animo / cogitationibusqꝫ inesse indicet tuis: sed quę pręseferat in seriis rebus grauitatē / in iocosis leporē urbanitatēqꝫ: in dubiis circūspectionē: ueritatē in iudiciis & seueritatē: In aduersis ac tristibus fortitudinem: in lętis prosperisqꝫ mansuetudinē / facilitatem / humanitatem.

Sint uerba rebus cōuenientia: quibus etiā accedat uultus / & totius etiā corporis motus aptus ac decens. Cauere aūt oportet ne uerba ipa sint plebeia aut peregria aut militaria. plebeia nāqꝫ sordida sunt & ridicula: peregrina licet interdū

nouitate ipsa placeāt/ tamen non sine dicentis audiuntur reprehensione. In militaribus uero inest temerarium nescio quid atq; incōditū. Ipsa tamen oratio sit minime cōcitata aut trū-ca: lænem esse cupio & fluentem: queq; simplicitatem quandam īdicet/& quod uelit paucis/ apte tamen colligat: quanq̄ nonnunq̄ res ipsa exigit ut impetum faciat oratio/& tanquā manum conferat: ac nunc feriat: nūc minetur. Sed quoniā non sine quibusdam iræ stimulis & cō citatione animi uehementiore fieri hoc potest: quandocunq; continget ut in dicendo reprehē sorem/obiurgatorēue agere necesse sit/ quoad fieri possit obiurgatio ira uacet: quæ ubi ē/ maiestas nullo modo retineri potest.

Vocem nobis ipsa natura nascētibus dedit: cui tamen ex arte non parū accedit adiumenti: maxime autē probatur clara & suauis/ nec languēs nec canora/quam tamen nunc demittere: nunc tolleř/ proq; affectibus animi/aut īflectere/aut mutare oportebit: ut non solum rebus uerba/ sed uox quoq; utrisq; conueniat.

Aec ad te scripsi Dux Alfonse breuius q̄ tantæ rei pręceptio exigit: nec me fallit q̄ latus hic campus sit: & ad differendū & ad pre-

cipiendum. Sed non fuit propositi mei regem ut instituerem. Quamobrem leges hęc tu quidem non eo cõsilio a me scripta/ut aliquid doceare: sed ut hęc legens/teipsum/ eaq̧ quæ cum summa omnium laude agis/recognoscas: teq̧ indies magis ad gloriã excites. Scias autẽ qui agendum id cuiq̃ præcipiat/quod ille agat: eũ non pręcipientis/sed laudantis potius personã induere: Quod ego hac epistola feci: quẽ si librum appellare malueris/non repugnabo auctoritati tuę: quemq̧ si sensero tibi non displicere (nam ut laudari postulem nimis impudẽter ingenio suo blandientis esset) breui sequentur alii/quos futuros arbitror non inutiles.

IOANNIS IOVIANI
PONTANI LIBELLVS
DE PRINCIPE FI
NIT FELICI
TER.

Emptor ſi quid habet uiti hic libellus
Pontani modo promptus e Minerua
Moraui et modo preſſus officina/
Nil magnum/nihil eſt quod extimeſcas.
Peccat neſcio quid leue ac puſillum.
Quod peccat tamen hac tibi in tabella
Monſtrat: ne redibendus eſſe poſſit
Neu fidem illius uſpiam requiras.

Huius libri mendæ hæ ſunt.

Liberabes/ pro liberales	Folio primo	Linea xi.
Egregius/ pro ægrius	Fol. xvi.	lin. xiiii.
H&c/ pro hæc	Fol. xxvii.	lin. i.
Singillatim ꝑ ſigillatim	Fol. lxiii.	lin. xvii.

Reliqua accuratiſſime impreſſa leges.

IOANNIS IOVIANI PONTANI DE FORTITVDINE AD ALFONSVM DVCEM CALABRIAE LIBER PRIMVS INCIPIT QVI EST DE FORTITVDINE BELLICA ET HEROICA

Ictori tibi Dux Alfonse: ac libertatis patriæ propugnatori / debetᷣ a ciuibus tuis corona ea / quã e quærcu statuere maiores illi omniũ bonarum artiũ / ac precipuæ fortitudinis / muneratores non minus liberabes / q̃ æstimatores prudentes. Repulisti enim a ceruicibus eorũ: imo a nostris / imo Italiæ totius / grauissimum iugũ seruitutis. quod christiano etiã nomini immi nebat / Terra mariq; grassantibus Turcis: occupata repentino adortu salentinorũ parte: nullo obsistente exercitu: ac finitimis populis tantũ de fuga cogitantibus. In tanta itaq; ciuium cõsternatõne periculorumq; atrocitate: quod unicum uisum est publicæ salutis remedium / euocatus ipse a patre ex etruria: ubi biennio pluribus expugnatis oppidis / fugatoq; aduersariorum exercitu / multa rei militaris præclara facinora edideras / q̃ celerrime trepidãti patriæ subuenisti: Achmeti uiolentos impetus fortissime

repreſſiſti : Traiicienté eum in macedoniā maioris exercitus traducendi gratia/nauali prelio ſuperaſti: poſt circumſeſſis intra hydrunté hoſtibus/quinto menſe ad deditioné coactis/confeciſti bellum: maxima tua cum gloria/lõge tamen maiori tuorum ciuiũ beneficio: ac tametſi omnium opinione citius: non tamen ſerius q̈ uirtus atq; induſtria exigebat tua. huius autem obſidionis quanta fuerit atrocitas declarat/q̄ e ueteranis tuis pauciſſimi reliqui ſunt cũ pene fortiſſimus quiſque tum Miles tũ centurio aut tribunus/pro aggere aut foſſis/aut cõferendis manibus ceciderit: cum tamen e reliquo exercitu ad tria millia/gladio aut tormentis muralibus cæſa fuerint: ex aduerſariis uero cum obſidionis initio ſupra quĩque millia delectorum Militum in oppido eſſent/nõ multo amplius duobus millibus deditionis tempore numerati fuerint: Cum interim bis ipſe erumpente hoſte prælio dimicaueris/neq; ante inter cõfertiſſimos pugnare deſtiteris/q̈ magna illorum ſtrage edita/in foſſas aut in mare precipites egeris. Iure igitur a ciuibus tuis debentur tibi omnia que fortiſſimo Imperatori: quæ publicæ libertatis defenſori/deberi/tum ueteri/tum nouo in

ſtituto intelliguntur. Me autem in publica hac lætitia/tametſi idem quod cœteros gaudiũ tenet/ac gratificandi tibi ſtudium: tamen ut iuuẽtutis tuæ inſtitutorem: ut preconem rerum a te geſtarum licet hac in parte/nõ ſatis parem honeri me intelligã/decet præter cœteros aliquid & me & te dignum agere: quod & gratitudinẽ teſtetur meam/& magnitudini conueniat tuæ. De fortitudine igitur/in qua ipẽ eniteſcis cum excellentia principum cœterorum/libros nup a me ſcriptos tibi offero/ac nomini tuo dedico & quidẽ ut debitos. quid enim fortiſſimo Imperatori aut conuenientius offertur/aut magis debet͛/ q̃ quod de fortitudine? Qui quidẽ ipſi libri/erũt apud te gratitudinis atque obſeruantiæ monumentum meæ: Tu autem & libris & Auctori perpetuo ornamento.

Pſam autem fortitudinem/priſcis illis tẽporibus tanto in pretio fuiſſe conſtat/ ut in quibus maior uideretur/eos & heroes uocarent/& Semideos uenerarentur. Hinc Hercules cælum meruit: hinc quæcunq; in orbe terrarum præclara eſſent/atq; admirabilia/ad Herculẽ a poſteris relata ſunt: Et Romani licet uir

tutum essent omnium mirifice studiosi: tamen ut qui iudicarent hominis excellentiam in fortitudine maxime esse positam/ uirtutē eã agnominarunt. quod Eneæ quoque ad Ascanium uerba declarant apud Virgilium. Disce puer uirtutem ex me/ uerumq; laborē: Quo magis contemnendi uidentur: qui ad uoluptatem omnia referunt/ nō illam quidem qua nec ipsa uacua est fortitudo/ uerum quæ animi uires hebetet: hominemq; ipsum de suo statu deiiciat. Nihil uero tam esse aduersum fortitudini/ q̃ ē uoluptas ista blanda et umbratilis/ illud plane docet q fortes in iis exercent̃/ quæ maxime laboriosa & molesta sunt/ nihil autē difficile quod non idē laboriosū. nec ulli sunt absq; molestia labores: quos uirtus hec maxime sequit̃: quãq̃ uoluntas interdum/ ipsa adeo est agendi cupida & studiosa/ ut ne ullam quidem sentiri inter agendum molestiam patiatur. Ad hanc igitur qui sese instituet/ is Horatiū audiat præcipientem/ sub diuo ac trepidis in rebus uitam agendam: quod consiliū uel cum primis nos admonet despiciendæ uoluptatis eius quæ indigna sit uiro. Nãq; ut homo ex animo existit & corpore/ sic duplex est uoluptas: atq; altera quidē/

ſenſuũ miniſtra & quaſi titillatrix quædam & illecebra: altera uero actionũ earũ tum comes: tũ ſocia: in quibus animus imperat: eaq; a claris atq; honeſtis laboribus ducit ortum. Et per illam quidem ubi modus abeſt / ubi ratõ nulla moderat͂ / etiam infra beſtias deiicimur. hac uero q̃ quiſq; noſtrũ habet animũ recte informatum. quoq; plura geſſit ac maiora / tanto magis fruit͂ / & tanq̃ exultat in rerũ recordatione præteritarũ. Ac prioris quidẽ ſpecies apparet initio blanda: Qualis tamẽ ſit in exitu / Sirenũ cãtus Homero auctore docent. Poſterioris uero huius origo a laboribus / moleſtiis / erũnis / difficilibuſq; inceptis manat. Tamen ſi laborioſa / & moleſta / quã ob cauſã ſuſcipiant͂ / et quẽ afferre fructum conſuerint / intueri uolumus / & conſiderare / facile appareat finis ipſe periucundus / ac plenus etiam incredibilis uoluptatis. Quã multas curas grauiſſimaſq; cogitatões poetæ ſuſcipiũt ob unã famam / cui tantopere ſeruiũt. At qui aut nihil eſt iucũdius gloria: aut ea eſſe ſine multa etiam uoluptate nequit. In equeſtribus ludis quæ concurſores patiantur / uidere licet q̃ ſint grauia. eſt enim decernendum ſub grauiſſimis armis: Sub ſole: in puluere ſenſim

immittendus equus:hasta in ipso interim cur su dirigenda:percutiendus aduersarius:ictusq; grauissimi excipiẽdi/etiam cum uitæ periculo. Hæc dũ gerũtur/ uoluptas nulla sentitur/quæ tamen quanta existit/ubi inter gratulantiũ uoces/cum spectãtis populi plausu uictorem præco pronũciat/ornatumq; uictoriæ præmiis domum turba reducit:Itaq; ut uoluptas illa eneruata & languida cuius nutrix est culcitra/q̃ longissime a fortitudine abest/sic eã fortitudo uoluptatem assequitur/quæ recte honesteq; factorũ est comes/ut dixi/ut nõ modo sit eius admirabilis opera/uerum etiam iucunda possessio.

LABORES NON ESSE IMPROBANDOS.

Am uero labores improbandi non sunt/ quando ad agendum nascimur: nec nisi agẽdo uirtutẽ assequi atq; felicitatẽ possumus. Nulla etiã de minoribus uel artibus uel disciplinis/absq; labore/aut comperari aut retineri diutius comperata sine exercitatione etiã multa potest. Existit enim ab exercitatione habitus:quem ut non facile quis ualet exuere/sic perdifficile est induere: siquidem compescẽdæ sunt naturales appetitiones/consuescendumq;

in multis quibus ipsa initio natura quodamo do reluctat̃ ac repugnat. Et Cicero determinat laborem/functõnem esse quandam uel animi/ uel corporis grauioris operis/uel muneris. Igi tur si exercitatione & quidem diuturna compe ratur habitus/qui nisi cum difficultate etiã ma gna non perficitur: Si durum est & asperum naturæ repugnare: & quæ perfecta sunt opera/ ea si elaborata dicimus/ Si denique uirtus per quam ad humanam felicitatem proxime acce dimus absq; grauiori corporis animiq; compe rari nequit opere & munere/quis dubitet/ non modo improbandos labores non esse/ uerum etiã per quãutiles ac necessarios? Age si quispi am in tanto constituatur ocio mentis atq; cor poris/ut nihil omnino cogitare habeat: ac ne plantula quidem ei mouenda sit pedis/ Quid erit homine hoc miserius? qui ne hominis qui dem nomine censeatur appellãdus? hinc nimi rũ est ꝙ pleniore illos uoce laudamus/qui ma iori in periculo uersati/uictoriam sibi ac glori am per uirtutem peperere/ q̃ quibus aut fortu na ipa/ aut hostis ignauia illam obiecerit. Cari ora quoq; sunt illa pro quibus adipiscẽdis gra uiora passi sumus/ q̃ quæ casus obtulerit/ aut

ſors alia. Que res efficiunt/labores ipſos tum maxime utiles ac neceſſarios/ſine quibus uirtutes cõperari nequeant:tum uehementer gratos ac iucundos ubi finẽ pertigerint/qui quidẽ ip̃e ſit plenus honeſtiſſimæ uoluptatis.

PASSIONES NON FRVSTRA HOMINI A NATVRA ESSE DATAS.

Ed nec quas nũc paſſiones uocamus: Cicero animi morbos atq; affectiones/ alii affectus uocant/ fruſtra ſunt homini a natura datæ:in quibus regendis ſedandiſq; ratõ p̃mo uerſet᷑:quippe cũ ſint hæc p̃ma quædã uirtutũ erudimẽta.Moueri enim neceſſe eſt atq; affici᷑ nec niſi prius quis afficiat᷑/accedat ad agendũ. Mouent igit᷑ affectus & excitant:atq; ubi uehementiores fuerint/etiã impellũt.hinc agẽdi ſtudiũ atq; cupiditas nũc remiſſior:nũc uehementior:ſedatior aliquãdo. Ac prima quidẽ titillatio fere eſt a ſenſibus/p quos tãq̃ per feneſtras aliquas acceſſus eſt ad animũ:qui ratione adhibita motus eos ſedat:moderat᷑:regit: & quidã quaſi Dux a uia rectoq; declinare non patitur: Quocirca cũ ſit homini a natura tributũ/ ut ſe uitã corpuſq; quod Cicero ait tueat᷑/declinetq; ea quæ uideantur nocitura/timere eum neceſſe

eſt:& quæ nocitura appareāt recuſare/ profutu ra uero appetere ac ſequi. hinc exiſtit cū timo re ac mali fuga metus:Item appetitio cum ſpe boni & fiducia.Ex eodem quoque fōte manat amor atque odiū:amātur enim utilia & iucun da:moleſta uero & incōmoda odio habentur. de quibus nunc non eſt uberius diſſerendi lo cus. Cum igitur hæc ſe ſic habeant/ natiq; ad agēdum ſimus:& ut agamus/naturales illi mo tus atque impulſus nos excitent/e quibus aut paſſiones exiſtunt/ aut iidem ipſi magis ſunt paſſiones/quis non uideat eas/ nec temere nec fruſtra eſſe homini a natura tributas?a quibus ut dictum eſt/& excitemur ad agendū: & in iis ſedandis regēdiſque quales futuri ſimus/maxi me cernamur.Et uero quis eſſet circūſpectioni locus/ſi nihil omnino timeretur?quis placabi litati miſericordiæq;/ſi dolendi nobis affectū natura eripuiſſet? quis emulationi/ ſi nullus eſſet ad laudē inſtinctus ac gloriā? & ut lōgius etiam progrediamur/ quid Decios? quid Pau lum ad mortē etiā uoluntariā perpulit/niſi tāta illa patriæ libertatiſq; homini īgenita caritas? Sed quid duos aut tres iſtos admiramur tāto pere?qñ ītegroſ quoq; exercitus ob ſūmū hoc

patriæ libertatisq; studium occidione occisos intelligamus: audiamusque eximium Poetam dicentem/ Aeneade in ferrum pro libertate ruebant. Quam multa grauiaq; parentes perpetiũtur in liberis tollendis. quorum suscipiendorũ naturalem nobis inesse cupiditatem/ testes sũt beluæ: quæ tutandos ob catulos etiam in uenabula ferãtur: Quidam ultimas terras adiere ob solam sciendi cupiditatem/ nec uero ulli existerẽt clari nobilitatiq; labores: nulla eximia opera/ nisi naturalis quidam impulsus excitaret ad honorem: ad decus: ad gloriam. Quid φ alii dum indigne ferunt seruire patriam/ tirannos aut pepulere/ aut suis etiam manibus cõfecere. Ex quibus plane constat affectus hos/ non modo/ non frustra/ uerum etiã necessario a natura tributos.

QVAS PASSIONES FORTITVDO MODERETVR.

Vãdo plane docuimus improbãdos labores non esse: sine quibus nec uirtutes cõperari: nec retineri cõperatæ diutius possint/ ostẽdimusq; affectus ipsos nõ frustra homini a natura esse datos/ reliquũ ẽ ut uideamus qui sint affectus illi quibus regẽdis sedandisq; fortitudo

præposita est. Principio ut quæ bona sunt/na tura appetimus/sic a malis natura declinamus quod paulo est ante dictũ. declinamus aũt ma la quia uideãtur nocitura. Quæ uero nocitura apparent/ metuũtur. naturaliter igitur & mala & nocitura omnia quæ ꝙ nocẽdi uim habeant mala uidentur/ metum incutiunt. Et sane natu ralem esse malorum metũ/ manifestissime om nium infantuli docent: quos nulla adhuc rerũ experientia aut usus mouet. sed natura ipsa op tima magistra. Hi enim etiam dormientes/ & terrentur & expallescũt/ & e somno metu exci tantur. Contra uero bona quæ apparẽt blandi untur/ alliciuntq; ad se se/ Itaq; uti adipiscẽdis bonis existit animi exhortatio quædã/ natura lisq; confirmatio quæ fiduciam gignit rerũ ag grediendarum/ sic ex malorũ uel opinione uel scientia/ terror & fractio illa ex qua rerum exi stit agẽdarum fuga. Quocirca cum duo hi affe ctus alter ab agendo deterreat/ad agendũ alter inuitet/metus scilicet atq; fiducia/ utriusq; ni mirum fortitudo moderatrix erit: nam metus cum recessum quendam animi & tanq̃ fugam habeat/sedabit illum fortitudo & mirũ immo dum confirmabit: Quin etiam fiduciæ legem

ſtatuet:quæ ubi plus æquo eſt animoſior/a recto rationeq; recedat oportet. Recte igit̃ Cicero qui ſit fortis eundem ait eſſe fidentem. qui aũt fidens eum nõ extimeſcere. Quod ſi ut cõfido/ſic confidentia laudis eſſet/nequaq̃ recentes quidam ſcriptores/dũ cõfidentiã recuſant/audaciam dixiſſent:quæ tum eſt/cum quis audet/non cũ afficitur. Etenim fiducia affectus ẽ:audacia uicium. & ob audaciam quidẽ uituperamur/ cum ex fiducia nec laus manet nec uituperatio.

FORTITVDINEM IN MEDIOCRITATE ESSE POSITAM.

[E]St igitur uirtutis huius proprium affectus hos moderari ac ſub ratione cõtinere/quo mediũ retinere poſſit. a quo mediocritas dicta eſt. Etenim fortitudo cũ ſit uirtus/mediocritas ſit quædam oportet. medii autem ea uis ac natura eſt ut in neutrã extremorum partem propendat:ab utroque enim recedit/quando utrunq; inæquabile eſt:quippe cũ alteri exuperãtia/alteri defectus inſit. quod cũ ſit/inter illa duo extrema quæ ſunt parũ ac nimis. Virtus neceſſe eſt conſtituatur: eritq; uirtus ut Horatius definit/medium uiciorũ atq;

utrinq; reductum. Cum autẽ in ipſa uicia hinc deficiendo: illinc exuperando præcipitemur/ efficit̃ ut mediũ illud aut perinde deſeramus ac ſi contemptui ipſum habeamus/ita quidem de uia digreſſi ut modum menſuramq; ſponte exceſſerimus/aut ab eo ſic recedamus/ut non modo recuſare uerum etiam reformidare ipſũ medium uideamur. Ex quo fit ut nec rerũ nec menſuræ ratione habita/nunc exuperante ani mo: nunc rurſus deficiente/proprium uirtutis munus implere nequeamus. Nec uero audien di ſũt qui aduerſus hæc diſſerere cæperunt/mi nuti philoſophi/aut potius nullo modo philo ſophi: qui mihi illud ſane/uelle ſuadere uiden tur/ut de hominum actionibus tollatur men ſura: ea uidelicet ſine qua ne artifices quidem conſumatum facere aliquid ualeant: eſt enim artificis/& optimi cuiuſq; maxime/metiri quæ facit: atq; ad menſuram redigere ac numeros: quo ſingulæ ſibi inter ſe partes cõueniant: qui bus ipſe dimetiendis æquandiſque intentus: ut qui a ſuis numeris rectaque menſura nulla e parte recedat/opus ſuum tale efficit/cui quod de opere dici maxime conſumato ſolet/ nihil addi queat/nihil eximi: quod præſtare atque

efficere proprium est mensuræ. Quocirca quã
do omnis affabrefactio ex eo est ut nec magis
quid aut productum habeat / aut subductum /
q̃ ratio q̃ natura: q̃ res denique ipsa quæ fit po
stulat / nimirum laus omnis tum artificis / tum
operis est a medio: Cuius ut dixi iudex est mẽ
sura. Docent hoc pictores in primis / & cælato
res: & qui uocãtur Architecti / rerũ quoq; scrip
tores ac Poetæ duo ante omnia fugiunt / alterũ
nequid insolens ac turgidum in dicendo habe
ant. alterũ ne quid humile & abiectum: quæ cũ
fugiant quodnam magis sequentur / q̃ quod in
ter duo haec positũ & constitutum est? Id cer
te nisi medium esse nequit / quãdo ab utroque
extremo quæ medii natura ẽ recedit. Ergo etiã
poetæ uirtus / ac laus / ex hac medii obseruatiõe
gignit᷑. Quid q᷑ physicis quoq; placet / ab uno
ad alterum extremum / nisi per medium / aditũ
esse nullum. Sed linquamus hac in parte physi
cos / ne aliunde magis q̃ a re ipsa sumere argu
menta uideamur. nec poetica profecto / nec ars
ulla tam est exacta: tamq; operi examussim fa
ciendo intẽta. q̃ est uirtus quæ tãto magis mẽ
suram exigit / q᷑ in faciendis operibus facilius
est inuenire medium / q̃ in ipsis aut actionibus

aut affectibus. An queſo/ut Ariſtotelis uerbis utar/facile eſt decernere quonãmodo iraſcẽdũ ſit: atq; aduerſum quos/& quãto etiã tempore: ſiquidem medium ipſum ad eũ etiã/ qui iraſci tur referendum eſt. quæ res tantam aliquando efficit inueniẽdi medii difficultatem/ut aliquã tulum in ipſa ira efferueſcere/nũc medium ſit/ quod alio in tempore/et aliam ob cauſam/et in homine alio fuerat uicioſum. Ac de medio qui dem nunc hactenus/ de quo alias plura/atque appoſitiora: ſiquidem locum hunc in quo uir tutum ipſarum fundamenta collocata ſunt/ & a quo actiones noſtræ regulam accipiũt/& uer bis/& rationibus locupletare eſt in animo: ut intelligant omnes mediocritatem ubiq; eſſe ſe quendam. Quoniam autem ut docuimus/ for titudo mediocritas quædam eſt/eaq; perſpicit᷑ in metu ſedando/fiduciaq; regenda/ipẽ nos lo cus ãmonet pauca quædam de metu/deq; fidu cia dicere: Nam ſi fortitudo mediocritas eſt/ ti mere quidem/& fortem oportet. Ad hæc quæ dam ſunt ſuapte natura adeo terribilia : ut qui ea non timuerit/magis ſine ullo eſſe ſenſu/aut prorſus rationis/ſuiq; oblitus uideri/ꝗ̃ fortis
2, debeat: nonnulla etiã quæ metuere honeſtum

ſit. De metu igitur prius/ut non ſolum intelli gamus/timendũ ne ſit forti/ſed cũ iure metuẽda quædam ſint ſciamus/timendis illis adeſſe modum ac legem oportere: deinde de fiducia diſſeremus.

QVAE SVNT ILLA QVAE HONESTE RATIONABILITERQVE TIMEANTVR.

Gitur ſi natura cuſtos eſt/ & conſeruatrix ſui/recte profecto ac naturaliter quæcunq; nocendi uim habeant metuuntur. atque ut illa quæ ad ſalutem incolumitatéq; naturæ ipſius adiumentum habent/bona exiſtimãtur/ſic quæ offutura uidentur mala: Quæcunq; itaq; mali ſpeciem præſeferũt/ ea naturali nos afficiunt metu/quãobrem/mala omnia naturaliter metuuntur: quæ quanq̃ fortaſſe mala per ſe nõ ſunt/ipſa tamen opinione formidantur: non omnium tamẽ quæ in malis numerantur una eſt ratio: differũt enim inter ſe/q̄ alia honeſtũ eſt metuere/quæ ni metuãtur/turpe ac flagicioſum ducimus. Quid enĩ improbius q̃ infamiã non uereri? quam qui non uereatur hic (quod longiſſime diſceſſit a fortitudine) impudẽtiſſimus ſit neceſſe ẽ. Nihil aũt tam eſſe poteſt alie

num ab eo uiro quem iure omnes non solū ꝓ
bant: uerum etiā admirātur / Cuius etiā ꝓpriū
est agendis honestis decus assequi / q̃ impuden
tia atq; improbitas / quæ labes totius ē honesta
tis. Quotus etiam pater est qui filio grauius
ægrotanti aut manū in acie cum hoste conserē
ti / non timeat etiam q̃ grauissime? Quod qui
dem humani atq; amantis patris est / non imbe
cilli & fracti hominis. Quis rogo nisi īpurissi
mus / idemq; abiectissimus / filiarū atq; uxoris
pudicitiā securus neglexerit? de qua probatissi
mus quisq; maxime solet esse solicitus. Inuenti
tñ sunt qui paupertatē ne curauerint quidē. qui
in exilio etiam sponte uixerint. Hos nescio an
in hoc fortitudinis genere collocem / quando
nec timidos recte fortasse dixerim / qui ꝓscrip
tiones: inopiā: orbitatē uereant᷑: quiq; tū inui
diā populi: tū principū impotentiā fugiunt: fe
runt tamē & hi suam laudē: neq; enim facile est
aut patriæ desideriū ferre patienter: aut ī tenui
re æquo animo uiuere: De quibus plura post et
suo loco. diximus de metu: dicamus de fiducia.

DE FIDVTIA.

Am uero discrepat a timendo cōfidere:
q̃ assequēdi boni studium a mali fuga:

& quanq̃ alter alteri contrarius/ uterq; tamẽ na turalis eſt affectus: nãq; ut mala naturaliter me tuimus/ & quia metuimus/ declinamus/ ſic bo na naturaliter expetimus: excitamurq; aggredi endis illis/ quibus ea nos aſſecuturos confidi mus. Atq; ut quædam honeſtum eſt metuere/ quæ qui non metuat/ recte dici fortis nequeat: ſic rurſus in quibuſdam confidere inhoneſtũ: quales neq̃ ſerui introducuntur in comediis/ quos etiã gratulantes ſcapulis ſuis uideas apud Plautum. huic nomen eſt confidentia turpiſſi marum actionũ Dux/ & quaſi magiſtra. Qua re nec metus ſemper turpis: nec ubiq; confide re eſt honeſtum.

QVE SINT ILLA IN QVIBVS FOR TITVDO VERSETVR.

Vibus explicatiſ reſtat quærere/ cuiuſmo di ſint illa in quibus fortitudo ipſa uerſe tur. Nam licet cuncta metuantur/ quæ nocẽdi uim habeant/ ut dictum eſt/ non tamen in iis omnibus/ de quo nunc agimus/ uir fortis con ſpicitur. An fortaſſe/ ut excellentis eſt medici/ grauiſſimos morbos/ lætaleſq; plagas ſanare/ ſic etiam fortis eſt uiri ĩ iis uerſari/ ſeq; inuictũ præſtare/ q̃ maxime omnium formidabilia ui

deantur: siquidem fortitudinis materia & qui dam quasi campus/ sunt difficillima quæq; pe ricula: atq; illa maxime quæ mortem uideātur allatura: qua nihil sit ōnino terribilius: Quip pe cum hominem ipsum funditus tollere/ atq; extinguere existimet̄: quanq̄ sunt qui aliter de morte sentiunt: ut nup Franciscus sarciola Ara goniæ præfectus. Is eni ex diutino morbo ani mā cū iam ageret/ atq; ex iis qui astabāt Theo logis officii causa/ quidam mortē dixisset/ om nium maxime terribilem esse/ quasi spiritu re sumpto (cunctis obstupescētibus) succlamasse in eum dicitur. Potuit in homine bene institu to/ qui celestem sibi ac sempiternam uitā polli ceretur/ spes æterni boni/ mortis metū adime re. Sed cū homo ex anima sit & corpore/ si na turā ipsam sequi/ nec obliuisci homines nos esse uoluerimus/ nihil profecto uideatur mor te formidolosius: quæ corporis fabricam: quæ sensus omnis: actiones deniq; ipsas penitus tol lat/ & in nihilum redigat. quæ ratio cum sit q̄ maxime naturalis/ necesse est sit etiā q̄ maxime uera. Quid q̄ alius dum amoris impotentiam ferre nequit/ laqueo guttur frangit: alius dum ægerrime fert seruitutē/ ferrum adigit ī præcor

dia/ut illius honus morte ſtatī excutiat: quæ res efficit/ut morte aliquid terribilius uideat̃. qua de re haud multo poſt/huberius. Quoniā autē generoſiſſimus quiſq; laudis eſt/decoriſq; appetentiſſimus quibus ut potiatur/nihil non paratus ſit et ferre et perpeti/ex hoc naturæ atq; animi motu/& quodāmodo impetu/ad laudē ac decus ut Cicero ait/illa pericula adeuntur in preliis. non ſentiunt uiri fortes in acie uulnera: uel ſentiunt/ſed mori malūt/ q̃ tantūmodo de dignitatis gradu dimoueri: nec uero quocunq; in periculo/ſed ubi aut ex uictoria/aut ex morte decus illud ſenſerint ſe adepturos/ ſiquidem ignauiſſimi etiam Nautæ/ tamen ferendis procellis aſſueti/ nō perturbantur marinis tēpeſtatibus: quorum quidem mors/an quicquā poteſt haberẽ præclarum: Plebeii quoq; homines & in umbra educati/corporis cruciatus perpetiuntur. Iidem gladioꝝ uibratus et hoſticum tubæ ſonum ferre nequeant. Quocirca fortis uir quiq; plane dicēdus ē uir/ex morte/quæ quidē futura ſit multo pulcherrima/ decus illud adipiſci contendet/cuius eſt q̃ maxime ſtudioſus: quo ut potiat̃/difficillima quæq; pericula ſpōte adibit: in quibus peruincendis: aut ſi hoc mi

nus cõtigerit/in oppetẽda morte laudẽq; & decus collocatũ ĩtelligit. Cũ rescidi põtẽ iubebat Horatius/an nõ intelligebat quid ageret? Caritas tñ patriæ ut idẽ ait Cicero ac nobilitas mortis & gloria/eripiebat omnẽ animo uulnerum atq; aquarũ metum. Idem licet de Epaminõda dicere: q̃uis alter liberam relinquere patriã contenderet: alter quam ipse in libertatem uendicasset imperantem relinqueret. At Hercules cũ uirus illud intra uenas fureret: rabieq; anhela artus squalentis ureret/exclamat/dolet: Cœlũ implet lamẽtatõnibus. O misera uirtus/sũmus Alcidæ dies/nullũ malũ ꝓsternit. impẽdo male in nulla uitã fata. pro mũdi arbiter/ superiq; quondã dextræ testes meæ: ꝓ cũcta tellus/herculis uestri placet mortẽ perire. dirus o uobis pudor/o turpe fatũ. fæmina herculeæ necis auctor feret? Vides ut se miserum iudicet/q̃ nõ præclaro aliquo facinore mortẽ suã faciat insignẽ? Vtinã meo cruore satiasset suos/ nemeea pestis rictus/aut centũ anguibus uallatus Hydrã tabe pauissẽ mea: Vtinã fuissẽ præda cẽtauris datus/aut ĩter umbras uictus æterno miser saxo sederẽ/spolia cũ traxi ultima/fato stupẽte nũc ab ĩferna styge lucẽ r̃cepi Ditis euici minas.

ubiq; me mors fugit/ut læto inclyto fortis care
rem. Intelligebat qualis mors fortem deceret.
itaq; quid ad extremum ſubdit? perdidi morté
hei mihi totiens honeſtam. titulus extremus
quis eſt? Et quoniam ne in ipſa quidem morte
ſuccumbendum eſſet Herculi/ quærit quomo
do emori honeſte queat. Itaq; ait. Nunc mors
legat᷑ clara/memorâda/inclyta: me digna pror
ſus: nobilem hunc faciam diem. Cædatur om
nis ſilua. At ubi ſe ſe in ardentem illam Pyram
ingeſſit/quo uultu morté ſuſtulit? quo nemo
uitã: & inter uapores poſitus & flãmæ minas/
immotus/incõcuſſus/in neutrum latus correp
ta ferens mébra/hortat᷑/ monet: gerit/aliquid:
ardens omnibus forté addit animũ miniſtris.
V rere ardétem putes. Iacuit igitur ſui ſecurus/
& cœlum intuens/quæſiuit oculis arce an ex
aliqua pater reſpiceret. Quibus uero laudibus:
quantaq; gloria fortium uirorum obitus ſint
proſequendi/illud plane docet/ ꝙ Hominum
conſenſu Hercules in deorum eſt numero ha
bitus. Et uero florentiſſimæ urbes/ populique
bene inſtituti/Reges item/ iis qui in bello /in
maximis reipublicæ periculis mortem oppe
tiſſent/ſtatuas ponere/honores q̃ maximos ha

bere/etiam inter diuos referre consueuerunt. a quibus ne christiani quidem dissentiunt: qui diuinos honores martyribus tribuũt/licet illorum mortes ad deum potius q̃ ad uirtutem decusq; referãtur. Quocirca cum pulcherrimũ sit in bello mori/atq; in maximis belli periculis: qui ĩtrepidum se:atq; inuictum in iis gesserit/ is est quem uiuum suspicimus:in quem mortuum honores conferimus ac titulos. pulcrumq; mori succurrit in armis/ ait poeta excellentissimus:intelligit qualis uirum fortem mors deceat. Quid illa Mezentii uerba/q̃ sunt uiro forti digna/q̃ etiã propria/si dolor aliquanto fuisset sedatior:aut hodie mecum spolia illa cruẽta & caput æneæ referes:lausiq; dolorum ultor eris mecum/aut aperit si nulla uiam uis/occumbes pariter/neq; enim fortissime credo/iussa aliena pati:& dominos dignabere teucros. Vides qua fiducia magnum ac se dignũ aggredi facinus paret:quo etiam animo decernat mori: si fortuna parum fauisset incepto. honestam mortẽ turpi uitæ ãteponit. Senior ille phorbas apud Statium/uide quo adhortationis ac laudis genere prosequatur in bellum proficiscentes. Ite alacres:uestri nunq̃ morient̃ honores: bellaq;

perpetuo memorabũt carmine musæ. & uiuis illis/& mortuis honores proponit/ etiam sempiternos. At æneas grauissima illa tempestate uexatus ingemit:& duplices tendens ad sidera palmas/talia uoce refert. O terq; quaterq; beati/Quis ante ora patrum Troiæ sub mœnibus altis contigit oppetere.Quorsum hæc finguntur a Poeta in uiri Ducisq; fortissimi persona/ ut quem hostiles tot congressus nũq̃ fregissét/ præruptus ille aquæ mons tam humiliter atq; infracte/de sua suorumq; coegerit salute desperare:an q id moriendi genus nullum esset decus allaturum: nec uirtuti suæ ullũ sentiret locum inter transtra remosq; relictum:itaq; non fert grauato animo mori/ sed q sic moriundũ esset.Idem dico de Hippomedonte. Is enĩ diu inter aquas colluctatus/cum tandẽ a torrẽte raperetur/exclamat/queritur: deos incusat/ q tã indigne secũ ageretur.Fluuio ne(pudet) Mars inclyte merges hanc animam:segnesq; lacus & stagna subibo/ceu pecoris custos subiti torrentis iniquis interceptus aquis.Adeo ne occumbere ferro nõ merui: Peracta est pars hæc poetarum magis auctoritate atq; sententiis /q̃ philosophorum. Nõ q non etiam philosophi uir

tutem hanc mirum immodum laudent/sed ꝙ poetæ magis magiſque admirentur illam / & pleniori quodam ore efferant: Quippe qui dū non modo inuictam/ ſed ne ſuperabilem quidem fortitudinem uolunt oſtendere/ Amphyaraum illum uiuum armatum/e curru pugnantem/ hiatu repente facto/ ad inferos ruere magiſquā deſcendere faciunt:qui ne tum quidem aut arma manu/aut frena remittit/uerum ſicut erat/rectos defert in tartara currus/ ut magnifice ac luculenter de eo Statius canit. Et uiri tamen fortes in mari deprehēſi a tempeſtatibus/ nō ita erunt conſternati/ut humiles dimiſſiq; appareant. Tolerabunt itaque procellas/non eo tamen quo Nautæ animo/ qui cum ferēdis tempeſtatibus ſint aſſueti/& bene ſperant ſe inuicem confirmantes: & ſuum interim munus exequuntur: Cum illi ut parum aſſueti/atque inexperti de ſalute ſubinde deſperent/ ac tale mortis genus q̃ moleſtiſſime ferunt: cum etiam intelligant nullam in iis ſe dignam nauare operā poſſe. At quo animo fuit Aiax in tanta illa tempeſtate nautarumq; conſternatione/ ne minimū quidē a ſeipſo receſſit. Quocirca operæpretiū eſt noſſe quæ de illo Euribates refert:

Nil ratio & usus audet in magnis malis. tenet horror artus. omnis officio stupet: Nauta relicto. remus effugit manus. In uota miseros ultimus cogit timor. Ecce alia clades fulmine irati Iouis / Armata pallas / quicquid aut hasta minax / aut ægide / aut furore gorgoneo põt / Aut igne patris tentat. & cœlo nouæ spirãt ꝓcellæ. Solus inuictus malis luctatur Aiax. Vela cogẽtem hunc sua / tenso rudente flãma perstrinxit cadens. libratur alte fulmen. hoc toto impetu tortum reducta Pallas excussit manu / imitata patrem. transit Aiacem & ratem / ratisq; partem secũ & Aiacem tulit / nil ille motus. Ardua ut cautes salo ambustus extat: dirimit insanũ mare / fluctusque rumpit pectore: & nauem manu complexus in se traxit: & cæco mari collucet Aiax. omne resplendet fretum. tãdem occupata rupe furibunde intonat superasse nũc se pelagus aut ignes iuuat: Vicisse cœlum palladẽ / fulmen mare. Itaq; non aliter quidem uinci potuit / q̃ ubi rupem tridente subruit pulsam pater Neptunnus / imis exerens undis caput / soluitque mõtẽ: quem cadens secum tulit: terraq; & igne uictus & pelago iacet. Cæsar optasse dicitur ut repentina aliqua morte decumberet /

in morbis enim nolebat iacere : ad hæc iudica bat in lecto / inter fomenta mori / habere nihil posse / q̄ esset forti uiro dignū. Iacobus caldo ra mira cum animi uoluptate præseferebat / q̄ in pugna casurus esset : sic enim a mathematico prædictum acceperat. Is cum aliquando graui esset morbo correptus / sentiretq́ medicos de sa lute desperantes. At qui bono uos inquit ani mo esse uolo : in bello enim atq́ in acie armato mihi / nō in lecto sub culcitra est cadēdū. quod postea contigit / nam dū collem Samnii castel lum oppugnat : dū ex equo milites cohortat᷑ / animam repēte extulit / nullo doloris signo da to : præter q̄ q̄ dū a satellitibus equo expirabū dus aufertur / atq́ in tugurium sub tecto collo catur / nutu labrisq́ significauit / uelle se ī taber naculo uita fūgi : indignum Imperatore ducēs sub tugurio emori. Delatus itaq́ in tabernacu lum statim & acquieuit & diē obiit. Quocirca fortis uir in rebus omnibus in quibus munere fungi suo potest / officiumq́ cum dignitate fa cere : & in quibus mori pulcrum fuerit / inuictū se se atq́ inpauidum præstabit / atq́ in iis maxi me quæ in acie difficillimisq́ belli periculis pu gnando contingunt : quæq́ mortem etiam no

bilissimam repẽte allatura uideantur. Ac de ea morte in qua uiri fortis magnitudo elucescit. Hæc nunc dixisse sufficiat.

QVAE SVNT ILLA QVAE TERRIBILIA DICVNTVR.

Iximus de metu: de fiducia: de morte. Videamus si placet / cuiusmodi sint illa quæ terribilia dicuntur / quæ bifariam partitur Aristoteles. Alia enim esse uult quæ omnino captum hominis exuperẽt: quippe quibus nec uires nostræ pares sint / nec ullus humanæ prudentiæ rationiq; uel tolerandis illis / uel peruincendis locus relinquatur: quæ quidem timere nec degenerantis sit animi / cum nihil inde laudis possit decorisq; comperari si minus formidentur: nec turpitudinis infamiæq; si (ut par ẽ) timeantur: quando cuiq; sanæ mẽtis æque sũt extimescẽda. atq; ea quidẽ metuere sani potius q̃ imbecilli est animi. Non semel padus solito plenior uicina ripis loca / gregibus accolisque spoliauit. aliqñ & a torrentibus castella sũt hausta. Si Platoni credimus / oceanus fines olim suos transgressus / Ispaniã / Italiã / Græciã / præter q̃ qui essent montes q̃ eminentissimi / aquarum suarum mole inuoluit hausitq;: quæ res qm̃ est

poetarum celebrata carminibus / apud nonnul los / fabulæ magis q̃ historiæ fidem habet. an non hæc tibi uideantur iure etiam fortissimos quosque debere concutere? Quis ætnæ incen dia / & eructãtis illius uerticis liquefactos igne lapides non expaueat? Paucis ante annis cum terra mouisset / quot oppida urbesq; nõ quassa uit modo / uerum etiam fũditus euertit? ut qui reliqui sunt / nihil ea nocte meminerint misera bilius: Cecidere ea strage in hirpinis: Samnio: Lucania / eaque Campaniæ parte que cis lirim est ad quatuor & uiginti hominum millia. Di cat nũc aliquis Terræmotum nullo esse pacto formidandum. Contendat etiam hic suum for titudini locum esse. Hæc igitur aliaq; huiusmo di fortes ignauiq; iusta metuẽt. Alia uero quæ concutere quidem animos soleant / non tamen ut aut tolerandis ipsis humana uirtus satis nõ sit / aut acrius ingruentibus parum constanter resistere ualeat: Quãdoquidem eadem ipsa ut uiribus inferiora persæpe uincat / qualia sunt bellica pericula: & ea maxime quæ homini ab homine inferuntur: quorum ratio hæc est / ut tum magis q̃ oportet / tum minus q̃ opus est / aut etiam quantum oportet timeri usu ueniat.

Idem quoq; de iis dicendum/quæ nouo nomine fortasse audacius/placet tamen fiducialia dicere/nanq; alia sunt quibus nulla queat humana uis aspirare: alia quibus aggrediẽdis magis minusue aut q̃ opus est confidamus: ac tametsi factu atque aggressu difficilia sint/effici tamen possint.

CVR BELLICA PERICVLA SINT GRAVIORA.

Vr autem bellica pericula/& sint & uideantur grauiora/hinc est ꝙ euidẽtiora cũ sint/magis sentiuntur. neque enim aut morbo languentibus nobis/aut in mari a tempestate deprehensis/statim mors ante oculos obiicit̃: nec species eius tam feda horribilisq; apparet. quid ꝙ ipse gladius dum stringitur/dũ uibratur: dum micat/ex ipsa confestim uibratione nescio quomodo cõmouet terrificatq; animũ/qui ꝙ uim habere illum lædẽdi intelligit/repẽte concutitur ac perhorrescit: Quod aquarum nec motus efficit/nec tactio/& morbi quoq; & ipsa in lecto cubitatio/mortem faciũt leuiorẽ. Quæ plerunq; sensim & inter fomẽta obrepit/complexusq; amicorum: nec tam est aduersus naturã. At in bello/atq; ubi manus cõferunt̃/

uidere licet illos membratim concidi/ hos tormentis repēte rapi/alios curribus aut equis/cū misera corporis laceratione obteri: nec ulla ōnino nisi uioléta esse cædes potest. Ad hæc ī bello atq; inter pugnādū/plurima repēte accidūt. repētina autem & nec opinata magis ac magis animum perturbāt: quæ tolerare/ aut uincere/ longe est difficilius. Quid ꝙ comites morborum dolores/quæq; mala morbi afferunt/ꝙ uitari nequeant/ipsa etiā necessitas tolerabiliora efficit. At bellorum difficultates: quæq; acerba plurima in præliis cōtingunt/ꝙ ipsa nos mēs uitari posse moneat/ac subinde fugæ ammonere soleat/eo ægregius est perpeti: atq; eorū impetus ferre difficilius/ ipsa etiam recusante natura. Hæc igit᷑ taliaq; bellicos casus grauiores/ magisq; formidabiles faciunt. In quibus quoniam fortitudo ipsa uersatur/existitq; ex iis/ut ante disseruimus/ uidendum est quousq; uirū fortem tum timere deceat/tum confidere/ quo medium illud retineat/quod sapiētes in omni uita/atq; actione probant.

QVOVSQVE TIMENDVM SIT FORTI: ET QVAE SINT TOLERANDA ET QVEM AD FINEM.

Imebit igitur illa/quippe qui hominem se esse meminerit: uerum ut decet/& quā opus est: siquidem a modo mensuraq; minime recedet: naturamq; ita sequetur/quę hūc metuē di affectum mortalibus nō frustra dedit/ ut rationem nō abiiciat qua eum moderetur. Idem quoque quę dura ceciderint/tolerabit/feretque acerba/eadem hac ratione & Duce & comite: atq; hęc quidē honesti & pulchri gratia/quod uirtus hęc ubique respectat/& assequi nititur. Inspiciendum etiam non modo ut modus mē suraque adhibeatur ut dixi/sed ea adhibita/loci quoque habeatur ac temporis ratio. Videndumq; quamobrem & cuius gratia. In quo primum peccari solet/ꝙ nonnunquam etiam illa metuunt quę nullo modo sint metuenda: deinde errant/ꝙ tametsi timeri quędam oporteat/ timentur illa quidem aut non perinde ut oporteret: aut ubi minime opus est/denique nō quam ob causam timeri debeant. Hæc enim & si quā sunt de genere eodem circumspiciēda sunt forti: in quibus qui labitur/is ex arce fortitudinis necesse est corruat. Ah te ne frigora lędant. Ah tibi ne teneras glacies secet aspera plantas. Hac mollicia qui liquescat/ & tanquam fluat/ quid

expectare ab eo/ nisi languidum ac muliebre potes: Sed hæc in amantis persona fortasse nõ omnino dedeceant/quanquam etiam in amante ridentur. In eo uero quem ad præclaras atq; arduas res/ipse impellere animus debet/Quid esse potest indignius q̃ tanta hæc corporis animique teneritas: cum ne apis quidem aculeum ut Cicero ait/sit laturus/absque summis clamoribus. At quo animo & dicuntur & audiuntur illa. Durum a stirpe genus/ natos ad flumina primum deferimus/sęuoque gelu duramus & undis. Venatu inuigilant pueri siluasque fatigant/Flectere ludus equos & spicula tẽdere cornu. At patiens operum paruoque assueta iuuentus/aut rastris terram domat aut quatit oppida bello. Omne æuum ferro teritur/uersaq; iuuẽcum terga fatigamus hasta/ nec tarda senectus debilitat uires animi: mutatque uigorem. Canitiem galea premimus. Vides ut in eo gloriatur/ q̃ a primis statim annis/duratus laboribus per omnẽ uitæ cursum desidiam ignoret: neque norit unquã quid lusus esset ac mollicies: & sane iure gloriatur ut uir/ac plane uir. Videre licet alios nimis puerili animo cuncta pauentes: alios quanq̃ grauioribus in rebus atq;

periculis adeo tamen costernari/ut etiam cogi
tata excutiantur. Atque illi quidem in eo pec
cant/ꝗ metuenda ac non metuenda iusta paui
tant:hi ꝗ a modo mésuraq; ita decidant/ ut pe
ne uideantur exanimes. Sunt etiam quos ipsa
præmeditatio territet.quę res magnas aliquan
do copias/ nullo premente hoste/fudit/ fuga
uitq;. Cæsar cum ad solam famam aduentátiũ
germanorũ/suos ita uideret exterritos/ ut per
multi e castris iam abirent/quibus nó artibus
terrorem illum sola opinione conceptũ/e mili
tum suorum animis excutere conatus ẽ: Inter
dum etiam pręteritorum periculorum :aut ac
ceptę cladis memoria animos deiicit:quam ob
causam/duces ipsi ubi cófligendum fuerit/abo
lere student omnem ex militũ animis aliquan
do acceptam calamitatem.Quocirca pro cótio
ne hortantur:confirmant:ueteres uictorias/ &
fortissimi cuiusq; operam cómemorant: hosti
um res eleuát:sua cósilia/ suas artes/iis uerbis/
uultu/gestu explicát/ut uicisse se iam uideri ue
lint.Et uero quid ignauius ac fractius/q̃ ubi ar
cem teneas q̃ munitissimá/inermiũ atq; pauco
rum agros populátium minas perhorrescere?
Nam quanq̃ hosté timere/prudétis & cauti est

homnis/conſternatiſſimi tamen eſt animi uin
ci ab ignauia.In agro Sorano uicus eſt cogno
mento Albus. Is uicus arcem habet & natura
& manu ęgregie munitã. Ricius ĩpiger Dux/
eam Arcem cum obſediſſet diutius/ nec aliam
potiundæ illius rationem uideret/ niſi per ua
nam aliquam formidinem cuſtodum animis
territatis/magnam uim lapidum ſub ipſius ru
pem arcis noctu a militibus comportandã cu
rauit.Interdiu interſtrepi feſtinariq; iuſſit ęquę
ac magna manus effodiendo cuniculo occupa
ta eſſet.idem in ſequente etiam nocte faciundũ
curauit.Vbi uero dies alter illuxit/magnis ſub
latis clamoribus/omnem illã conuectorum la
pidum uim præcipitari per decliuiorẽ rupem/
quãta maxima poterat feſtinatione imperauit:
ipſe minitabundus arcis cuſtodes territare/ ac
niſi intra quãpauciſſimas horas deditõnem fe
ciſſent:fore ut arce per uim occupata/ ferro ad
unum omnes cęderet.cõfeſtim itaq; ſeq; arcẽq;/
(tãtum apud ignauiſſimos homines formido
ipſa ualuit)dedidere. Et cum tam multa diuer
ſaq; fingere metus ſoleat/ſintq; uarię metuendi
cauſæ/uidendum eſt ne inopes conſiliorũ effe
cti/ in eo peccemus/ ut timendi cauſas ignore

mus/fugiatq; nos rerum nostrarum ratio. Eri pit autem metus/non modo consilium ubi ue hementius turbarit animum/uerum etiam si re missior p̄mo fuerit/post tamen pluribus simul oblatis causis/mentem ipsam adeo labefactat/ ut nonnunquã quãq̃ iure quidẽ metuimus/spe cie tamen decepti non quam ob causam debe mus/metuamus. Quid cum ait Thyestes/cau sam timoris ipse quam ignoro exigis. nihil ti mendum uideo: sed timeo tamen. Fit etiam ali quãdo ut animus ipse futurorum prescius/im minentia mala præsagiat. & quanq̃ causa timo ris non apparet/timet tamen. Hęc igitur aliaq; huiusmodi uidenda sunt forti. Idem quoque asperis atque periculosis rebus tolerandis adhi bẽdus est delectus/siquidem & temporis & lo ci ratio habenda est/retinendus etiam modus/ nec toleranda sunt/quę forti uiro aut parũ con uenerint/aut certe omnino dedecuerit. Vlisses tamen etiam seruorum/ancillarumq; contume lias pertulisse dicitur/ne dum ut mulieribus in seruierit. Sed aliud erat Vlyssi propositũ/aliud esse debet huic/de quo nunc disputamus. Et Vlysses quidẽ plura subdole. at noster hic mi nime fallax erit. Decet enim fortẽ ueritatis stu

dium: neque enim in insidiis maliciaq; grassatur: quibus ut Cicero rectissime sentit/ nemo fortitudinis gloriam consecutus est/ Nihil enim rectum aut honestū esse potest remota iusticia.

QVOVSQVE DEBEAT VIR FORTIS CONFIDERE.

Adem etiam fiducialium lex est: in quibus plane uidendū est/ ne cupidi/ immoderati/ improbi parumque considerati atque incompositi uideamur. Quid autem uel incōsideratius uel improbius/ quā ea uelle aggredi/ quę nulla sint ratione aggrediunda? Quid magis incompositum/ q̄ nec temporis nec loci rationem habere? aut quid immoderatius/ quā a mensura ordineque recedere? Cum primis autem uidēdum est/ q̄ id quod aggredi paramus iustum sit. Siquidem animi magnitudo iusticia uacans/ immanitatis potius quā uirtutis nomē accipit. Immanis Annibal qui nulla lacessitus iniuria/ bellum Sagūtinis intulit: quod ut iniuste suscepit/ sic crudeliter administrauit. immanis Catilina/ qui dum pro suis aut paucorū tantum cōmodis/ non pro cōmuni salute laborat: nefarium patriæ bellum intulit. dumque ad id quod sibi proposuerat/ peruenire posset/

urbis incendium/ac bonorum ciuium interitũ parat. Nec uero in gerendis rebus id ſolũ conſiderari oportet q̃ iuſte atq; honeſte/ſed uires cuiuſq; metiẽdę ſunt/ne turpiter ſuccumbamus: tanq̃ honeri omnino impares. Varro Flaminiuſq;/alter ad Traſimenum/alter ad Cãnas/dũ Annibalis artes deſpiciunt: dũ quales haberẽt exercituſ/deniq; dum ſeipſos parũ noſcũt/rem Romanam pene fũditus ſubuertere. Nicolaus picininus & ãte eum Mutius qui cognominatus ẽ Sfortia/ clariſſimi ambo duces/nõ ſemel rem parum proſpere geſſere/dũ nimium confidunt: dum incępta ſupra facultates ſuſcipiunt. Fortem nãq; ut minime inſidioſum/ſic uel cũ primis cautũ/ęquũq; rerũ ſuarũ ęſtimatorẽ uolumus. Quo in genere laudis/ maiores noſtri Quintum Maximũ primum eſſe uoluerũt. nõ mediocrẽ etiã hinc laudẽ tulit Frãciſcus ſfortię filius/qui poſt Mediolanẽſibus imperauit: aut nunc fert Federicus Vrbinas. Cauenda quoq; non modo turpia quæ uideant᷑ ac feda/uerum etiam ſordida: quibus quid magis eſſe alienũ ab eo poteſt uiro/quẽ admirabilem efficere fortitudo debeat? Quocirca ſi cõſtare ſibi undiq; fortis debet/ita quidẽ & metuet/& tolerabit/&

cõfidet/et aggredietur/ut in iis aliisque quæ ex eodem sunt genere/nũquam a seipso recedat: Quippe cui non actionũ modo ipsarũ/uerum earum rerũ omniũ quæ actiones tũ antecedãt/tum assequãtur/aut iis tanq̃ collaterales asside ant/ratio diligenter tenenda est. Vbiq; igitur dignitatem ita tuebitur/& in agendo & in tole rãdo/ut ratõnis numeros suos expleat. Quod tum maxime cõsequet̃/ ubi finẽ ipsum circum spiciens/ad illum tanq̃ ad metam recta uia pro perauerit. Cum autẽ pulchri honestiq; gratia omnis ab eo suscipiatur actio/ cunctaq; ad de cus referat/hoc assequi nõ aliter poterit/q̃ si di ligentissime in cunctis dignitatis suæ rationẽ habuerit. Cuiusquidẽ tuendæ non una ut dixi cautio est/siquidem tũ in metuendo atq; fiden do/tum in tolerando/atq; aggrediẽdo/ deniq; in tota ipa agendi progressione/ita eum singu la circũspicere/sic cuncta metiri oportet/ut qui intelligat ad fortitudinem nisi per fortia/ad de cus quoq; ac pulcrũ nisi per honesta decoraq; perueniri nequaq̃ posse:ut a primis statim pro gressionibus ad finẽ usq; perpetuo quasi quo dam sibi tenore cõstet:Idemq; ubiq; appareat. Atq; ut fortẽ ipsum tanquã suis liniamentis in

umbremus. Qui quę oportet / & quā oportet / & cuius etiam rei gratia / & quando etiam oportet / tolerat atq; perpetitur. Quiq; item ut par ē / & metuit & confidit: agitq; pro dignitate / atq; ut ratio recta præcipit: hic eſt quem querimus fortem: cuius tolerantia atq; perpeſſio / actio itē atque aggreſſio ſuſcepta eſt / honeſti & pulchri gratia. quando / ut magiſtro placet Ariſtoteli / actionis cuiuſq; finis eſt ad habitū referendus. & uiro forti / fortitudo ipa honeſtū ac pulchrū eſt. aut quia ſecus quidem atq; aliter ſe habere / atque agere / turpe eſſet ac dedecoroſum. Siquidē & Populus Romanus / & potentiſſimi ſæpe reges / leuiſſimas ſociorū iniurias / armis uindicandas ſuſcepere: nō tā laudis atq; honeſti gratia / q̄ ut dedecus ac turpitudinem fugerēt: quādo ex ulciſcenda iniuria non tanta parata laus erat / quanta ex deſertis ſociis infamia.

VTRVM IN METV AN IN FIDVCIA MODERANDA VIR FORTIS MAGIS PERSPICITVR.

Edare autē metū q̄ fiduciā regere cum ſit difficilius / fortis uir in illo q̄ in hoc magis & perſpiciet̃ & nobilitabitur. Quocirca iure illi plurimum laudantur / qui difficiles atque

asperas res animo erecto & magno ferẽtes/ metum repulerũt: dolorisq́/ cuius acerrimi sũt morsus/ euasere uictores. Nã fortitudini metus cũ reluctetur magis q̃ fiducia/ perferre q̃ aggredi & difficilius est: & animi etiã firmioris: quippe cũ ferenti acerba/ utpote in re presenti/ dolores aliaq́ mala ãte oculos obuersent᷑: & specie quidem feda/ magisq́ ac magis formidolosa. Qui uero aut iam aggreditur/ aut iam iã ẽ aggressurus/ malum ipsum ut futurũ magis animo cernit/ q̃ re ipsa sentit: quin tolerantia cum sit diuturnior/ aggressio ipã breuis est momenti. Ad hæc aggressores ipsi partes suscipiũt potiores: quibus qui resistunt/ in hoc etiam laborant/ q̇ partes sustinent imbecilliores. Inde militare illud dictum/ duplicatis uiribus qui adoriantur pugnare. An ullis unq̃ in bellis Romana uirtus q̃ in secundo punico bello clarior enituit? Quocirca asperis in rebus qui non turbat᷑/ nec tumultuans quod Cicero ait de gradu deiicit᷑/ sed presenti animo & cõsilio utit᷑/ ille sibi iure primum in arce fortitudinis locũ uendicat. At non sentiet uir fortis uulnera/ aut non dolebit: Imo & sentiet cum sit homo/ & dolebit/ & grauiter secũ agi intelliget: feret tamen non æquo

tantum animo/uerũ etiã magno atq; inuicto: quod honestũ/quod pulcrum/quod se dignũ id iudicet: ac si secus fecerit/turpe/molle/fœmineũ esse. Et enim Marius cum sine ullo gemitu secabatur: uincebat quidem dolorẽ/magis quã nõ sẽtiebat. Theseus post grauissimos illos labores exhaustos/apud Senecã queritur: Seq; perpetiẽdis defessum malis fatet. Sed fessa uirtus robore antiquo caret/trepidãtq; gressus. Heu labor quãtus fuit Phlegetonte ab imo petere longinquũ ethera/paritérq; & mortẽ fugere/& Alciden sequi. Et apud Maronẽ/Aeneas post pallãtis funus etiam ingemiscens. Nos alias hinc ad lacrimas/eadẽ horrida belli fata uocãt. Idem quoq; mori fert grauiter/neq; enim uitã odit/ut qui sciat se maxime dignum/qui uitæ ipsius bonis perfruatur/intelligatq; honestã sibi materiã ac causam preberi sæpius utendæ uirtutis uiuẽdo diutius. Qui hoc mihi uidet admirabilior/laudibusq; maioribus prosequendus/quod uitæ suæ partum per labores ac pericula in dubiis atque asperis rebus/i bello deniq; decus anteponat.

QVI NIHIL TIMEANT EOS AVT INSANOS AVT TORPIDOS ESSE.

Vm autem & metuere uirum fortem/&

confidere/ac mediũ in utroq; retinere/ut dictũ est oporteat/ uideamus si placet/ & qui sint/& quo etiã nomine appellentur: qui tum in hoc/ tum in illo /mediũ deserunt/& tanq̃ inpręceps relicta ratione rapiuntur. nec uero in eo solum peccatur/ ꝙ quidam nimis multa fiducia/in iis quę terribilia sunt/utuntur: sed ꝙ metũ ipsum qui homini naturalis ẽ/ omni e parte abiiciũt. & hi quidẽ uix nomen habent/res tamẽ ipsa intelligitur. Omnem profecto metũ exuisse/ hominis est/aut parum sanę mentis/ aut prorsus stupidi/atq; obtorpescẽtis. Quis enim nisi demens atq; in furorẽ actus/aut non rationis modo/sed pene sensuum ipsorum expers factus/diluuiones non horreat/motusq; terrarũ atq; incendia? Hęc igitur taliaq; non metuere/ uidetur magis nõ sentientis cuiuspiã/aut insani hominis/ q̃ sensu rationeq; bene utentis esse.

QVALES ET QVI SVNT QVI TIMIDI AVT AVDACES DICVNTVR

Vi uero nimis extimescit: eum timidum ac meticulosũ dicimus/ qui nec in eo solum peccat/ꝙ etiam non metuẽda pauitat/ sed ꝙ ea quę timẽda sunt nequaq̃/ut oportet timeat. Itaq; trepidat: horrescit: pallet: fugit animus

metu membra quatiuntur. quę res efficit/ut q̃ hic a metu uincitur/tam illic a fiducia deserat̃/ nec solum uiribus defectus/ uerum etiam spe destitutus. siquidem cuncta nimium formidã tem/necesse est spe quoque destitui. Atque ut timidi est/tum quę metuenda non sunt metue re: tum in iis quę metu digna uideantur/ a mo do uiaq; recedere: sic duplex peccatum est eius/ qui nimis etiam confidit: nam e nimia fiducia/ & aggredit̃ quę aggrediẽda nullo modo sint/ & postquã est aggressus/uiribus animoque ita deficit/ut quantum antea rectam fidẽdi atque aggrediendi regulam prægrediebatur/tantum post/& fortasse uehemẽtius superetur a metu. Itaq; & confunditur & cõsternatur/& ab incep to ignauiter desistit. Ad hæc ante congressum nimis etiã festinat/ & calet/& tanquã rapitur/ ac gestit. post in ipso periculo positus/hęret/he betatur/tabescit/friget/metu tela decidũt. Qua re & arrogans idem hic esse solet: siquidem plu ra sibi q̃ suus captus est arrogat. Et gloriosus si mulatorq; uirtutis ẽ/quando quod assequi nul lo modo potest/fortis uult uideri: e quo etiam numero sũt: quos græco nomine thrasones di cimus/nostro milites gloriosos.

FORTEM IVRE MEDIVM TENERE INTER TIMIDVM ET AVDACEM.

Vocirca cum & timidi et audaces/et fortes in iisdem/ut dictum est/uersentur/et illi quidem nimium aut timendo aut cōfidendo a recto rationeq; longius abeant/fortes profecto quod est inter utrosq; mediū retinebūt. Quare nō modo quę ferēda sunt/et cuius oportet gratia/et quando etiam oportet eorum perpessores erunt/nec tantum ut par est metuent/atq; confident/agentq; pro dignitate/atq; ut ratio rectumq; docuerit: uerum etiā bene utiq; recteq; sperabunt/ac nullo modo cōfundentur. Atq; ut ante cōgressū sedatiores sūt/sic in ipsis cōgressionibus/plane impigri atq; alacres erūt. Iidem nihil ad ostentationē referunt/nihil inane sequuntur. ueram laudem concupiscunt. nō tumultuat᷑ uir fortis/neq; ē seditiosus/aut iusti honestiq; cōtemptor/aut detrectator imperii/neq; rerum suarum prædicator/præterq̄ ubi necessitas ac ratio aliter tulerit. Atq; ut laudari ab aliis sua nō illibenter audit (nā et si conscientia sua contentus esse potest/lętatur tamen habere rerum a se gestarum testes) sic aliorum recte facta libenter cōmemorat: in quibus laudandis

neq; parcus esse debet neq; adulator. Vt autẽ habitus ipse qui sit/plane ĩtelligatur/placet for titudinem ipsam definire: quę profecto medio critas quędam est: in iis periculis obeundis/re busq; periculosis aut peruincendis/aut perferẽ dis/que mortem allatura etiam repente uideri possint.

DE TIMIDIS.

T que ut aliquanto distinctius rem ipsã exequamur/ habet metus animi fractio nem/& quasi fugam. Itaq; meticulosos nõ res solum atq; pericula/uerũ rumores ĩpi etiam in certi & uani/& ipsa(ut dici solet) umbra pſępe deterret. Videre licet illorum ora atq; artus/q̃ pallor ac tremor occupet. Nanq; ubi animum terror concussit/tum statim pallor sequitur/& tantus aliquando tremor/ut etiã dentes crepi tent. Tum pauor inuadit/& pauoris comes ex animatio conturbatioq;/ut nullus eis locus tu tus esse/nullum afferri posse auxilium ac pręsi dium uideatur. Excidunt cogitata/non solum consilia uariant. Etenim conturbatõnis propri um est/mẽtem labefactare. Ex quo fonte cogi tationes atq; consilia ipsa manant. hinc formi do existit/ metus ut Cicero ait permanens: &

pigritia quæ ut Cicero etiam definit/metus eſt
conſequentis laboris: Impigros enim appella
re illos maxime rerum ſcriptores ſolēt/ qui mi
litares labores libenter adeant: & ignauia quæ
a nauanda opera animum deterret:& ſegnities
plena humilitatis ac remiſſionis/& diffidentia
quæ aggredi aut nihil permittit/ aut ab incep
to turpiter uti deſiſtatur cogit/ metum ipſũ cõ
ſequuntur. Proprium etiam meticuloſorũ eſt(
nam quanq̃ minus uſitatum nomē eſt meticu
loſus q̃ timidus)utimur tamē non minus libē
ter:ſiquidem timor unde timidus ducitur/me
tu ipſo continetur:Eſt enim timor/mali appro
pinquantis metus/ut uideri poſſit rectius etiã
meticuloſus q̃ timidus hic ipſe a nobis uocari.
Sed nec erimus de uerbo ſoliciti /quod uſus iã
probauit: utemurque utroq; pro arbitrio. Eſt
inquam proprium timidorum frangi animo/
ubi labores ſuſcipiendos intelligũt/& uiribus
ſtatim defici. Quid enim timido imbecillius?
atq; illa quidem infractio: hæc imbecillitas di
citur. Iidem periculis atque aduerſis repēte ob
latis ita cõſternantur/ut prope uideant̃ attoni
ti:nam doloribus q̃ ſuccumbant/ poſt uidebi
mus. Declarant Tyranni quãtos impulſus ha

beat etiam ad crudelitatem metus(q̃uis crudeꝫ litas ipſa alio e fonte manare uideatur) & q̃ male diuturnus ſit imperii cuſtos. Itaq; quotus inuentus eſt Tyrannus/qui non fuerit crudelis atq; graſſator? Proponatur ante oculos Dionyſius: proponatur Pheręus Alexãder/ proponatur Phalaris/aliiq; innumerabileſ. Quã uero referta ſuſpitionibus atq; inſidiis eorum uita ſit/ ex eo apparet/ꝙ raro fere Tirãnus niſi ueneno periit aut gladio. Abſtinebo a cõmemoratõne recentium Tyrannorũ/ ne uiuẽtes uidear uelle offendere. Timidis igiť uix ulla unq̃ ſolet eſſe ſecuritas/aut quies. Quocirca timidus quiſque Dux/eſt ĩ primis fugax. atq; ut illi uitio nomẽ ẽ timiditas/ſic hæc fugacitas recte dicitur. Enecat etiã metus nõ ſolũ ꝓſternit. Itaq; Lycas ille dum furẽtẽ fugit Herculẽ/ complexus aras ipſe tremebunda manu/mortẽ metu cõſumpſit/ut nimio de metu exanimatus/ mortẽ nõ ſenſiſſe uideatur. Et quoniam dubiis ĩ rebus ut ait Statius/peſſimus augur eſt timor/neceſſe eſt hunc eundem dies & noctes ſolicitari. Has animi ſolicitudines ac uexationes/quãdo omnem auferunt rerum meliorum expectationem/ deſperatio ſequi ſolet/quę omni conſilio rationeq; de

ſtituta/ſemper in pręceps rapit:atq; propellit. Omnino meticuloſi ob ſummam animorum mollitiam atque imbecillitatem/in doloribus cernuntur q̄ ſint demiſſi. Itaq; nihil durum to lerare poſſunt/nihil aſperum pati. Statim cõci dunt fœmineum in modum:eorum ſunt muli ebres illi eiulatus ac lamẽtationes. Nec uero in uno tantum doloris genere labaſcit confeſtim ac ſuccumbit timidus/ſed ubiq; idem eſſe ſolet ac ſui ſimilis. Qui amans egens ingreſſus ẽ p̄n ceps amoris uias/is ſuperauit erũnas Herculis/ erunnis ſuis. Vim amoris ferre nõ poteſt: atq; adeo non poteſt/ut erumnas Herculis ferre pu tet eſſe facilius. Aſpera res dolor eſt. quis ne gat? & quem pati ac tolerare ſit perquã diffici le/nemo it inficias. ſed aliud eſt ſentire dolo rem ac moueri eo:aliud frangi ac deiici. Itaque audiamus quid etiam Nutricula de hac ipſa re ſentiat. Quiſquis in primo obſtitit pepulitq; amorem/ tutus ac uictor fuit. Qui blandien do dulce nutriuit malum/ſero recuſat ferre quod ſubiit iugum. Vides iudicio etiam mu lierculæ ſuperari amorem poſſe? poteſt Initio. Sed ubi ſemel iugum impoſuit/ difficile excu titur. An ignoras æquum animum/optimum

erumnæ condimentum esse? ut sapienter dicit apud Plautum. Philocteta pati uulnus nõ po test. Quare mori cupit / & e sullimi saxo in flu ctus deiici præ dolore ac cruciatu. quid esse di cas infractius? Quãdo autem sanatus est / tole rabilis certe dolor eius erat. Recte igitur ac ue re in Hercule oeteo dicitur. pepulit uires pon dusq; mali / casus animo qui tulit ęquo. Nec p̃ tereatur nutrix illa / quæ tantopere de doloris impotentia quęritur. O q̃ cruẽtus fœminas sti mulat dolor. Cum patuit una pellici & nuptæ domus. Scylla & charibdis Sicula cõtorquens freta / minus ẽ timenda. nulla non melior fera. Quid ipsa de se ait Deianira? est aliquid hydra potius: Iratæ dolor nuptæ. Hecuba in canẽ uer sa dicitur in fabulis: In lapidẽ Niobe: V traque ob luctum atq; mœrorem. Quorsum hæc? ut ĩtelligamus muliebre esse / omnino dolori suc cũbere. In quo uicio ut dixi / late patet timido rum imbecillitas atq; infractio. Adhibẽda est igitur in consilium ratio: quæ ferẽdum nõ mo do patienter doceat / uerum etiam superandũ: Siquidem ut Medeæ quoq; uerbis loquamur / nunquã potest non esse uirtuti locus. quę quo niam in mediocritate perspicitur / in eo timidi

peccant ꝙ eam in doloribus q̃ lõgiſſime relin quũt. Quocirca dum amorem/dum pauperta tem/dum exilium/ ſeruitutem/ carcerem/ orbi tatem/ infamiam/ morbos /aliaq; moleſta atq; erumnoſa tolerare nequeũt/dum doloribus ex cruciati finire ſemel illos/ & cũctis liberari mo leſtiis uolunt/aut laqueo/aut gladio/ nõnunq̃ caſibus/aliquãdo inedia uitã finiunt. Id quod non ad fortitudinem: ſed timiditatẽ potius re ferendum eſt:Quandoquidem mollis atq; im becilli eſt animi/laborioſa ac moleſta deuitare uelle:quodq; pulchrum ẽ toleratu/nõ tantum nolle perpeti/uerum quod laborioſum eſſe ap pareat prorſus recuſare/& ſponte etiam fugere. Quanq̃ aũt tolerãtia ipſa uideri fortaſſe poteſt/ aut nihil õnino/aut certe parũ laudiſ decoriſq; nonnunq̃ allatura:ipſa tamen moleſtiarum re cuſatio et dolorum fuga turpis atque indecora cenſenda eſt.Nõ eſt ut putas uirtus pater time re uitam:Sic enim Antigone Oedipoden allo quitur mori iam deſtinantem/ſed malis urgen tibus obſtare:nec ſe uertere aut retrodare. pro cul qui fata cauit ac uitæ bona proiecit atq; ab ſcidit/ & caſus ſuos honerauit/ ipſi ceu uideo/ nullo eſt opus/quare ipſe mortem cupiat: aut

quare petat. Vtrũq; timidi est uelle. Quamobrem timidi est mortem sibi cõsciscere / quo molestiis ac laboribus defũgatur. Videamus quid Virgilius de iis sentiat: Quã inquit uellẽt ęthere in alto nunc & pauperiem / & duros tolerare labores. Habet Cato defensores suos. quid ni habeat / cum in eo defendendo libertatis patrocinium suscipiatur. Sed certe nõ ita multos annos Catoni perferendum erat / dum Brutus Cęsarem conficeret. Habeãt & illi philosophi qui mortem sibi consciuisse memorãtur / ut corporis carcere effracto / se in libertatem assererent: cum quibus quanto præstãtius ac melius esset actum / si non ante abire uoluissent e uita / q̃ ex anclatis prius iis quæ sunt hominum / & quidẽ philosophorum hominum. Labeo Marsus calamitate illa macedonica / cum celer hostis premeret / seq; natumq; gladio traiecit: ne uictoris Octauii uultum sustineret / ut ĩ eius sepulchro hodie quoq; scriptum legitur. Firmioris certe hominis erat / nõ fugere ex acie / aut in ipsa iam fuga conuerso equo / insequẽti hosti armatum pectus offerre. Potuisset Cassius etiam si Brutus ceciderat reparare exercitum: nec tam repentino consilio famulo iugulum suum præbere.

Sed hæc parcius reprehendūtur propter aucto ritatem maximorum Ducum/qui huiusmodi exempla ipsi aut primi edidere/ aut ab aliis edi ta quasi legem quandā fuere secuti.Regius etiā mos fuit/uenenum secum ferre ad incerta fortu nę.Itaq; & Aemilii Pauli honoratior mors fu- it/ q̄ capitale esset Militem Romanū ex acie fu ger̄.Et Iunius Brutus Romanæ libertatis asser tor/in prouocantem Tarquiniū ipse belli Dux equum statim adegit/q̄ hæc laus esset tempo℞ illorum.Nero Claudius sane q̄ seruiliter mor- tuus est.sed o uocem omni mollitia liquescen- tem/ubi est inquit decocta mea? aquam decoc tam requirebat in fuga. Nuper Mercator cum abnegari sibi depositam pecuniam cerneret/se ipsum gladio traiecit.Qui q̄ seruilis & supra q̄ dici potest humilis atq; abiectus esset/illud de- clarat/q̄ nō modo pecuniā q̄ uitā cariorē habu erit/sed q̄ amissa pecunia se se uicturū diffide- ret.nō multis ante annis Ioannes Salernitanus adolescēs cingulo se suspēdit ad fenestrā/ ī quā mulieris a se amatę prospectus erat.ut nō tāto- pere admirari debeamus/quod de Iphide a poe tis scriptū ē.si uoluisset esse tolerātior/ paulatī aut uim amoris repulisset/ aut mulieris forsan

in se animum traduxisset. In Salētinis in uico Castriniano biennio ante puella cui Neera no men erat/dum obiicitur in conuiciis/q̄ a Leon tio cui pacta fuerat/spreta ac r̄pudiata esset/nul lo dato responso/se se statim deiecit in puteū. Maiora quotidie & a uiris & a Matronis op probria sustinentur: & per patientiam ea sæpe quis assequitur/quę alia ratione aut uia neque at assequi. Atq3 ut nihil omnino aliud fortiter ferendo adipiscatur/illud certe adipiscit̃/quod inuictum se se/q̄ denique uirum esse ostendit. Ad hęc huiusmodi mortes quid habere possūt præclarum/quando proposita est iis laborum atque erumnarum fuga/ut sæpius est dictum? Etenim mori ipsi uolunt/non quia pulchrū id iudicent/sed ut morientes mala defugiant: nec uident alios uiriliter tolerādo/ab exilio in pa triam/ad gerendos Magistratus reuocatos/ali os reparato rursus exercitu/ mutata belli fortu na/ex uictis euasisse uictores: multos etiam in tenuissima re uixisse honoratissimos. Abūdat huiusmodi exemplis hominum uita. Atq3 ut ad rem redeamus/ mollissimi ac liquescentis ē animi/hæc similiaq3 morte uolūtaria deuitare. Cuius rei/illud quoq3 certissimum est indiciū/

ꝙ in doloribus atq; aduersa fortuna constituti optare mortem soleant: cum qui uoluptatibus abundent/ prosperaq; fortuna utuntur/ ii uel ipsum mortis oderint nomen. Ac de timidis quidem nunc hactenus.

DE AVDACIA ET AVDACIBVS.

Imiditati contraria est audacia: quando illa nimium metuit: contra hęc nimium confidit/ atque etiam audet. Est autem audacis proprium/ & anteq̃ periculum adeat/ & postq̃ adiit/ supra q̃ satis est cõfidere. Qui ꝙ supra uires conatur/ audetq; ultra q̃ ratio recta exigit/ necesse est in ipsa congressione/ atq; inter decertãdum/ uiribus atque animo deficiatur. Ac tã&si initio uidetur audax habere quiddam forti simile/ ac illius animum præseferre/ post tamẽ ut parum firmis uiribus/ imparq; incœpto succumbit/ atque in timiditatem recidit. Etenĩ audaces ante pericula adita/ laboresq; susceptos nimis q̃ acres uidentur: suntq; ad incipiendum præcipites: post uero magis magisque deficiunt: uiderique incipiũt similiores hęsitãtibus/ donec concidunt animis/ apparentq; ipsis etiã timidis imbecilliores. Audiamus quid de Phęthonte loquatur Ouidius: cuius quã audax in

ceptum/& uiribus impar esset/filio pater osten dit.magna petis phaeton/ & quæ non uiribus istis munera cõueniant/nec tam puerilibus an nis.Sors tua mortalis. non est mortale quod optas.Plus etiã q̃ quod superis contingere pos sit/poscis & affectas:& quæ sequuntur. Luculẽ tissime enim locum hunc executus est poeta. Quibus tamẽ Phaeton nequaq̃ deterritus.Oc/ cupat ipse leuem iuuenili corpore currũ: statq; super manibusq; leues cõtingere habenas/ gau det:& inuito grates agit inde parenti.nec mul- to post/ubi concaluisse equos sensit/q̃ repente infractus est animo/ut nec sciat qua creditas si bi habenas flectat: nec qua iter sit: nec si sciat equis imperet.Itaq; ut summo despexit ab ęthe re terras infelix Phaeton penitus penitusq; iacẽ tes/palluit:et subito genua intremuere timore: sunt oculis tenebræ per totum lumen oborte/ & iam mallet ęquos nũq̃ tetigisse paternos: nã curru excussus atq; e cœlo præcipitatus in terra ignota ignobiliter mortuus dicitur. Est igitur audaciæ coniuncta temeritas/infelix humana- rum actionum & dux & comes. Nihilominus & audacibus aliquando fortuna aspirat/ sed cũ uir fortis nihil ad fortunam referat/imo omnia

in seipō reposita & collocata habeat/ut quę forti uiro in adoriundis periculis/iisdemq́ superādis eadem illa fortunæ beneficio/audaci eueniant/ueram tamen fortitudinis laudem non est adeptus: ut qui in spectaculis istriones cū sint/ regum tamen personas gerunt. Quamobrem simulator quidem uirtutis est audax/& tanquā adumbrata quędam persona/quę qualis sit/ res ipsa indicat. Ac tametsi uiro etiam forti fortuna nonnunquā opitulatur/nihilominus fortuna etiam aduersāte/quod suum munus est/edere non recusat. Nec ignoramus (ut etiam Statius ait) esse ubi det uires nimius timor: nam & timidissimæ quædam beluæ/ubi nullum habere se profugium clausæ sentiunt/ferociores factę/ob desperationem etiam acerrime pugnāt. Quę res efficit ut nec desperatio uerum assequi fortitudinis nomen queat: neque enim per desperationem perueniri ad fortitudinem ac decus potest/quando ne in Physicis quidem dari illud solet/ ut eadem ipsa sint ex quibus idem aliquid effici soleat. Siquidem frigus/ quod caloris proprium est nonnunquam urit. Ad hęc cum uirtus omnis moralis sit uoluntaria/ desperatio coactum quid ac uiolentum potius

uidetur esse/cuius principia & causę forinsecus magis proficiscantur/quæ uoluntatem ipsam trahant/uexentque. Quid φ desperantes nihil omnino pensi habent/cum fortes seq; suasque res atque actiones bene pensent/ac ratione moderētur? Et illi quidem de salute initio ualde solliciti/post desperant. Forti uero quanquā cara uita est/adipiscendi tamē decoris gratia/ labor atque conatus omnis ab eo sponte suscipitur. Licet autem medium nōnunq̄ efficiatur/ quod alias medium non erat/ aliud tamē est desperare/aliud mori decernere. & hoc quidem neque consilio neque ratione caret. Illud uero omnis consilii/omnisque omnino ratōnis est expers. Quid φ hic cum mori iam decreuerit/animo composito/minimeque conturbato accedit ad finem quem sibi iam proposuit. Contra alter eorum quę agit pleraq; non intelligit: cum fortes nunquam non intelligentes agant. Quæ quidem res etiā efficit/ ne irati fortes esse queant/uti paulo post docebimus. Quin etiam in repentinis & nec opinatis per habitum fortes agunt/qualis nullus est desperantibus. Igitur nec hi/nec qui e nimio metu strenue aliquid uidentˀ agere/in fortiū sunt numero collocandi.

Nec uero quæ de Sabinis mulieribus tradita ſunt/ Iccirco minus pleno ſunt ore laudanda/ ꝙ Liuius dicat/uicto malis muliebri pauorē/au ſas in tela ſe uolitātia inferre:neq; enim inuidē dum ē tā raro memorabiliq; facinori. At nō ē muliebris uirtus fortitudo? uidelicet Amazo nides fortes non ſunt habitę/nec illa Scytharū Regina.Rarū eſt mulierē fortem euadere:imo rariſſimū/non tamen ut fieri nō poſſit: Quin imo quo eſt rarius/& ſexus ille imbecillior/eo præclarius ac nobilitari dignius factum. Itaq; putandum eſt mulieres illas ut fœminas/ut in ſuetas/ſtatim ad primum armorum aſpectum exhorruiſſe: nam & ipſa gladiorum micatio ē ipſis etiam uiris horribilis.Poſt ubi ſe ſe in cō ſilium uocauere/ ratioque uires ſuas coegit: & illinc parentes:hinc uiros pugnare:ac ſe ſe/aut coniugibus aut patribus/fortaſſe etiam utriſq; orbas eo certamine futuras reputauere.& quid ſe in tanto diſcrimine facere deceret/ quid etiā ratio poſceret intellexere/tum quidē non uicto malis pauore/ſed forti tum conſilio/ tū animo in medias acies intulere. At qua mēte? ut ſi im petrare præcibus poſſent/prælium dirimerēt: Sin minus/ut corpora ſua parentū ac coniugū

telis/ideſt morti q̃ honeſtiſſimæ obiiceret̃. Vir bello acerrimus Aurelianus auguſtus non triũ phaſſet de Zenobia/ neque decem in triũpho mulieres duxiſſet/quas uirili habitu pugnãtes ĩter Gotos ceperat/cum reliquæ in prælio forti ter dimicantes cecidiſſent/quaſ originem ab ip ſis Amazonibus ducere/titulus ĩdicabat. Qua lis autẽ Zenobia ipſa fuerit/ea quæ de Odena to uiro eius ſcribunt̃/docere ſatis poſſũt. Fuit enim Odenatus uir acer/ac maxime inclytus: quẽ primã ętatem ſatis conſtat exegiſſe/in capi endis Leonibus/pardis/urſis/cęteriſq; ſilueſtri bus animalibus/famẽ/æſtus/frigora/ pluuias/ in ſiluis ac mõtibus iuſta perferentẽ: quibus du ratum facile poſtea bellicas difficultates/ tũ ad uerſus alioſ/tũ maxime aduerſus perſas tuliſſe: non aliter etiam Zenobia coniuge aſſueta: quã marito fortiorem fuiſſe perhibent/ſolitã etiam ĩter pedites ipſos uerſari/ac plura paſſuũ millia pedibus ſimul agere: Orientis totius mulierũ omniũ nobiliſſimã/ & ut Cornelius Capitoli nus tradit/etiam formoſiſſimã. Audiamus etiã quæ de Zenobia/ipſe Aurelianus ad Senatum ſcripſit. Audio patres conſcripti mihi obiici/ q; indignum uiro/ĩdignũ triumpho fecerim/

qui de Zenobia triumpharim. nę illi mediusfi dius qui me accusant/abunde etiã laudarent/si scirent quæ illa est mulier: qua prudentia/con stantia/grauitate/liberalitate/seueritate etiã cũ usus uocaret. ausim dicerẽ Zenobię fuisse/ꝙ uir eius Odenatus Persas uicerit: ac fugato Sapore ctesiphontem usque penetrauerit. Possum etiã affirmare/tanto ęgipti atque orientis populis mulierem terrori fuisse/ut se non Arabes/non Saraceni/nõ Armenii mouere ausi sint. Haud ego illam incolumem esse iussissem/ni scirem quãtũ inde Populo Romano profuturus sim: quippe cuius liberorumque eius imperio oriẽs seruiret. Sed iam ad audaces redeamus: qui qua les sint/cum in prouocando/tum post prouo cationem ipsam in conserendis manibus/Tau rea ille campanus docere satis potest: nam uer bis q̃ re ferotior/ut est apud eundem Liuium/cum Claudio Asello milite Romano/quẽ etiã contempto iure hospicii prouocauerat/equo congressus/ubi aliquantum pugna extracta/si ne ullo esset uulnere/minitabundusque dixis set in cauam uiam dimictendum esse/ubi con sertis manibus decernerent/nullo ibidẽ equis ad euagãdũ dato spacio/& Romanus cõfestim

equum in uiam egisset/ipse repente concitato equo/Capuam refugit. In quem illud in drancem Turni dici rectissime potest/quod ei uentosa in lingua pedibusque fugacibus mauors esset. Et sane audaces uentosi sunt ac tumidi: pluraque sibi arrogant/ut qui uideri fortes uelint. Quo de genere sunt etiam Milites gloriosi. Curate ut splendor meo sit clipeo/clarior quam solis radii esse olim cum sudum est solent/ut ubi usus ueniat/contra conserta manu præstringat aciem oculorum in acie hostium. Hic qui tam multa magnaque uideri uult promittere/ubi in conspectum aduersarii uenit/ut statim se se periisse dicit: ac deprecabundus uapulat/uincitur/tandemque exolutus habere se gratiam dicit. Etenim gloriosissimus quisque est elata insolentique oratione: atque ut seipsum iactat extollitque sua/ sic alienæ laudis est perquam inuidus: & tanquam contemnit absentes. Idem ubi in aduersarium incidit/nec uerbis nec re substat: sed perhorrescit/conturbaturque tanquam deprehensus. Stolidorum uero quæ laus esse potest: in quibus nullus periculorum delectus/nihil in re gerenda pensi: Siquidem magis impetu ac temeritate rapiuntur/ quam certo animi iudicio: & ita quidem se se periculis obiectant

ut uix sentiant quid parent/aut quid sequant.

AVDACIAM MINVS QVAM TIMIDITATEM RECEDERE A MEDIO.

Voniã autẽ quales & qui audaces essent/ abunde ut uidemur expressimus: ac de timidis satis multa diximus: iã ad fortes transeamus. Nec tamen me præterit/ rerum scriptores solere etiam audaciam laudare: itaq; audaciam in bello pro muro haberi dicunt: & q̃ audacissime iri in hostem/atq; aduersus pericula uolũt. Est enim facilius audentem moderari ac retinere/ q̃ excitare atq; impellere metuẽtem. Siquidẽ audaces non tam recedunt a medio: cuius etiã propter fiduciam uidentur esse quodammodo participes. Nunc quod restat quodq; aperire q̃ maxime cupimus/ exequamur.

DE FORTITVDINE HEROICA DEQVE VIRIS FORTIBVS.

Xcellentem atq; heroicam quandã uirtutem esse fortitudinem plane cõstat/ siquidem in maximis maximeq; difficilibus uersatur periculis/ mortemq; cõtemnit/ decoris adipiscendi gratia. Et ut Maro inquit/ Vitam pro laude paciscitur. Eadẽ labores qui per se molesti sunt/ non modo patitur/ uerum

etiam perpetitur/in quibus perpetiendis exultat/maiorq; existit. aduersa quoque ita fert/ut fortunam infra se positam haber̃ uideatur: omniaq; quæ possunt homini euenire sic contemnit/ut quasi pro nihilo ducat:habita tamẽ eorũ ratione atq; delectu. Hæc igit̃ taliaq; prestare atq; efficere/generosissimi & maxime prestãtis est animi/qui ꝙ rariores inueniuntur(quãdo præstans omne perrarũ) ideo pleniori quodam ore laudantur/& in honore atq; admiratione habentur etiam summa. Hos greci heroes dixerunt:quorum honoratissimum Herculem faciunt/ob totiens exanclatas erumnas/totque monstra perdomita:ut nec iniuria/quæ bellica a multis dicitur/heroicam agnominare placuerit ab heroibus. Hãc igitur qui fuerit amplexatus:qui grauissimis rebus ac laboribus perferẽdis/quiq; difficilimis belli periculis/aut peruĩcendis assueuit/aut ita se se instituit/ut si minus id assequi possit/pulcherrima morte decũbat/is ille est sine controuersia fortis:atque in heroum numero percensendus. qui quoniam & timet/& confidit/& tolerat ubi & q̃ opus est/& quam ob causam debet/atq; ut recta monet ratio/nimirum mediũ ut diximus/ĩter audacem

& timidum tenet locum: quorum alter cum nimis omnia metuat/ necesse est ut parum admodum fiduciæ habeat: deterreaturque ab aggrediendo/ alter quia supra uires/ supraque q̃ ratio ipsa docet confidit/ nec quæ debet atque ut debet metuit/ turpiter ab inceptis/ atq; ab iis quæ aggressus est ut desistat oportet: corruatq; sub mole rerum quibus ē impar: ut hæc & alia paulo ante de eodem ipso dicta sunt. Et quoniam nisi assuescendo fortis euadere nullus potest: quod idem de temperato & iusto dicitur: oportet primum ut assuescat pati/ laboriosa/ dura/ aspera/ difficilia toleratu/ periculosa aditu/ per quæ fit ad fortitudinem uia. Non ita me genitor bellis assuetus Opheltes/ Argolicum terrorem inter/ Troięq; labores/ sullatum erudiit. a teneris se annis institutum tolerandis militię laboribus ac bellorum periculis/ ait apud Virgilium Euryalus. & Camillę illi armentalis equę mammis/ Ac ferino educatæ lacte/ pater metabus/ Spicula ex humero late suspendit & arcũ: Ac pro crinali auro/ & lõge pallæ tegmine/ Tigridis exuuiæ per collum a uertice pendent. Virgilio itaq; auctore etiã mulier huiusmodi laboribus assueta/ egregiam sibi ex fortitudine

comperare laudem poterit: unde & uiragines dictæ: per has etiam artes gens Amazonũ im-mortale eſt nomen adepta. Quocirca perpeſſo rem eſſe oportet uirum fortem / & cõtemptorẽ rerum erumnoſarum / quibus tolerãdis ſe ſe in tendat ad firmitatem. Idem placide quoq; & ſe date adit pericula. Vnde Virgilius ut fuit ęgre-gius pictor fortitudinis ait: Olli ſurridẽs ſeda-to pectore Turnus / Incipe ſiqua animo uirtus & cõſere dextram. Et profecto ni ſedato ſit ani mo / neceſſe eſt inter cõgrediendum turbari eũ atq; confundi. Eundem quoq; uultum atq; ani mum in tolerandis malis retinebit / ut nõ ſolũ nõ appareat cedere eũ ac ueluti pondere preſſũ labaſcere / ſed placide etiam ac ſedate ferre / & ho nus ipſum quodammodo contemnere: atq; ex ipſo contemptu ſe ſe intendere ad firmitatem. Inter illa quæ putant cuncti aſpera / fortis fui lę tuſq;. Recte ſane gloriatur Thyeſtes. Irã quoq; abiiciet illam / quæ mentem atq; conſilium / ra-tionem deniq; ipſam a uero rectoq; detorquet: Atq; ubi uehementior fuerit / prope ad inſaniã impellit. Quamobrem iratus aliquis / aut furo ris ſtimulis percitus / uirum fortem pręſtare ne quit. Cuius rei idem nos admonet Poeta / cum

ait. Et si cõtinuo uictorem ea cura subisset/ Rũ
pere claustra manu/ sociosq; immittere portis/
Vltimus ille dies bello gentiq; fuisset/ Sed fu-
ror ardentem cędisq; insana cupido/ egit in ad-
uersos. Neque enim uir fortis cæde lętatur: &
tanquã saginatur cruore: quod irati est ac furẽ
tis in acie: quanq̃ enecat uictorię/ non necis gra
tia: quod etiam Liuius confirmat cum ait. Cæ
des inde fugiẽtium/ qualis ubi ira magis q̃ uir-
tute res geritur. Vides ut ab ira uirtutẽ seperat:
Itaque ferarum est ista sanguinolentia. Et quo
niã de heroica uirtute differimus/ heroũ quoq;
agamus exemplis/ a Poetis ea mutuati/ qui for
tissimorum hominũ facta/ præclarissimis sunt
uersibus illustrare conati. Quid de Hercule eti
am infante in Tragœdiis dicitur: Gemina cri-
stati caput angues ferebant ora/ quos cõtra ob
uius reptauit infans: igneos serpentum oculos
remisso pectore ac uultu placido intuens/ Arc-
tos serenis uultibus nodos tulit: & tumida gut
tura tenera elidẽs manu prælusit hydræ. Quid
de eodẽ parãte se in Pyram coniicere Philocte-
ta refert: Quis sic triũphans lætus in curru ste
tit uictor: quis illo gentibus uultu dedit leges
Tyrannus: quanta pax obitus tulit: uultus pe

tentis aſtra non ignes erant. Quædã etiã natio nes & in iis Lacedęmonii inſtituiſſe dicuntur / ut præcinentibus tibiis / cantibuſq; remiſſioribus / milites in pugnã procederent: Sedatis enĩ ac maxime compoſitis animis / iri ad conſerendam manum uolebant. Et tamẽ in congreſſionibus deterret aduerſarium uir fortis / ac terrentis ſpeciem præſefert: quod de Turno idẽ Virgilius dicit: Tremunt in uertice criſtæ ſanguineę: Clipeoq; micãtia fulmina mittit. Claudianus pauorẽ atq; formidinem Martis aurigas facit. Nec uero leonis illa pellis / herculeus ornatus / ſignificare uidetur aliud / q̃ q; Hercules ut erat fiduciæ atq; animorum plenus / terrorẽ iis incutiebat qui ſecum congrederẽtur. Idem ille Turnus de quo ſupra ẽ dictũ / docet fortẽ uirũ / nihil dolo agere: nihil fraude moliri / ſed ſola niti uirtute / eamq; unã ſequi. Tenebras inquit & inertia furta Palladii / cæſis ſũmę cuſtodibus arcis ne timeant / nec equi clauſa cõdemur in aluo. Luce palam certum eſt igni circundare muros. Et Capaneus haudquaq̃ paſſus eſſet / cum hoſte dolo cõtendere: ut de eo ſcribit Statius. Etenĩ fortiſſimus quiſq; cũ iuſti honeſtiq; maxime ſtudioſus ſit: Neceſſe eſt ſit non ſolum nõ

fallax/sed ueritatis cum primis amicus. Quem tamen ut fraudibus uacuũ/sic cautũ prudentéq; esse uolumus: nanq; ut a iusticia sic a prudétia seiungi fortitudo nequit. Quid enim turpius q̃ decipi/præsertim ubi est de uita gloriaq; con tentio? Cæsar quanq̃ totiens collatis signis/cũ Gallis dimicasset/ubi cum exercitu in Africam traiecit/ad pugnandum cunctatior factus dici tur/q; id genus hominum fallax maximeq; in sidiosum esse intelligebat. Quãdo autem insti tui atq; assuescere necesse est eum qui fortis eua surus est/ac magna est uis exempli/ proponen dus uidetur huic aliquis/quem imitetur: cuius gloriam tanquã ducem habeat/ eoq; quodam quasi auctore nitatur. Disce puer uirtutem ex me uerumque laborem. quid ultra. Tu facito mox cũ matura adoleuerit ętas/sis memor/ & te animo repetenté exempla tuorum/ & pater Aeneas & Auũculus excitet Hector. His Aene as uerbis Ascanium filiũ hortat̃/atq; ad uirtu tem inuitat. Euander quoq; ad hũc ipsũ Aeneã ait. Hũc tibi pręterea spes & solatia nostra/Pal lãta adiũgã/sub te tolerare magistro militiã/& graue Martis opus: tua discere facta assuescat: p̄ mis & te miret̃ ab annis. Intelligebat quãtum

conferret exēplū atq; imitatio. Cæsar cū Alexā
dri sepulchrū inuisisset/ab illo ita discessit/ ut
iam tum quæ postea gessit/animo conciperet.
Alexandrum ipsum liberi patris gloria/tāquā
admotis stimulis impulit/ ad decus/ ad famā/
ad immortalitatē comparandam. Minori affri
cano maior: Maiori pater patruusq; exēpla do-
mestica præbuere: Quamobrē ad fortitudinis
laudem adipiscendam/multum etiam conferet
imitatio.

DE VIRTVTIBVS QVE FORTITV DINI FAMVLANTVR.

Ssidet itaq;/& tanq̄ ministrat fortitudini
tolerantia: quæ est ęqua laborum ac mo-
lestiarum perpessio: & duritia imbecillicitatis
mollitieiq; expultrix. Assidet & patiētia/stabi-
lis item & firma perpessio eorū omnium quæ
dura/aspera/difficilia/grauia/erumnosa cōtin-
gere unquam possunt. Firmitas quoq; quæ pe
riculosis atque aduersis nullo modo succūben
dum esse doceat. Item animi magnitudo quæ
nihil humile/nihil abiectum agi sinat. Fidētia
quoq; /quę uires atque animos ubiq; suggerat:
& despicientia quæ mala omnia contemnenda
suadeat: cunctaq; præter uirtutē pro nihilo du

cenda moneat. Confirmatio etiã/ quę ẽ robusti ac uirilis animi institutio urgẽtibus malis minime cedendi. Generositas itẽ / quę suadeat/ cũcta præter decus laudẽq; cõtemnenda. Pręsto est etiã cautio animiq; cõpositio/ quarũ altera doceat non esse periculis temere obiectandũ/ altera ne dolore/ ira/ libidine/ aut impetu uicti rapiamur. Quid de constantia dicam? quæ nõ modo fortitudinis/ sed temperantię quoq; fida comes est: quando dolores reprimit: uoluptates euagari non sinit/ resistit periculosis: non cedit aduersis: compescit impetus: iram cohibet: libidini reluctatur: nõ concutitur repentinis: non opprimitur malorũ aceruis/ immota ĩuictaq;/ & ubiq; ac sibi semper cõstans. Est huic adiuncta etiam cõtẽtio /inde dicta/ q͞p totis uiribus cõtendat/ ut uictrix compos'q; euadat.

QVI OB EDICTVM AVT POENAE METVM PVGNANT FORTES NON ESSE.

Icet aũt alio atq; alio modo fortitudo dicatur/ ut plenius explicabimus/ hic tamẽ quẽ nunc instituimus/ quẽ heroum maxime similẽ uolumus/ quia nihil habere coactũ/ nihil arcessitum/ sed suis uiribus suaque uirtute niti:

ſibiq; undique conſtare debet/adibit quidem pericula non ut tyrũculus quidam/ quem tum edicta Ducum pœnęq; ſtatutæ fugientibus/tũ increpationes commouere ſoleant/ſed quia ho neſtum per ſe ac pulcrum ducit fortiter facere. Etenim tyro ubi maior hoſtium uis ĩgruit/cui ſe ſe imparem iudicet/edictorũ oblitus ac pœ narum nihilq; infamiam ueritus/ſtatim in fu gam uertitur/præfertq; turpiſſimam fugã mor ti quã honeſtiſſimæ.

GLADIATORES FORTES NON ESSE.

Adem fere gladiatorum ratio eſt: quip pe qui exercitatione freti ac digladiandi peritia non animi firmitate/in certamen prode unt/facile enim quæ quis norit aggredi parat/ tentatq; quæ ſæpius eſt expertus: Quorũ euen tus in re dubia et aſpera/fere nõ alius eſſe ſolet/ q̃ quibus aliquid præter ſpem opinionemque euenit. nanq; ubi pericula & hoſtium impetus longe ſuperarint/mentemq; metus cõcuſſerit/ nihil ẽ eis fugacius. Et gladiatores quidẽ aliiq; armorum uel uſu uel ſcientia freti: pugnaces re ctius q̃ fortes dicuntur.

QVOD SIT VIRI FORTIS PROPOSITVM.

Voauté consilio/quoq; animo cõgredi uir fortis incipiat/ apud Maroné Pallas ille demonstrat. Aut spoliis ego iam raptis laudabor opimis/aut læto insigni. Cõgredi ĩ animũ induxerat/ut aut uirtute uinceret/ aut mortem oppeteret q̃ honestissimã. Quid auté inde quærat̃/ quodue expectet̃ præmiũ/ apud eundem Poetam Nisus docet inquiés/facti sibi famam sat esse. Siquidé fortis uiri merces/quã appetiscit/pro qua tantos etiã labores subit/ laus est ac famæ decus egregiũ: quę recte honesteq; factorum comites esse solent/quanq̃ & conscientia contentus esse potest: & suas res sic ab aliis laudari audit/ut ad seipsum potius respicere uideatur. Quocirca cũ & sciat quid paret: & quo tendat/intelligatq; quid se deceat/et quomodo & quid etiã præstandũ sit. Ad hæc cum ab ipsa uoluntate/honestę præclareque actiones proficiscant̃: cumq; & ante agendũ & inter agendũ/ prudens ac rectũ iudiciũ adhibendum sit/quis dubitet uirum fortem nõ modo scienté intelligentemq; ad rem gerendam accedere/uerũ etiã uolentem eligentemq;/quo sibi undecunq; ab ipso statim initio continue ad finem usq; q̃ cõsumatissime constet.

FORTEM VIRVM MAXIME IN REPENTINIS ENITESCERE.

Epentina quoq; & nec opinata/uel cum primis uiri fortis magnitudinem ostendunt/in quibus eo maior cernit͂/ꝙ illis se se inuehentibus non solum nõ cędit/aut animo cõsternatur/sed quod maximum est/cum nullus in iis quæ repente accidunt/relinquatur cõsilio atque electioni locus/nullumq; ad colligendas uires/animumq; confirmandum spaciũ detur/ipso tamen habitu/& obsistit illis:& ingruentibus obuiam procedit:quod pręstare eo est pręclarius quo difficilius. Nam in iis quæ ꝓuisa & bene ante prospecta sunt/cõsilium/ratio/ipsaq; animi confirmatio/& ad eligendum/& ad aggrediendum plurimum adiumenti afferũt: Nec quæ prospecta sunt/eo ipso parum opitulantur/quod aut omnino nihil/aut certe parũ quod inopinatũ sit secum afferũt/quod deiicere atque conturbare possit animum:cum ii quibus pericula repente obiiciuntur/necesse sit habitu solo nitantur:quando nec in capiendo cõsilio/nec in ratione ineunda/præsidii se habere quicq̃ intelligunt.

FORTEM NIHIL SIMVLATVM

AVT INFLATVM HABERE SED EQVABILEM AC TEMPERATVM ESSE DEBERE.

Vamobrem cum omnia in fortitudine ſolida eſſe debeant/ſibiq; apte undiq; firmiterq; conſtare/nihil fictũ/nihil fucatũ habere fortem par eſt/neq; eſſe glorioſum/uanumq; rerum oſtentatorem: quanq̃ locus/tempus/fortuna/res ſæpe ipſa/de ſe ſuiſq; ut prędicet meritis exigit. Ac tum quidem ad rem ipſam atque ad tempora non ad oſtentationem quæ dicit/referre ipſum apparebit. Sum pius Aeneas raptos qui ex hoſte penates/ Claſſe ueho mecum fama ſuper ęthera notus. Fuerat enim ad ignota loca/atque ad barbaros tempeſtate delatus. Et Scipio quo tempore cũ Annibale parabat confligere/celſus corpore/uultuq; adeo lęto milites allocutus dicitur/ut uiciſſe eũ iã crederes. Et uero fortiſ uir quo plura geſſit/maioribuſq; ſe dignum laudibus ſentit/eo maiorem ęquabilitatem/moderationem/continentiamq; retinere debet: ſeq; intra gyrum ratõnis coercere. Idẽ Scipio ĩ mediis difficillimi belli apparatibus/bonarum artium ſtudia non prætermiſit/philoſophorum ſcholas crepidatus frequẽtans: ac

post tot uictorias/ ne animum tantarum rerũ conscium/ sibiq; præsidentem insolescere pateretur/ in eruditorum hominũ familiaritatibus/ multaq; librorum lectione uersatus est. Quanto q̃ Alexander rectius/ quem præliorum felicitas/ rerum humanarũ ac sui ipsius immemorem fecit. Quid autem indignius q̃ pati eũ animum insolescere ob res gestas/ quem nunquã casus/ nunquã q̃uis aduersa fortuna demiserit: ut a quo pectore demissio humilitasque aliena semper fuit/ in eo insolentia tumorq; dominetur: cum inflatio ipsa erroribus referta sit: atq; in falsis opinionibus uersata/ turpiter ab omnibus irrideatur/ atq; ab illis maxime/ qui coram adulari consueuere.

QVI OB AMOREM PVGNENT FORTES NON ESSE.

Ed nec in ordine fortium collocandi uidentur/ qui ob libidinem amoresque uel adoriuntur periculosa/ uel perpetiũtur tristia. Nam & amantes multa audẽt/ plura etiam quã uis grauia/ ęquo animo ferunt: in eo tamen peccant/ q uel aggrediuntur quæ aggredienda nõ sunt/ uel tolerant quæ tolerari nullo modo debeant: nec quã ob causam debeant: quippe qui

bus proposita sit uoluptas ea/quæ homini cũ beluis ẽ communis:indignum sane precium. Galeatius Mantuanus uir sane impiger/Papię cum hibernaret/forte in ponte puellam quam unice amabat obuiam habuit.ea ut per blandã aliquam iocandi speciem/amãtem ad colloquium inuitaret/quin tu inquit bellissime amator qui tantum tibi armatus in acie places/e ponte in amnem amoris gratia desilis? hoc ille audito/concitato repẽte equo/se se demisit in fluuium: quo exanimato/uix Ticino natabundus emersit.An hic tibi magnus uidebit᷑? cui nihil aliud tanto fuerit quęsitum periculo/q̃ ut muliercul æ & quidem iocanti satisfaceret/quæ se se ne id aspiceret auertisse dicat᷑.Læuitas hæc ẽ/& quidẽ plena stoliditatis.Galli/Britãni/Germani/sed Galli maxime/dũ alius aliã inter amantes amoris causam atq; patrocinium suscipit/ut quẽ strenuũ nacti sunt in certamen prouocant/pugnę legibus propositis/interdũ adeo duris/ut ĩ certamẽ prodeũdũ sit/corpore maiore parte exarmato/cõcurrẽdũq; hastis & equis ꝓmo: deinde pedibus res gerẽda/cominus gladio ac securi. Quo quid uideat᷑ stolidius? quippe cũ uitam/ob tam leuem & quidẽ turpem causam

manifestissimis periculis sponte obiiciant. Ad hęc adulteri/incesti/atq; id genus/legibus damnantur: quas impudentissime uiolant: cum fortes uiri leges tueantur: quippe quæ optimis & fortissimis quibusq; pręmia/honoresq; decernunt. In Italiæ nobilibus urbibus equestres ludi fiunt simulatę pugnę imagine. His in ludis pulchrũ est exerceri/cum sit uerę pugnæ meditatio. In quibus tamẽ nullus quanq̃ uictor/potest ueræ uirtutis laudem assequi: siquidẽ uerũ decus ex imaginario certamine comperari nequit: In quo etiam corporis q̈ animi uires præstare magis soleant. Ad hæc in ea concursione emori/quam tãtam afferre laudem potest: quã do nihil ęgregium ei est morti propositũ. Sed exercitatõnis huius laus est omnis/ ꝙ adolescẽtibus sit quoddam militiæ rudimẽtum: nec ueteranos patiatur armorum lõga intermissione desides fieri.

DE PVGNANTIBVS OB IRAM VEL DOLOREM.

Restat etiam de dolore iraq; differere: qui affectus quantos habeant impetus/Poeta declarat cum ait/dolor iraq; mentem pręcipitant: Siquidẽ doloris atq; iræ stimulis agitati/

perinde ut cæci in pericula feruntur. Quãquã ira ipsa quæ rationi obsequitur: qua mouet animos præclaras ad res adoriundas/ & tãq̃ ignes quosdam exuscitat/est etiam laudanda: neque enim frustra homini a natura inest. Sed ubi uehemẽtior fuerit/ubi contempto rationis imperio/amẽs atq; in furorem acta desæuit/tũ quid habet quod accusari iure non debeat? Est autẽ ira ulciscendi cupiditas quædam: uel ut Cicero definit/libido puniendi eius qui uideat̃ lęsisse iniuria. Qui uero reponẽdę uidictæ dat operã/ is utpote læsus dolet. Est itaq; etiam iræ comes dolor: qui & ipe ulcisci cupiat. Vbi uero ulctus quis est/tum sedata ira doloreq; compresso/uoluptatem ex uindicta capit: atq; eo maiorẽ quo acerbior uindicta fuit. At fortes honestatẽ expetiscunt ac decus/non ulciscendi uoluptatem: per quam ad feritatem dilabantur: sequũturq; non motus inordinatos ac uiolentos/sed rectã rationem: quæq; ab ea proficiscuntur recta honestaq; consilia. Quamobrem feritas hæc quidem magis q̃ fortitudo uideri potest/ siquidẽ ferę ubi uulneratæ telum sẽsere/ dolore rabieq; pręcipites/in percussores rapiunt̃. Et huiusmodi quidem homines feri sũt/atroces/ sanguino

lenti/eorum ſunt truces uultus/fedi animi/ impetus quales ſæuientium beluarũ. gaudet cruore fedari ſanguinolentia. Exultat cędendo atrocitas. nihil ē feritate impetuoſius: nihil magis rabioſum. Que uitia longe ſunt a uiro forti aliena. Sed quoniam ut iam diximus/naturale eſt homini iraſci/ ac per iram uigor quidã animo ſumminiſtratur/qui alacritatem gignit illam/ in qua non parum eſt ad res arduas aggrediendas eaſdemq; ſuperandas momenti: uidendũ ē forti quouſq; ſit iraſcendum/& quam etiam ob cauſam: ne rationis præteriens regulã/modum relinquat: quo relicto/non eſt cur laudare iram recte poſſis/a qua ferarum more rapiamur.

FORTES NON ESSE QVI PRETERITIS VICTORIIS CONFISI PVGNENT.

Ræteritę quoq; uictoriæ/ac fœliciter ſæpius tentata pericula animos faciunt/uincendiq; ſpem erigunt. Ob hanc uero ipſã ſpem ſunt qui periculum adeant: quippe cũ confidãt nullis interī perpetiendis acerbis/ſe ſuperiores euaſuros: qui mihi haudquaq̃ temulentis multum diſſimiles uident̃. quibus ex uino nihil ē cõfidentius. Etenim temulẽtia plena ē animo-

rum & ſpei. Hi igit̃ cum omnia proſpere ſibi ceſſura ſperent/hac ſpe fiduciaq; congreſſi/ ubi ſecus quid accidit/ſtatim incepta deſerunt: nec reputant q̃ ſit turpe terga dediſſe: Iudicant enĩ preſtabilius eſſe ignauiter fugiendo uitã tueri/ q̃ fortiter repugnando egregie cadere. Nec uero multum differre ab his uidentur/ qui rẽ ſibi cum ignauo futurã hoſte putant. Itaque acriter initio rem gerunt/ nec tam uiribus freti ſuis/q̃ hoſtis ignauia. At ubi aduerſarium reſiſtere/telaq; regerere/ac cominus gladio manũ cõſerturum intelligũt/abiectis armis/ fuga ſalutẽ quærunt. Quod de Treueris apud Ceſarẽ legimus/ qui arbitrati labienũ fugere/cũ flumẽ trãſiſſẽt/ ubi ſenſere illum ſignũ ſuis dare/ne primũ quidem impetum ſuſtinuere: ſeq; ſtatim in fugam uertere. Alii ex ĩprouiſo adorti/aut plures pauciores/aut armati ĩermes/aut e ſuperiore/ ſibiq; plane commodo illati loco/his ipſis de cauſis/ certa uincendi ſpe capta/aduerſarium inuadũt: quæ ubi ſpes fruſtrata fuerit/ illico pedem referentes uideas: Et quidem ad primum aduerſarii telum. Quid qui dum ſe cum imbecilliori-bus dimicaturos putant/cũ aliis præter opinionem id eſt cum ignoto congrediuntur hoſte:

Horum omnium unum uidetur esse consiliũ/ ut futuros se superiores sperent/ nullis tolerandis aduersis/ nullo aut certe q̃ leuissimo obeundo periculo. Nam fortunę qui fidit/ is externo fauore/ non sua uirtute nisus/ ubi parũ aspirantem sibi eam uiderit/ statim animũ summittit/ deq; gradu deiicitur. Quocirca cum ab his longe secus fortis uir sentiat/ seq; oppido aliter instituat/ an est cur eorum de quibus loquimur/ aliquem in fortium referre numerum debeas?

DE FORTITVDINE CIVILI ET IIS QVI OB HONOREM PVGNENT.

Voniam autem in bene constitutis ciuitatibus/ magna est honorum reuerentia/ plurimumq; in iis opes ac potentia ualent/ egregius quisque ciuis quo maiores honores cõsequatur/ seq; suasq; actiones ad populi maxime opinionem refert: idq; potissimũ & agit & cõminiscitur/ quo bene de se ciues sentiãt/ ut per hanc opinionem honores ipsos facilius consequatur: maioremq; sibi in republica locũ comparet. Quocirca totos se ad populi uoluntatẽ componunt: cuius auras potissimum captant: nihil opibus/ nihil cliẽtelis potius iudicantes: Et hi quidem honorem expetunt/ quẽ quoniã

rebus cœteris anteponunt/pati repulſam atque inhonoratos uiuere/turpiſſimum eſſe ducunt: quin uita ipſis moleſtiſſima eſſe appareat/ſi uel exigua honoris/aut famæ iactura ſubeũda fuerit. Itaque quę agunt/honoris cauſa agunt: cuius ſũt q̃ ſtudioſiſſimi: turpia defugiũt/ ne procul a republica ciuilibuſq; muneribus uiuendũ ſit. Quare timent opprobria/fugitant increpationes/nihil magis q̃ malam de ſe populi opinionem ueriti. Adeunt etiam libẽter pericula/tolerantq; quæ grauia & acerba uideantur/ꝗ intelligant fortiſſimos quoſq;/a ciuibus maxime honorari/ & in præcio eſſe: ignauiſſimos uero iacere atq; contemni. Et hi quidem cum de conſeruando nomine/auctoritateq; ſoliciti ſint: cũ patrias leges/improbãq; de ſe populi opinionem cum primis uereantur: cum deniq; honeſtatem ſequãtur/ſiquidem honeſti ipſius ideſt honoris gratia/Labores publicaq; munera ſuſcipiunt/ad fortitudinem propius uident̃ accedere. In eo tamen peccant/ꝗ non aut tolerant moleſta/aut aggrediũtur periculoſa/ut fortiter agant: ſed id metuũt/ ne ſi ceſſerint/ex declinatione & fuga ſequat̃ infamia atq; ĩhonoratio. Quamobrem non id primum agunt/ ut recte

faciant/atq; ut recte agendo decus adipiscãtur/ uerũ ut infamiã fugiant/deuitẽtq; accusationes ac uulgi rumores & opprobria/illorũ similiores qui a turpibus cõtinent/ nõ honesti & recti gratia/sed id modo cauent/ne conuictos pœna sequat͂: Siquidẽ remotis arbitris/facta spe impune grassandi/nulla honestatis eos capiet reuerentia. In eo igitur a uiris fortibus maxime differunt/ꝙ cum ipsi ciuiles tãtum honores & appetiscant & quærant/satis habent infamiam defugisse/cum illorum animi ĩ sola decoris cõparatione conquiescant/& ita quidẽ infamiã ac turpitudinem fugitent/ut qui decori assequendo tantummodo intenti sint. Ad hæc noster hic fortis turpitudinem propter se uitat/quam ille ad inhonorationem referat/ auctoritatisq; iacturam. Quamobrem ꝙ labores adit ac pericula/& quidem pudoris atq; honesti gratia/ciuilis quædam appellata ẽ fortitudo/ tametsi ut ostensum est a uera perfectaq; fortitudine multũ distet: Titi/ herminius ac lartius fortissime rem gerentem Horatium cõspicati/ cum ipsi a fugiẽdo destitissent ita quidẽ pugnauere/ut appareret eos ignominiam magis ueritos/q̃ ut ꝓ patria fortiter agerent/ dimicare. Itaq; ad extre

mum non expectata pontis ruina/ad ſuos refu
gere/q̃ incepto perſiſtere maluerunt. Quocirca
tanti facinoris laus ac præmium apud Horati-
um ſolũ manſit: publico totius populi patrũq;
teſtimonio. Cæſar in inſidias delatus/cũ ſuos
fugientes cerneret/nunc hos manibus prenſan
do/ nũc illos obiurgando: Scuto denique e ſi-
niſtra fugiẽtis militis ablato/pugnam fortiter
dimicando reſtituit: atq; ex inſidiis cum exerci
tu ſic euaſit/ut ſolus ipſe fortiter feciſſe/ cœteri
ob pudorem magiſ q̃ ob uirtutem rem geſſiſſe
uideantur.

DE MILITIBVS.

D ueram etiã fortitudinẽ proxime uidẽ
tur milites accedere/ quãdo labores etiã
grauiſſimos ſuſcipiunt/& pericula adeunt per-
ſæpe maxima. Sed cum nũc minis ac metu pœ
narum/nunc exhortationibus precibuſque ad
ducti: aut prædę cupiditate capti: aut exercitati
one peritiaq; rei bellicæ freti/ magiſquam uir-
tute ipſa rem gerãt/pugnaces potiuſ quã fortes
uideri iure poſſunt. Nec uero inficiamur uni-
uerſas aliquando copias uideri fortiter egiſſe.
Sed cum hæc ipſa uirtus tam ſit rara/tamq; ex-
cellens/uidendum eſt quomodo tanta tamque

eximia laude exornemus etiam multitudiné/
cui ut ſit idem quod forti uiro propoſitum/ſin
guli tamen ut ſibi omni e parte conſtent/ fieri
uix poteſt. Eſt enim res tum ĩ primis difficilis/
tum ſupra q̃ dici poteſt rara: Nam quãq̃ uirtus
expetendã ſe ſe omnibus præbet/ paucos tamẽ
eius pertingit poſſeſſio. Quod ſi quis unq̃ uel
populus uel exercitus/eiuſmodi laudibus dig-
nus fuit/is ꝑfecto populus Romanus fuit: cu-
ius hæ laudes proprie uideantur/ propter tam
multa ab eo fortiſſime geſta/ut quod in maxi-
mis populis nationibuſq; /uix paucos contigit
uel ciues uel Imperatores/id Populũ Romanũ
etiam uniuerſum contingat: ſiquidẽ nõ prædę
cupiditate/ſed pro patria/pro libertate/pro ho
neſtate/pro decore bella & religioſe ſuſcepit/&
fortiter adminiſtrauit. Qua igitˀ animi magni
tudine totiens hoſtẽ uicit? qua conſtãtia maxi
me laborioſas atq; erumnoſas res/& pertulit &
ſuperauit? qua etiam alacritate incurrit in mor
tem/ubi fugæ indignitas uitæ honeſtati obſti
tiſſet? Nec ſit mihi nunc de ſingulis Imperato
ribus aut Conſulibus ſermo/quos nõ fabulo-
ſa commenta/ ſed res ipſæ fecere tam illuſtres/
q̃ hodie & ſunt/& olim erunt. De populo ipſo

loquor: cuius res gestę quales fuerint / orbis ter rarum perdomitus docet. Omnino militaris si ue scientia siue disciplina / præceptis atq; exerci tatõne constat. Quam ob causam Milites non nisi iussi / Castra mouent / iter faciunt / signa se quuntur: ac facta pugnandi potestate / manum cum hoste cõserunt / freti maxime exercitatio ne atque armorum usu. Quos nunc ira incẽsos uideas / nunc fame tanq̃ feras in pericula rapi / alibi irritant eos increpationes / aut proposita præmia / timent ignominiam / uerentur infami am si cesserint / ac tum hostis gladium / tum im peratoris secures. Consul Romanus in agrum Gallicum cum traiecisset exercitum / põtem re scindi iussit / ut sublata fugę spe / Milites scirent omnẽ in gladio spem positã esse. Qui reliqui fuerũt e clade Cannensi / eos Senatus deportari in Siciliã iussit / nisi bello finito sublata faculta te in Italiã redeundi. Annibal cũ Duce Roma no in Africa cõflicturus / suis edixit / ut quẽ ex acie fugientẽ cernerẽt / habitũ ꝓ hoste cæderẽt. Appius Claudius re cũ Volscis male gesta / ob Militũ contumaciã / in desertorem signorũ ex ercitum acriter pro concione inuectus / Centu riones uirgis cecidit / ac securi ꝑcussit. Reliqui

ſorte decimus quiſque ad ſupplicia lecti. Hæc aliaq́ʒ huiuſmodi uim neceſſitatemq́ʒ afferre ui dentur: Cogunt enim / cum fortitudo uolunta ria eſſe debeat. Hoꝝ igitur ſtudium ac munus eſt belligeratio & pręda / præſertim ubi mercen narii fuerint / qualis eſt temporiſ huius militia. Quocirca exercitatio ipſa / aſſiduaq́ʒ laborũ per peſſio / fræquentiaq́ʒ certamina / præſtãt milites pugnaces / ĩpigros / acres / ſtrenuos / alacres / quæ militares præcipue uirtutes eſſe dicuntur: Etenĩ pugnacitas eſt ſiue ſtudium / ſiue uoluntas pro penſior pugnæ cum hoſte conſerendæ. Impi gros eos dicimus / qui inſtructo paratoque ad militares labores ſuſcipiẽdos ſũt animo. Acres qui uehementes præſeferunt impetus & uires quaſi maiores. Alacres qui uolenti ac læto ani mo feruntur in hoſtem: Nam ſtrenuus quãdo nomen a ſternendo ductum eſt / a ſtrato ſępius aduerſario / aut ꝙ uiribus cõtendat omnibus / ut illũ ſternat / dictus uidet᷑. Ex diuturna itaq́ʒ laborum perpeſſione Milites tũ quæ aliis aſpe ra uidentur tolerant: tum ꝙ in periculis uerſati diutius / plura cõtemnunt: Quæ bellicæ rei im peritos terrificant. Iidem quia nouerũt qua ra- tione ictus aduerſarii declinari queãt / quomo-

do etiam petendus hostis sit/nõnunq̃ armatis inermes occurrunt. Ex quo fit ut fortes uideantur. Non esse autem eos plane fortes/tum quæ supra diximus satis docent/ tum ꝙ ubi acrius hostis ingruerit/aut ubi locus iniquior fuerit/proiectis armis uertuntur in fugam.

FEROCES NON ESSE FORTES.

Ed nec feroces ĩ fortium haberi numero uolumus/Siquidem maiore ferantur impetu/nec qua debeant ratione pericula metiantur: Quin etiam ad feritatem dilabãtur. ad hæc ferox ingenium/& gẽtes quasdam natura feroces dicimus. Nemo autem natura/aut ingenio fortis est/quare ferocia hæc aut Militum ẽ/ aut barbarorum/non uirorum fortium.

EXEMPLA VERAE FORTITVDINIS

Eræ autem fortitudinis exẽpla grę̨ci barbariq; edidere permulti: sed Romanoꝝ lõge maximus est numerus: Cuius mihi princeps uidetur Horatius Cocles. Siquidem in sũma Reipublicæ calamitate/in maximo euidentissimoq; populi Romani periculo/ urgẽte grauissimo hoste/pro salute publica/cœteris etiã fugã capessentibus/solus ipse se hostibus obiecit. at quo animo? ut dũ pons resciderer hostis

impetum detineret: interim pugnando / non quod desperãtium est / uitam cõtemneret / Sed simul & hostem feriret / & corpus suum in quo salutem patrię positam sentiebat / tueretur: non tamen ut mori pro communi salute recusaret. Atque ubi pontem rescissum intellexit / non arma proiecit quibus hostes potirentur / nõ seipsum in tanta ruina deseruit / sed natabũdus ad suos saluis armis rediit. Cuius pulcherrimum facinus / non ciuium modo atq; inimicorũ animos admiratione impleuit / Sed si quid ẽ quod deos immortales / mortaliũ uiribus factũ moueat / cum primis credendum est / rarissimũ hoc maximeq; admirandum facinus deos mouisse. Sed o uocem maxime memorabilem / rediẽs re infecta hostis / se quidem Romano potitũ / solo ab Horatio uictũ esse prædicabat. Sequitur Publius Decius Murena / quãq̃ in re satis dispari. Is Tribunus Militũ / inducto ab Aulo Cornelio incaute in cauam uallem exercitu / circaq; insessam ab hoste / cum omnia metus plena / ipsumq; cõsulem consternatũ cerneret / ductis secum legionis unius hastatis / euadens in cacumen hosti imminens / pauẽtibus re inopinata Sannitibus / spatio Consuli ad subducendum

agmen in æquiorem locum dato/ sua exercitū uirtute seruauit: Neq; hoc facto contentus/ Macti uirtute inquit Milites estote/ qui alios seruastis/ uosmetipsos seruate: digni qui ꝙ pauci pluribus salutem peperistis/ nullius ope indigeatis. ne fame ac siti moriendum hic sit/ ferro uiā aperiamus. Quid cum hostium castra ui perrupissent/ uictoresq; consulis castris appropiquarent? quādo inquit Milites uestrum hoc factū omnis posteritas laudibus feret/ lucem expectemus. Neq; enim ciuium seruatores/ hostiū uictores tantis e periculis reduces/ tenebræ ac silentium decent. Luce ac die opus est. Ingressus igitur castra triumphanti similis/ non expectauit ut moris erat/ a consule concionem iam habēte laudari/ sed confirmato ad hostem inuadendū consule/ Sannites sua maxime opera fusos/ cæsosq;/ & castris exutos reddidit. Post quā uictoriam aurea corona/ & centum bubus/ eximioq; uno albo/ opimo/ auratis cornibus donatus a consule/ ipse bouem Marti eximium immolauit: centum boues in milites diuisit/ periculoꝝ ac uirtutis socios. Vides q̄ hic undiq; sibi constet? Pugna ad ueserim cum latinis cōserta/ cū in magno discrimine res esset/ & iā Romanus

Miles leuo cornu cæderet/cõsul Decius ut cor pore suo rem Romanã tueretur/rogato ponti- fice ut præiret/uerba quibus se pro legionibus deuoueret/deos rite præcatus/cinctusq; cinctu gabino/armatus in equũ insiluit/seq; inconfer tos maxime hostes immittens/ signa primo la tinorum turbauit: deinde ĩ totam pœnitus aciẽ peruadens/cũ omnia terrore compleret/ibi ma gna strage edita/hostium telis obrutus ita ceci dit/ ut ex eo consternatæ latinorũ cohortes in fugam uerterentur. Intelligis q̃ composito ani mo/uolũtariæ morti pro cõmuni salute se ob- tulit:' q̃ ante q̃ caderet dignum uiro in tam gra ui periculo munus edidit:' Secutus paternũ ex emplũ & filius legitur. Coruinus consul cũ in ancipiti esse loco rem cerneret: Agite dum Mi lites/ut me in hostem inuectum/ut ferro uiam sternentem uideritis/sic pro se quisq; operã na uate: statim omnia qua maxime stat acies/pate facta cernetis. Quo dicto ipse primus in hostẽ illatus/cum quo gradũ cõtulerat statim obtrũ cat. Qua e re accẽsis militibus/ac renouato præ lio/Sannites in fugã se se dedere. Mutiũ Sceuo lam minus libenter hoc in ordine collocarim/ q eius factum uideri potest fraude nõ caruisse.

Illud prędarum q errantem dextram/ipse tam atroci supplicio affecerit. Barbarus Miles quasi nouum aliquid afferret/ad Alexandrũ Imperatorem Romanum aditu impetrato/gladio illũ confecit in tabernaculo. Feritas hæc est/& quidem fraudis/atq; immanitatis plena. Idẽ a Germano Milite tentatum aduersum Augustum Cæsarem scriptum legimus.

DE QVIBVSDAM VIRIS FORTIBVS.

Ed qui Romanorum fortissimus fuerit/ in dubium uerti uideo. Alii enim Lucio Sicinio Dentato palmam tribuunt/cuius hæc laus est/ut centies manum cõseruerit/octies ex prouocatõne uictor: Quadraginta cicatricibus aduerso tantum corpore nobilis/spolia ceperit uigĩtiquatuor. Donatus ipse hastis puris duo de uiginti: Faleris uigĩtiquinq;: torquibus tribus & octoginta: Armillis cẽtũ quadraginta. Coronis ciuicis quidem quatuordecim/aureis octo/muralibus tribus: obsidionali una. Alii Marco Sergio/q tribus & uiginti uulneribus honeste acceptis/ ac neutra manu/neutro pede satis utilis/sinistra manu sola q̃ter pugnauerit: Ferreaq; dextra sibi religata manũ conseruerit.

Cremonā obſidione liberauerit. Placēti am tu tatus fuerit. Duodena caſtra hoſtium ī Gallia ceperit. Cūq; alii uictores hominum fuerint: Ipſe ut Plinius ait/uicerit & fortunam: Manlii Capitolini decora/eodem Plinio teſte/his mi-nora nequaq̄ fuiſſent/ſi non ad ultimū omnia perdidiſſet/Regno ſuo inſeruiens: Siquidem adoleſcēs bina ex hoſte ſpolia cepit. Eques om nium primus murali corona donatus: Sex ciui cis: ſeptem et triginta doniſ: Duo de triginta ci catricibus aduerſo corpore acceptis: Magiſtro equitum Seruilio ſeruato: humero ac femore grauiter ictis/quodq; omnium maximum/Ca pitolio a Gallis defenſo. Nec mihi ſilentio prę tereundus uidetur probus/ is qui multis poſt hos ſęculis Romanū tenuit imperiū. hic bello ſarmatico tribunus/tranſmiſſo Danubio/mul ta fortiter fecit: qua e re pro concione laudatus ē: Donatuſq; haſtis puris quatuor: coronis ual laribus duabus: ciuica una: uexillis puris quatu or/armillis aureis duabus: torque aureo uno: patera item una librarum quinq; ad rē diuinā. quo etiam tempore Valerium fecianum ado-leſcentem nobilē a Quadorū liberauit manu. unde Valerianus Auguſtus ciuica eū donauit:

addita legione tertia/ quæ felix dicebatᷣ:ueſtes etiã tripliceſ:ac ſalarium duplex dari iuſſit. Cui poſt Aurelianus auguſtus decumanos etiã ſuos credidit. Tacitus quoq; Auguſtus/eũ orienti toti Ducẽ præfecit:tradiditq; ſalariũ quincuplex:geminauit etiam ornamenta militaria:& Conſulem creauit:ꝙ illum pro uirtutibus Capitolina maneret palmata. Idem Marmaridas acri pugna uicit:Afros rebellionem parãtes coercuit. Aradionẽ ſingulari certamine uicit:occiſumq; ingenti ſepulcro donauit Trecentorum pedum in latitudine. Vicit etiam Palmirenos: maximamq; orientis partem/in Aureliani poteſtatem redegit. Creatuſq; militari cõſenſu imperator/Galliam recuperauit/cæſis prope quadringentis millibus germanorum. Rhetias pacauit/Illirios:Sarmatas/ finitimaſq; gentes ita compreſſit/ut quæ illi occupaſſent/ prope ſine bello receperit. Palpherum latronem Iſauricũ cepit. Blemmes ſubegit. Ptolemaidem iuri Romano integram reſtituit:ſuiq; conſcius/paucis anteq̃ moreretur diebus gloriatus eſt/breui ſe facturum/ne populo Romano Milites neceſſarii uiderentur. Hæc ſunt ueræ fortitudinis exẽ-
7, pla/e plurimis hauſta & tãq̃ delibata. Reliquũ

est ut quando de heroica bellicaq; uirtute disse ruimus/& qui qualesque fortes essent expressi mus/quæ restant quæramus/si prius tamen ui derimus quod esse uictoris officium debeat.

DE OFFICIO VICTORIS.

Vius ut arbitror prima est clementia. est enim uictis parcendum: quatenus tamē ratio patitur: siquidem uidendum ne renouari bellū possit. Atq; ut seditionum principes pu- niēdi /ubi alia ad securitatem nulla est uia/ Sic imbellis multitudo etiam fouenda. Memineri mus tamen non unam esse animaduertendi ra tionem/ac nonnunq̄ nomini nostro consulen dum potius q̄ peccata uindicanda. Quā Anni bal crudelis in uictos/ tam Pyrrhus humanus ac mansuetus fuit. Alexander incendisse regiā illam dicitur/ut furenti Scorto satisfaceret. Al- fonsus parci Neapolitanis iussit: atq; a direpti- one captæ per uim urbis stati cōtineri/fraternę necis oblitus. Mumius qui acaicus ē cognomi natus/nō sine magna etiā nota Corīthū sustu- lit. Quocirca post uictoriam nullus irę/nullus cupiditati locus pmittendus est. Temperandi sunt animi .neq; insolescendū ob res ad uolūta tem cedentes. Quin cū maxime e sentētia fluūt

omnia/tūc maxime cōſideranda eſt rerū huma narum imbecillitas/fortunęq; inconſtantia/co gitandumq; hominē eſſe ſe: qua e cogitatione æquabilitas illa gignit͠/ quæ ubiq; atq; ab om nibus ſemper eſt laudata. Ita tamen amplectẽ da placabilitas atq; lenitudo/ut dignitas retine atur/quæ uacare debet faſtidio. Fugienda cum primis impotentia. nihil ſuperbe/nihil arrogā ter/nihil auare improbeq; agendum. Tyrāno-rum hæc ſunt/ut iniurie ac cōtumeliarū plena. Quid de crudelitate dicā/quæ omni eſt huma nitate exuta? Quid eni Lutio Sylla īmanius? Quid cæſare uictore Mitius? Itaq; illius uicto ria nobilitata ē direptionibus/exiliis/cędibus. huius nō modo facta/uerum etiam dicta/ſum-mam humanitatem/ſingularemq; placabilita-tem præſeferūt. Videamus itaq; quid ad Oppi um & Cornelium ſcripſerit. Gaudeo me hercu le uos ſignificare litteris/q̃ ualde ꝓbetis ea quę apud Corfiniū geſta ſunt. Cōſilio ueſtro utar libenter: & hoc libentius/ ꝙ mea ſponte facere cōſtituerā. ut q̃ lęniſſimum me prębere/ & Pom peium darē operā ut recōciliarē. Tentemus hoc modo ſi poſſumus hominum uolūtatē recupe rare/ & diuturna uictoria uti/quoniam reliqui

crudelitate odium effugere non potuere: neque uictoriam diutius tenere/ præter unum Luciũ Syllam/quem imitaturus non ſum. Hæc noua ſit uincendi ratio. ut miſericordia & liberalitate nos muniamus. Id quẽadmodũ fieri poſſit/ nonnulla mihi in mẽtem ueniunt/ & multa reperiri poſſunt. De his rebus rogo uos ut cogitationem ſuſcipiatis. Nec uero laudamus/ ꝙ patriæ bellum intulerit/quando ſubuertiſſe omnia uiſus eſt/cũ Regiam Sellam inſedit: togaq; purpurea per urbem proceſſit. Quocirca dum amiciſ auctoritatem non tribuit/dum ſe ciuem obliuiſcitur a paucis occiſus eſt. At Scipio tot populorum ac gentium uictor/non ſolum ab æquabilitate non receſſit/Sed cum uideret iniquius ſecum agi/curia atq; urbe ſpõte exceſſit. Occiſo Auidio Caſſio qui res nouas in oriẽte molitus fuerat/qua manſuetudine atq; placabilitate Marcus Aurelius Antoninuſ fuerit uſus/ Scripta docet ad Fauſtinam uxorem epiſtola/ cum ea immitius cõſuluiſſet. Tu quidem mea Fauſtina religioſe pro marito/proq; liberis noſtris agis: Relegi enim epiſtolam tuã in Formiano/qua me hortaris ut in Auidii cõſcios uindicẽ. Ego uero/& eius liberis parcã/& genero/

& uxori/& ad Senatum ſcribam/ne aut ꝓſcriptio grauior ſit/aut pœna crudelior. Nihil ē enī quod Imperatorem Romanum melius cōmendet gentibus q̄ clementia. Hæc Cęſarem deum fecit. Hæc Auguſtū cōſecrauit. Hæc patrē tuū præcipue ornauit. Deniq; ſi ex animi mei ſententia de bello eſſet iudicatū/nec Auidius eſſet occiſus. Eſto igitur ſecura. Dii me tuent̃. Diis pietas mea cordi eſt. Ad Senatum autem in hanc ſententiam ſcripſit. Deportati redeāt/proſcripti bona recipiant. atq; utinā poſſem multos ab inferis excitare. Quare Auidii Caſſii liberis/& genero/& uxori ueniā dabitis. Quid dicam ueniam/cum illi nihil fecerint? Viuant igit̃ ſecuri ſub Marco Antonino. Viuāt in patrimoniiſ parentum. ſint diuites: ſint ſecuri: ſint uagi & liberi: & per ora omniū ubiq; populorū circūferant & meæ & ueſtrę pietatis exemplū. In ipſo quoq; uincendi curſu magnopere uidendū/ ne ſtudio cędis/aut rapinarū bellum gerere uideamur. Cæſar etiam in hoſtes mitis. Multa in ipſo ciuili bello a Pompeio ac Pompeianis Ducibus fede/atq; immaniter facta. Sūt enim & ſua aduerſus hoſtem iura ſeruanda. Rebus uero cōpoſitis obliuiſcēdum iniuriarum/ induendaq;

tum amici tum patroni persona. Cumq; mode rate omnia tranquilleq; administrãda sint/hoc non alio assequi modo facilius poterimus/q̃ si diligẽtissime seruatis legibus operã demus/ ut æquo inter omnes iure uiuatur: Secus enĩ agere/& iniquius se atq; insolentius gerere/ quid ẽ aliud q̃ uictoriam fedare/ hominemq; exuere?

LIBER SECVNDVS DE FORTITVDINE DOMESTICA.

Vperiore libro satis ut arbitror de fortitudĩe bellica quã heroicam uocauimus dictũ est. Et qui ac quales fortes essent explicatũ. Relinquitur de illa fortitudinis parte dicendum/quæ illos potius spectat/ qui procul a bellicis periculis uiuunt: quanq̃ & eos quoq; đ quibus disseruimus/genus hoc laudis pertingit: Siquidẽ magni etiã duces: tũ liberos amisere: tũ patria aliquãdo pulsi/ in exilio uitã egere: aut deleto exercitu seuientẽ in se fortunã experti fuere/cũ maximo rerũ uitæq; discrimine. Quę pars quãdo nullũ non attingit hominum uitæ genus/de hac quoq; præcepta trade

mus:Nã quanq̃ maiores ex bellica fortitudine laudes manant/ex hac certe nõ minus huberes bene informãdis atq; excolẽdis animis fructus percipi ſolẽt:Nãq; in ciuitatibus cũ alii reſpub licas adminiſtrent:alii rebus tantũ ſuis ſtuden tes/priuatam & quidem ocioſam magis uitam ſequantur/ quotus eſt qui humanos caſus & re flantis fortunę procellas nunquã ſit expertus? quin ſingulis pene diebus experiatur? Quid enim in hominum uita cõmunius q̃ ęgritudo/ luctus/exiliũ/ ægeſtas/carcer/orbitas/ repulſa/ infamia?dolores ex patria/liberis/parentibus/ uxoribus/propinquis/amicis?Quæ aliaq; hu-iuſmodi cũ ratio ipſa toleranda doceat/præſto eſt fortitudo/quæ omnia quæ contingere ho-mini poſſunt/ magnitudine ſua inferiora du-cens/non modo conſtanter ferenda ſuadeat/ue rum maioribus etiam uiribus ſtatuat ſuperan-da . Placet igitur hanc domeſticam appellare: ſiquidem non in bello/ belliciſq; laboribus ac periculis/ ſed domi atque intra priuatos etiam penates exiſtit:tũ fortuitos/aut naturales caſus ferendo conſtanter :tum ea agendo/quæ ad pa triæ incolumitatem /auctoritatis conſeruatio-nem ſalutemque rerum tum publicarum tum

priuatarũ ſpectent/ac tum cognatorũ/ tũ amicorum atq; clientium/rebus cõſulant. Nam & huic quoq; labores/moleſtiæ/pericula item/& graues ſunt caſus propoſiti. Etenim eorum qui publicas res tractant referta eſt uita/non laboribus modo ac moleſtiis plurimis/ſed grauibus etiam caſibus expoſita. Iã uero quid moleſtius paupertate? qui acriores morſus q̃ amiſſæ libertatis ac patriæ? Cuiuſmodi rerũ perpeſſione/an quę poteſt ĩ homine ciuili maior eſſe gloria? Huic itaq; ſuus quoq; hoſtis imminet. An non turpiſſimum eſt frangi doloribus? eneruari uoluptatibus? uinci cupiditate? dedecorantẽ humanæ naturæ excellentiam: ſeq; etiam infra beſtias deiicientem.

QVAE VITANDA SINT.

Voniam autem ut ab Horatio rectę præcipitur/uirtus eſt/uitiũ fugere: primaq; ſapientia eſt caruiſſe ſtultitia/primũ conãdum eſt/ut uitia deuitemus/ illa præſertim quæ ipſi fortitudini maxime aduerſari uideãtur. Eſt enĩ imbecilli & mollis animi/laborioſa & moleſta fugere: quorum e fuga naſcitur deſidia/effeminatio/& harum comes nequitia. Iam uero qui uinci ſe a doloribus ſinit/habeat neceſſe eſt in-

fractum animū: Cogitatōnes plenas langoris: cōsilia abiecta: Quid ꝙ q̄ dolores reformidat/ tam sequit᷑ uoluptates: quibus etiā se se dominandū pmittat. Seruile omnino genus hominum hoꝝ: atq; in humana effigie beluarū naturam retinens/ a quibus quid est/ quod publice priuatimue expectari laude dignū queat: Ponatur ante oculos Heliogabalus/ aut si externa te magis delectāt/ Sardanapalus/ īdigni qui inter homines referant᷑: ne dū ut in principū numero sint habendi. Quā aūt feda detestabilisq; uoluptas ista sit/ ī iis libris plenius exp̄ssimus/ qui sūt a nobis de obedientia scripti. Cupiditas uero/ maloꝝ omniū ciuiliū origo & fomes est: Cuius tanq̄ e seminario pullulat ambitio/ rapacitas/ impotētia. Eius etiā illa cū p̄mis noxia & pestilens uis est/ ꝙ animū ab ęquo recto q; ubiq; detorquet. Hæc igit᷑ siue uitia/ siue affectus/ necesse ē domari & coerceri ab iis qui tū Rēpublicā recte administrare uelint: tū domesticas facultates cōseruare atq; etiā augere honeste studeant: Quibus coercitis forti necesse ē animo/ tū familiares curas obeāt/ tū ciuilia munera/ quibus obeūdis illud statim uidendū est ne honestas deseratur: Hac enī deserta/ nullus

esse fortitudini locus potest. Quocirca omnis laborum ac molestiarum susceptio ad honesta tem referenda est. Honoris etiã ac dignitatis ra tio tenenda. Arrogantia cum primis etiam ab iis qui Magistratus gerunt remouenda est/Re tinenda tamẽ maiestas. Quo tempore minime sunt exercendæ simultates. ꝙ si in cõtẽtionem ueniendum fuerit/ita quidem contendendum est/ut appareat nõ priuati odii: sed publici bo- ni gratia/talis suscepta esse contentio/ quæ etiã acerbitate sit uacua: Sed hæc plenius ab iis trac tantur/qui de gerenda republica præcepta tra- dunt. Sicut igit᷑ ciuilia munera fortiter ab illis obeunda sunt/ qui in Magistratu cõstituunt᷑/ omnisq; cogitatio & cura ad publicã salutẽ refe renda/ita quæ aduersa cõtigerint ferẽda cõstan ter: quæ ut multa etiam contingant necesse est/ propter rerum humanarum incõstantiã. Quo tẽpore maxime debet elucescere ingenii uigor/ firmitasq; animorum: & uires ipse magis ac ma gis intendendæ: Capiendaq; consilia aut plena roborisaut saltem nequaq̃ imbecilla. Existunt persæpe & in Republica seditiones: quę arte in dustriaq; cõpescendæ sunt: quæ ubi sedari & co erceri nequeũt/fortissime eũdũ est cõtra: proq;

libertate oppetenda mors eſt. Exiſtunt & aliæ tum difficultates / tum pericula / quibus uigilando / agendo / multa proſpiciēdo firmiter occurrendum ſit. Quæ quidem efficiunt ut urbanæ res nequaq̃ bellicis minoreſ nōnullis uiſe ſint: nec minus clara utiliaq; uideant̃ / quæ domi geruntur atq; in toga / q̃ quę foris atque in caliga. Quocirca moderantem Rempublicam / cū primis uirilem maximeq; cōfirmatum habere animum oportet / propter multa tum laborioſa & moleſta / tum dubia & aſpera / quę plurimis e locis atq; cauſis ſoleant tanq̃ pullulare. Atq; hæc quidē de illa domeſticæ fortitudinis parte quę rerum publicarū adminiſtratores attingit / ſatis ſit admonuiſſe.

OFFICIA FORTITVDINIS DOMESTICAE.

Rima uero & præcipua domeſticæ fortitudinis laus eſt illa / q cum nōnulli ſummum malum in dolore poſuerint: Quidā ſummum bonum in indolentia / doceat non modo conſtanter ferendo dolori reſiſtere / uerū etiam uiriliter repellēdo eum ſuperare. Sed cum ſint multiplices dolendi cauſæ: ac tam aperte fortunæ ictibus ſimus expoſiti / difficile dictu eſt cuius doloris morſus ſint acriores /, cum non

omnes uno modo aut dolorẽ metiant̃/ aut do loris cauſam reputent:& cuiq; fere in quo tunc eſt/dolor maximus uideatur. Sed circumſpiciẽ ti res humanas & cauſas cõſideranti/ nimirum ut uoluptatum ac bonorũ delectus eſt aliquis: ſic & dolores inter ſe differre apparebit/non ſo lum magnitudine uerum etiã qualitate. Quis enim non iudicet maiorẽ eſſe iacturam præſtã tis filii/ac magnum in Republica locum tenen tis/q̃ infantuli? eius qui ſit unicus/q̃ qui in ali quo liberorũ numero? qui reipublicæ ſuę prin ceps falſis populi accuſationibus in exiliũ pul ſus eſt/q̃ qui priuatus ciuis & nocens?

DE TOLERANDA EVERSIONE PATRIAE.

Voniam autem optimus & generoſiſſi mus quiſque ciuis patriam cum primis amat/neceſſe eſt ut huic ex patria euerſa dolor ſit q̃ acerrimus: in qua non ſolum genitus ſit/ altus/educatus/ſed liberos quoq; ſuſtulerit: ho nores tulerit/ Magiſtratus geſſerit/ac magno rum uirorum familiaritates/& amicitias iunxe rit: Itaque quo maior & diuturnior eſt ex amiſ ſa patria dolor/eo firmiorem habere animum oportet:& tãq̃ acrius futurum ſit maiore cum

hoſte certamen/armis ſe ſe ualidioribus inſtru ere. Cumq; non prædam ex agris/ſed arcē ipſā peti ſentiat/coactis ī unum uiribus pugnabit. Eſſe ut hominum ſic & urbium interitus: futu ram quoq; aliquando orbis deflagrationē: præ ponet ſibi ante oculos/Athenas: Lacedęmonē/ Thebas/Crotonem/Tarentum/ Beneuētum/ Capuam/Syracuſas/Numātiam/Carthaginē/ Romā: Ipſas quoq; nationes ſtirpitus eſſe ſub latas: deleta Imperia/Reges extictos/ & genus ipſum hominum aliquando uniuerſum/ pene abſortum diluuione fuiſſe/ nec indignandum eſſe/manere noſtram quoq; rempublicā cōmu ne omnium fatum. Quæ acciderint/ naturalia eſſe/& quanq̄ rara/tamē neceſſaria: Nihil enim quod aliquando cœperit nō interiturū. Multū etiam ad conſolandum conferet illorū enume ratio/qui fortiter & ipſi ſuſtinuere. Hiq; tāquā ſocii aſciſcendi ſunt. Præponatur ante oculos Clitomachus Cartaginenſis/qui non ipſe tātū forti animo tulit/ſed ciues quoq; cohortatus ē ſuos/ad excidium patriæ uiriliter ferendū: Præ ponatur etiam Stilbon Megarenſis/qui patria capta ac direpta/interroganti Demetrio nihil ſe amiſiſſe reſpondit. Nā Archimenides/Syra-

cuſarum direptionem ne ſenſiſſe quidem uide ri poteſt/ qui radium tenens ac lineas ducens/ geometricæ figuræ contemplandę intentus cũ eſſet/a milite confoſſus fuerit. Talibus igitur munitionibus & his tãq̃ propugnatoribus tu‑ tanda eſt arx:ſedanduſq; initio dolor/poſt etiã ex animo repellendus.

DE TOLERANDO EXILIO.

Roſcriptionis exiliiq; facilior cõſolatio: atq; ut in deleta patria ipſa neceſſitas re‑ rumq; humanarum conditio/ſic in adempta re ſtituendæ illius ſpes ſolari uehementer poteſt. Plurimi enim ab exilio reuocati leguntur/ id quod quotidie uidemus. Cicero de ſe reſtituto etiam gloriatur. Quid q͛ alii ſponte in exilio mãſere/ut Rutilius:alii ipſi ſibi illud elegerẽ/ut Scipio:qui quã ciuitatẽ tot nõ modo uictoriis exornauerat auxeratque Imperio/uerũ etiã a ca lamitoſiſſimo ac diuturno bello liberauerat/in ea uiuere noluit. Metellus quoq; ĩ exilium ire/ q̃ Saturnini Tribuniplebis iniquiſſimas leges pati maluit. Albutium ęquiſſimo animo Athe nis philoſophatum legimus. Marcellum mity lenis. Publius Ouidius exilium non ſolũ tulit fortiter/uerũ multa quoq; in eo ſcripſit. Cuius

quid esse potest illa uoce firmius. Omne solū forti patria est/ut piscibus ęquor/ut uolucri uacuo quicquid in orbe patet. Pallas stroctia Florentia pulsus/Paduæ ita uixit ut exiliū ad ociū litterarū conuertisse uideret᷑. Et superior quidē tomitanos apud quos exulabat/ q̄q̄ barbaros atque efferatis moribus/traxit tamen ad studia litterarū/sua etiā illorū lingua multa scribens/ quæ frequenti populo recitauerit. Quid ꝙ integræ aliquando nationes/deserta natali terra/sedes alias quesiere? Quid enim tot græcorū colonię/nisi uoluntaria exilia/aut olim fuere/aut nūc sūt illiricorū? Qui nuꝑ in diuersa Italię loca migrauerūt. Vrbes quoq; quas incolimus/ quo frequētiores sunt/eo plures in iis esse uidemus/qui patria spōte excesserint. Ac ne te illud moueat ꝙ nō ibidē manere ubi natus es potes/ illud respice/omnia incessabili motu laborare/ ac nihil ī terris esse quod in quo ꝑmū ceperat: consistat. Nā ꝙ carissima multa & animo tuo maxime grata relinquēda sūt/cōsolari te uehementer potest/uel ꝙ uirtutes tuæ quibus nihil esse carius nihil tibi gratius debet/tecū ꝓfectu rę quocūq; terrarū sūt/uel ꝙ breui nō solū multa/uerū etiā omīa necessario tibi r̄liquēda erūt.

DE TOLERANDA REPVLSA.

T quoniam plurimum quidẽ ab iis qui respublicas gerunt/honori tribuit̃/estq; magna populi opinio de iis qui Magistratus gerunt/necesse est ut dolor qui e repulsa conci pitur/& magnus & acer sit. Mouet enĩ indigni tas rei:& ꝙ alios præferri sibi difficile est pati. Sed consolabitur nos tum conscientia nostra/ ꝙ ita quidẽ uixerimus/ut digni eo munere ui-deremur/tum populi inconstantia/& falsa ple-runq; opinio/& ꝙ multorum est capitũ belua/ ut inquit Horatius. Ad hæc ꝙ multi & magni quidem uiri/spretis publicis muneribus/ad ui tam se priuatam contulere. Qua constantia tu-lit Cato etiam duplicem repulsam:qua Lælius & sapiens & bonus uir:qua etiam Publius Na sica uir optimus Senatus iudicio cõprobatus: Refert Cicero scriptum apud Fannium fuisse/ Publium Rutiliũ fratris repulsam consulatus/ tam ægre tulisse/ut ob eã causam e uita recesse-rit. O fractũ atq; abiectum hominem. At Dio clitianus qua erat despicientia rerum humana-rum/Romano se imperio abdicauit: ad quod gerendum cum reuocaretur/uocatis in hortos suos oratoribus/ita quidẽ respõdit/ ut rogaret

eos lactuculas inſpicerent/quas manu ſua & ſe-
uiſſet/& coluiſſet. Quo dicto declarauit pluris ſe uitam illam quietam & tranquillam facere/q̃ redire ad imperium adminiſtrãdũ. Sylla quãq̃ honoris cupientiſſimus/dictaturam tandẽ depoſuit/paſſus & ipſe in præturę petitione repulſam. Auguſtus non ſemel cogitaſſe dicitur de adminiſtratõne Reipublicę Populo Romano reddenda: nec deſiit ut Seneca tradit quietẽ ſibi præcari & uacationem a Republica peter̃. Ergo quod tempus/quod ſatietas poteſt in homine bene inſtituto/ratio nõ poterit? Quocirca nõ modo patienter ferenda repulſa eſt/uerũ etiam oblati honores nonnunq̃ recuſandi/ ut nobis ipſis uiuere aliquãdo poſſimus. Nec uero uita procul a Republica atq; a gerendis Magiſtratibus improbanda eſt/quãdo ut Horatius recte cenſet/nec uixit male qui natus morienſque fefellit. Nec ſolum autem philoſophi ac litterarũ ſtudiis deditii/ Sed principes quoque ciuitatũ/ in agris procul a publicis adminiſtrationibus id ſibi uitæ genus conſilio delegiſſe uidentur. Quo tempore haud ſcio an etiam glorioſioreſ magiſq; admirabiles eſſent/q̃ cum in foro curiaq; uerſarentur.

DE TOLERANDA PAVPERTATE.

Iuitię quoq; quoniam tanti habentur/ut in eis nōnulli bonorum finem collocare ſint auſi/ paupertas nō ſolum quia difficilis & anxia/ſed ꝙ opprobrioſa ſit & dolore afficere/ & contrahere animū ſolet. Deſunt enim inſtrumenta/tum ad liberalitatem ſplendoremq;/ tū ad uſus uitæ alios etiam neceſſarios. Quocirca minime toleratu facilis uidet̃: quinimo & animum conficit/& preſſu ſuo ueheměter deiicit. Sed præſto erit fortitudo/quæ doceat naturales illas nō eſſe/imo ut quotidie uidemus multis exitio fuiſſe: quarum cupiditate & ſtudio uita hominum in primis uexetur: Quippe cū habendi libido uix unquam ſatietur/quoq; plura poſſideātur magis augeatur atq; excreſcat: eius ſunt furta/compilatōnes/latrocinia/ fenora/falſæ obſignationes/rapinę/& pleraq; mortalium mala: Contra multos in re tenui uixiſſe honoratos/plenos fidei/probitatis/ſapiětiæ/gloriæ. Cumq; paupertas liberior/ & magis ſecura ſit/ Iccirco nonnulli/& præſtantes quidē uiri/ aut abiecerūt illas/aut parum omnino curauere: in quibus & philoſophi ꝑmulti/ ut Democritus/ Crates/Epicurus/Zeno/ſed longe maximus ē

christianorum numerus/qui sorte sua leti/cum intelligerent modicis naturam cōtentam esse/ spretis diuitiis/uiuendi securitatem secuti sunt. Fabritius cœnabat letus fictilibus suis. Seranus agresti mensa: qui tamē & quales tum ciues tū Imperatores. Atilius & Cincinnatus ab aratro ad summos Magistratus uocati sūt. Atilio Regulo fortissimo uiro exiguus fundus satis fuit. Aemilius Scaurus Romani Senatus sua ætate pnceps/ī parua pecunia claruit. Aemiliis sesdecim uno tempore unam domūculam fuisse/ & fundum unum apud Valerium legimus. Pauli qui persen duxit ante Triumphum tam exilis census fuit/ut post mortē satis nō esset ad uxoris dotem redibendam. Gnei Scipionis filia ex publico dotata est. Quid ꝙ Publio Scipioni funus de publico exolutum ob rei familiaris angustias? Menenio item Agrippæ iusta a populo facta/collatis in capita sestantibus. Valerio publicole mortuo funebris lectus & rogus defuisse dicitur: Itaque ob domesticas diuitias litteratorum hominum aut principum in Republica/nemo habitus ē melior. Senecā diuitie nō probiorem reddidere/ sed maledictis hominum magis expositū. Quare ob amplitudinē

pecuniæ quæ illũ secuta mors est? quæ tot græciæ principes causa/tot Romanos in exiliũ expulit/nisi habendi cupiditas effrenatior? Franciscus aliquot ante seculis: nuper Bernardinus tum res humanas despiciendo/ tum docẽdo q̃ essent contemnendę/uterq; post mortẽ in deorum numerum hominum cõsensu relatus est. Nihil possedit Paulus gentium institutor. Socrates oraculo sapientissimus iudicatus/modico contentus uixit. Hieronymo christianæ religionis acerrimo assertori/non domus/ nõ fundus fuit: & ne christũ ad exemplum citem/ paupertatis atq; inopiæ solitudo & herbæ/ Ioannẽ baptistam sic aluere/uti diuina uox eius e desertis eruperit/homines ad dei cognitionem atq; ad bene uiuendum inuitans. Sed fuerint hi religioni dediti atq; in solitudine uiuentes. An tibi uideatur Iulianus Imperator religioni ĩseruisse/aut in solitudine uixisse/qui & christũ cõtempserit/ & Romanum Imperium tenuerit? Is igitur apud quos homines? palam in exercitu concionabundus: Mihi inquit Milites/nec facultates suppetunt/nec propinquitas generi/ q̃uis ortus sim nobilis/præter solũ pectus omni liberũ metu. Nec pudebit Imperatorẽ cũcta

bona in animi cultu ponentem/profiteri pau-
pertatem honestam: Nam & Fabritii quanq̃ re
quidem familiari satis angusta/gesser̃ bella etiã
grauissima: & gloria mirum in modum abun-
dauere. Hæc igitur aliaq; eiusmodi ante oculos
proponentem/licebit non modo paupertatem
ferre patienter/sed illam etiã ridere. Sed sit hoc
difficilius. Illud certe non modo non est diffi-
cile/uerum etiam naturale/pauptatem trãquil-
le traducere/quando natura paucis contenta ẽ/
ac uir bonus eam sequitur ducem.

DE SERVITVTE TOLERANDA.

Am uero libertas inter præcipua bona cũ habeatur/quid libero homini accidere ser uitute indignius potest? Sed si excutere uim fortitudinis uolumus/nõ alia in re tam se acrem/tamq; robustam: q̃ ĩ captiuitate uiriliter toleranda pręstabit: Cum amissa libertate/quę nostra erant omnia simul amissa uideant̃/patria/parentes/uxor/liberi/amici/necessarii/domus/ fundus/supellex/ pecunia/ honor deniq; ac decus omne/ut perferendis iis tormẽtis quæ illorum amissorum memoria ac dolor admouet/eo firmior & contentior futura sit: Quo casus hi ut difficiliores grauioresq; uirilius cõtẽ-

tiusq; ferendi sũt. Quid autem præclarũ quod nõ idem arduum ut Cicero ait/quos ut ęquius feramus/proponẽdi ante oculos sunt nõ ꝑuati modo ciues aut philosophi/ sed clarissimi etiã duces ac Reges. Iugurtha regno amisso Romã captiuus ductus/ad carceris hostiũ etiã iocatus dicit᷑. Carolus malatesta uictus captusq; a philippi Marię Mediolanensis ducibus/admirabilem in captiuitate præsegessit animi firmitatẽ. Alfonsus Rex Neapolitanorũ non animũ modo generosum/uerũ etiam regiã dignitatẽ captiuus retinuit. Quin etiã potentissimos populos seruire sæpe contigit:& quotidie etiam contingit. Seruiuit Athéniensis populus Macedonię Regibus. Cartago Romanis primo/ post & Vuandalis. Ipsa mundi caput Roma/pressis tandẽ ceruicibus/Gotorũ iugũ seruiliter traxit. Nõ multis ante annis Constantinopolis cũ reliqua græcia religandas manus Turcharũ insolentie præbuit. Igit᷑ quod florẽtissimi populi/ maximi etiã Reges passi sunt/& nos ita tolerabimus/ut rerũ humanaꝝ conditionẽ ignorare minime uideamur. An indignaberis homũcule iisdẽ te quibus & Reges & nationes legibus subiectũ esse? At graue ẽ seruire. graue ꝑfecto/

humanum tamen: quod nec uni ſed innumera bilibus / non raro / ſed ſæpiſſime contigit. Quo calamitoſius quid eſt / in eo perpetiendo / tanto maiores atque admirabiliores apparebimus. Quid enim ſpectatius q̃ contra fortunā obduruiſſe? Ignis aurum explorat. tempeſtas gubernatorē. bellicę Imperatorem difficultates oſtendunt. Fortem uirum quē iure uirum dicimus / difficillima quęq; ac maxime calamitoſa ꝓbāt. Nihil poteſt tam acerbum cōtingere / quod nō æquus animus tolerando maturet. nihil tā anguſtum in quo non euagari animus ſuapte natura liber queat. Illud quoq; pręcipue cōſiderādum / deſiiſſe durū ac miſerum eſſe / in quo nos diutius conſuetudo detinuit: quod olim ſpartiatę ſentiētes / pueros aris admotos donec multus e uiſceribus ſanguis flueret / uerberibus cædendos inſtituerūt: quo a primis ſtatim annis / aſſueti comprimendis doloribus diſcerēt patibiles illos eſſe: nec iudicarent erumnoſum / in quo ab ineunte ætate conſueuiſſent. Sed cum ſit triplex captiuitatis genus / primum tolerabilius eſt / ꝙ ei propoſita ſpes ē libertatis redimēdæ. qua in re ſolus fere aut herus aut carcer uidetur patienter tolerandus: ut nuper Brocchar

dus Persicus nouem circiter annorum carcerẽ sic pertulit/ut interī plura scripserit/ Versibus etiam multa iocatus. quo in tempore consolari multa possũt:memoria rerum preteritarum: Spes etiã futurorũ:Lectio itẽ assidua/ & ꝙ fortunę siue ludus inconstans sit/ siue rerũ humanarum conuersiones naturales ac necessarię. In secundo uero maius tetriusꝙ malum/ seruitus proposita est/absꝙ ulla plerũꝙ spe sui in libertatem uendicandi. Quocirca et consiliis et rationibus necessitatis utendum erit:nec cõmittendum/ut ægre ferendo/quod eiici nulla ratione potest/honus grauius premat:quin uires ipsæ magis magisꝙ intendendæ ad firmitatem sũt. Etenim honera contentis uiribus/ minus sentiuntur:remissis/pressius grauant. Cumꝙ cętera nobis bona seruitus abstulisse uideatur/ne animi quoꝙ bona auferat/uiriliter pugnandũ est. An etiã illud uerebimur/ne fidem/ probitatẽ/ cõtinentiã/parsimoniã/ taciturnitatẽ/ optimas cogitationes/æquam mentẽ/rectam consulendi/ac sentiendi rationem nobis eripiat? Eripit quidem libertas inuito ac repugnanti. bona uero animi/preterquã uolenti eripi nullo modo possunt. Nõ extorsit fidem/nõ integritatẽ/nõ

regendi prudentiā Niceto/āmiſſa libertas: qui Reginorum Tyranno cui ſeruiebat mortuo/li berorum illiuſ cura ex teſtamento domini ſibi tradita/ea Imperiū auctoritate adminiſtrauit/ uti Reginus populus Seruo parere nō indigne ferret. Poſt adultis liberis/ ea fide/ domeſticas opes atq; imperium gubernādum reddidit/ ut uix exiguum uiaticum ſecum detulerit/quo re- dire Olympiam in patriam poſſet. Mihi quidē uidetur/Niceto ſeruitus ornamento ac gloriæ non opprobrio fuiſſe. Nō detraxit Eſopo/cap tiuitas aut animi firmitatē in neruo apud iudi- ces/aut fidelitatē aduerſus herū periclitantem. Cuius conſtantia eo fuit admirabilior/ꝙ ab ip ſo nullis extorqueri tormētiſ potuit/quod po- ſtea dominus etiam cōfeſſus eſt. Latitantem in agro Reatino Vrbinū ſeruus cū alia ſaluum fa cere ratione nequiret/ Irruentibus qui illū con ficerēt Militibus/ domini ornamētis indutus/ proq; domino in cubiculo quieſcens/iugulum ſuū præbuit/ac pro domini uita ſuā ſponte ob tulit. quę unq̄ pietas aut animi gratitudo /quę tanta uitæ rerūq; humanarū contēptio/cōpara- ri cū hac poterit? Neſcio an quorū alioꝝ bello punico ſecundo fidelior fortiorq; fuerit opera

q̄ uolonum. Nobiles quidam grammatici / clari etiam philosophi ac poetę serui cum fuerint / docere satis possunt etiam in hac seruilis uitæ conditione ingenuis artibus / ac liberalibus studiis locum suum relictum esse. In tertio mors ipsa & quidē indignitatis & cōtumeliarū plena plerūq; expectat̄. Cuius facies eo fedior ac miserabilior apparet / q̄ sit etiam sepultura carendum. Hoc cuiusmodi futurum sit non sentienti / quis nō uidet: ac si differre quicquā habeat / Vermibus ne an coruis esca sit putridū ac fetēs cadauer. Mori uero in carcere an opprobriosū cuiq̄ uideri potest / in quo Socrates mortuus / e quo Aristides ad suppliciū ductus: alter sapiētissimus uir / alter innocentissimus. Vnde tot etiam e christianis sanctissimi uiri ad cœlū migrauerint: In morte aūt cum duo cōsideranda sint / mors ipsa & mortis genus: de morte quidem sic est sentiendū: humanoꝝ finē esse malorum. ac licet arcessenda / aut consciscenda nunq̄ sit / nec dei sit in iussu e uita migrandū / semper tamen in meliorē partē accipienda est / per quā parata sit bonis æterna quies: fruēdumq; cum diis immortalibus æuo sempiterno. Quod ut assequamur / petenda est a deo peccatoꝝ uenia:

Cuius ea lęnitas est ut facile placetur/si pœnite re ex animo senserit. Quam ad rem omnis animi conscientia/cogitatioq; uertenda est/sperandumq; nullum esse tam detestabile peccatum/quod ille nō sit condonaturus/dum ex animo nos pœniteat. Quo in tempore id præstādum est/quod præstari ab illis solet qui longum & difficile iter suscepturi sunt. Ii enim cęterarum rerum pene obliti/solum in iter ipsum intenti sunt: id solum cogitant/id unum meditantur/atq; animo præcipiunt/& opera susceptū confi cere studēt. Quod si quis ita persuasū habeat/ut interire simul cum corporibus animos credat/hunc illa cōsolari merces potest/q carēdū sit perpetuo malis omnibus/atq; ut nihil post mortē boni/sic nihil etiā mali/quod aūt maius preciū q̄ perpetua malorū omniū carētia? Cui illud fortasse morte ipsa grauius uidebit̃/q cū in uoluptatibus sensuū omnia reponat/moriēdo amittat/ppter quod uiuer̃ solū uelit. Quod si reputauerit quot quantaq; ex uoluptatibus pullulent mala/quot afferant̃ tormēta/& sensibus et corpori ī quo omnia collocauit/desinet admirari tantopere uoluptates. Quid obsecro boni habet ebrietas/imo quid nō potius mali?

quādo omni e parte turpissima est. Quid usus ueneris nimiaq; illa resolutio/quas afferre solet ægritudines? quas cœnę regales atq; assiduæ? quid eneruata mollities & langor deses atq; iners? ut facile in his mali plurimum sit/illic minimum boni/ aut quicquid est certe q̃ breue. quos cruciatus afferunt laterum dolores? quæ tormenta admouet podagra? quibus stimulis pungit capitis ad pulmones atq; ad pectus abscessus? quid suppliciorum est incruditate? qui tortus in neruorum doloribus/atque in urinæ difficultate pugiones? Nam langorem atq; desidiam muscarum pulicumq; aculei tantopere turbant/ut ad eorum infelicitatem muscæ natę uideantur. Quid igitur de his sentias quorum tam expetita bona muscę pulicesq; cōtaminãt? Sed iam mortis genus uideamus: an quē mors ipsa nō terret/terrere debeat mortis genus? Atqui in re militari bellicisq; difficultatibus maior e maioribus periculis laus manat ac gloria. nec uicisse imbecillũ et fugacem hostē/sed strenuum/acriterq; resistentē/manusq; conferentē/ hoc illud decus ē/hæc uirilis illa & homine digna/plausibilisq; commendatio. Vbi enim aut qua e re tanta esset fortitudinis cōmēdatio/nisi

tum malorum reliquorum/tum mortis ipsius quam optimus quisque numerabit ĩ bonis/ tam feda ac terribilis species offerretur? Ad eã igitur fortissimo animo rerumque omnium contẽnentissimo eundum optimo cuique est. qua cõtempta/ & moriendi genus contemnatur necesse est. Iulianus moriens cum uideret qui aderãt mortem suam ferre impatientius/ uehemẽter eos increpasse legitur/ quod humile esset/ cœlo diisque cõciliatum principem lugeri/ quin etiam iisdem astãtibus/ cum Maximo & Prisco grauissimis philosophis de animorum ęternitate subtilius disputasse. Cumque ipsum terrere genus soleat/ aut propter ꝓpositos cruciatus ante mortẽ/ aut quod iacendum sit sub diuo/ alterum obduratissimo animo ferendum est: siquidem infracte ferenti omnia sunt grauiora. Alterum omnino contemnendum/ quãdo eorum quæ post mortem corpori accidunt/ nihil ad mortuum pertineat. Regulus quo animo ultimos & longos cruciatus sustinuit? quid sustinuit/ qui ita uicerit ut uix sensisse illos uideretur. Quã generosa & uirilis illa Laurẽtii uox. Verte inquit: assum hoc est. Ipsi spectauimus annis superioribus Maurisium seruum/ cũ a Neapolitano pretore

candenti forcipe concideretur(liberũ enim ho minem occiderat)trahereturq; per urbẽ ad maius supplicium/nullos unquã eiulatus misisse/ non uultum mutasse/nõ statũ corporis. Quin cum pectus brachiaq; ad neruos ossaq; ustilata & concisa essent/protento collo/ita os carnifici obtulit/ac si secum non ageretur. At nõ sentiebat/ quid ni/qui etiã ignito ferro cederet. nec breuis erat dolor/sed diuturnior: nec ex una tãtum corporis parte/sed simul e pluribus. omnia tamen uicit animi obduratione ac pertinacia. Eiusdem nationis seruus/cũ domini mortẽ uindicasset/ iter tormenta /ridẽtis semper speciem gessit. Nobis pueris duo Asculani iuuenes/ iussu Ioannis Sfortiæ qui urbi præerat in carcerem coniecti/cũ a custode carceris accepissent/ mane se ad capitis supplitium educendos/dii boni/quod exemplum posteris reliquere. Lyram sibi afferri rogauere/& cœnam q̃ maxime opiperam: Quibus impetratis/ubi summa cũ uoluptate cœnassent/in cantu/choreis/ ac lusibus reliquam noctem exegere. Macti uirtute qui non e squalore & lacrymis/ sed e conuiuio ad mortem ꝓfecti estis. Quid duos Zenones commemorem/quorũ alter quanq̃ conuictus/

ipſe tamen doloris uictor/nedum ut conſcios delendæ Tyrannidis indicaret/ agrigentinos ipſos ad conficiendum Phalarim inuitabat. Alter tanquam ſuppliciis expugnatus perinde ac conſcios indicare Clearco uellet/aurem Tyranno mordicus arripuit. Quid Anaxarchum Siracuſanumque Theodotum:e quibus hic omnibus modis excruciatus/ tandem uictum ſe malis ſimulans/ a ſociis conſilii ſui/in Thraſonem qui Hieronymo maxime carus fiduſq; erat/atque in Inſontis quoſdam alios auertit indicium. Ille a Timocreonte Rege captus linguam in faciem eius expuit/ dum poſt laceratum reliquum corpus/ linguam quoq; exciſurum ſe minitatur. Plena eſt exemplorũ noſtra/ ideſt chriſtiana hiſtoria/ nec duos licet aut tres ex ea ꝓferre/ ſed plurimos/nec ſingillatim/ſed gregatim:nec uiros tantum/ſed mulieres:eaſq; non modo natu grandiores/uerum etiam puellas/quarum animi eſſe ſolent maxime imbecilli. Quibus exemplis confirmati/nõ mortẽ modo patienter ferendã/ſed genera mortis cõtemnenda eſſe doceamur. Quid ꝙ alii dũ offirmatis animis cruciatus perferũt/& uitæ & uoti cõpotes euaſere:ĩ quibus Aretaphila Cyrenaica/

quæ in ueneno deprehēsa/dū a Nicocrate Ty-rāno a quo in matrimonium ducta erat/ Phe-dimo priore marito per dolū occiso/ omni tor mentorum genere torquetur/ præposita etiam questioni Caluia Socru/ita sibi cōstitit/ut ab-soluta deniq; per Leādrum generum suum Ty rannum interemerit:quem Leādrum/cū idem ipse post fratris necem Tyrannidē occupasset/ Anabilybis opera quē pecunia corruperat usa/ popularibus suis occidēdum præbuit:qui cul-leo insutum in mare proiecerūt. Itaq; supra mu liebrem naturam offirmate ferendo/ & uitę suę consuluit & patriæ:quam in antiquā libertatē restituit. Puer Alexandro sacrificante/dum can dentem carbonem acerra prolapsum brachioq; exceptum non excutit/ Mutius dum errantem dextram sponte in ignem iniicit/ docere satis possunt/quantū in animis hominum firmita-tis sit ac roboris/si cōstare ipsi nobis uelimus.

DE CECITATE ET MALIS ALIIS CORPORIS.

E cęcitate oculorum/de manuū pedumq; contractionibus/de surditate/ de totius interdum corporis debilitate/ de omni deniq; casu ferēdo ubi calamitas/eadē ratio ē. Vincēda

est sensuum mollities/adhibendusq; in cosiliũ animus/& ita in acie stãdum aduersum corporis mala/ut cum imperare animus debeat/ignauiter effractecq; a corpore uinci/ & tanq̃ in fugã uerti nullo modo patiamur. Nec mihi satis cõstãter egisse Iob ille uidetur/qui ubi corpus scabie peti sensit ac tabe/etiam in diem natalem inuectus legitur:qui mihi non aliter egisse uidetur/q̃ qui hostiles agrorum incursus populationesq; fortiter ferunt:ubi uero ad manus uentum est/deterriti præsentia/armis abiectis/aut fugiunt/aut manus hosti religandas porrigũt: Quo tempore totis ut aiunt uiribus dimicãdũ esset. In singulare certamen ituri/armis se ualidioribus instruunt:& quia caput pectusq; peti hostilius uident/eas partes & obtegunt diligẽtius & cautius etiam tuentur. Tunc in singulare certamen cum fortuna descẽditur/ cum corpus ab ea uexatur. cœtera exteriora sunt. Itaq; tanquã agri populantur. Debilitauit aut etiam abstulit lumen oculorum/aut casus aliquis/aut ægritudo/uidendum ne animi lucem ac rationis radios hebetet/uel extinguat. Cõtraxit neruos/aut membrum aliquod/ id curandum ne-qua pars animæ nobilior utiliorq; contrahat

dolore nimio/cuius morsus acuantur eidem ce
dendo muliebriter. Idem quoque faciendum
in aliis tum corporis tum externis malis. Qui
ab hostibus oppugnantur/ ubi fossas impleri/
ubi quassari urbis muros uidēt/alias intus fos-
sas faciunt/alios muros extruunt. Hoc idē no-
bis sequendum est. Confecit ægritudo aliquā
corporis partem: Labefactauit fortuna rem fa-
miliarē: Instruamus animum patientia ad susti
nendum: Muniamus continentia ad repellen-
dum: & ad peruincēdum/pectus armemus for-
titudine. non deerunt illorum exempla qui nō
tantū similia/uerū etiam maiora perpessi sunt:
nec priuati solum homines & in scholis educa
ti: sed ꝑncipes ciuitatū/sed Reges. Marius quo
animo secari passus est? Rex Alfonsus qua con
stantia uri? Ioannes qui ei successit Aragoniæ
Rex/tā sine ullo pene sensu/cādēs chirurgi fer-
rum tulit/ut supra q̄ oportebat ureret. Sed hęc
sit medici culpa/illius certe constantia qua nō
laude atq; admiratione digna est? Nicolaus pi
cininus/q̄uis cōtracto magna e parte corpore/
nō tamē minus prudenter/laboriose/imperato
rie/bella etiā difficillima administrauit. Federi
cus Vrbinas tā ęquo animo fert/altero se ocu-

lo captum esse/ut interdũ etiã in seipsũ iocet̃.
Homerus utroq; etiam oculo captus/ita quidẽ mentis oculis usus est/ut nõ modo poetis uetum etiam philosophis/ reliquisq; doctis hominibus lumen & tanq̃ lucernã accenderit. Nõ detraxit Caio Druso auctoritatẽ oculorũ cæcitas/Cuius domus/ ut Cicero meminit /a cõsul toribus quotidie complebat̃: Nõ Caio Aufidio aut Senatoris munus/aut scriptoris. Quippe qui ĩ Senatu sententiã diceret/nec amicis deliberantibus deesset:& grecã historiam scriberet. non Democrito indagatricem illam rerum naturæ solertiam:Nam Diodorum Stoicũ familiarem suum idem Cicero refert/multo etiã magis assidue/q̃ antea in philosophia uersatũ/cum & fidibus Pythagoreorum more uteret̃/ & quod fieri posse uix uidebat̃/geometriẽ munus tueretur. In appio Metelloq; magni ciuis & egregii Senatoris dignitas etiam amplificata uidetur. Dii boni quã audientiã Nicolaus cæcus habebat/Cum festis diebus etruscis numeris/aut sacras historias/ aut annales rerum antiquarũ e suggestu decantaret:Qui doctorꝝ hominũ qui florẽtiæ permulti tunc erãt/cõcursus ad eum fiebat:Lippus Florentinus puer uidit/

nunc adolescens quãq̃ utroq; oculo captus/nõ minus tamẽ assidue rhetorum ac philosopho-rum auditoria frequentat. Mirum illi studium rerum antiquarum: Mira cura latini sermonis: mira etiam in amicorum cõgressionibus iucũ-ditas/& cum paupertate simul ac cęcitate labo-ret/licet adolescens/quæ ætas minime apta est patientiæ/utrunq; malũ ea ęquitate fert/ut neu trum sentire uideatur. Nec desunt hac in parte magnorum uiro℞ exempla. Belisarius ille toti-ens dux ac uictor/tandem iussu Imperatoris cę catus/& quidem ob inuidiam/quę res eo duri-orem efficere cæcitatem poterat/frequẽti in uia Tuguriolum sibi statuit/ubi uitam egit/ uictũ mendicans a prætereuntibus: Cuius ea patien-tia fuit/ut nõ aliter questus fuerit/q̃ ut diceret/ Viator da obolum Belisario/ quẽ uirtus extu-lit/cęcauit inuidia. Gloriabatur Ennius ꝙ cum podager esset/tum bene poetaretur. Matthęus Aquilanus qui nuꝑ obiit/licet pedibus & ma-nibus captus/mirum est quantũ Neapolitanis in studiis proficeret/Philosophiã/Theologiã/ naturales res assidue docens. Ad Cosmi Florẽ-tini amplitudinem nõ parum uidetur cõtulisse podagra: Nam cum se domi cõtineret/ nõ solũ

florentinæ res/sed pene Italiæ totius/ quę tunc in magnis erat belli ardoribus/ ad eum deferebantur: Cuius domus non priuati ciuis/sed curia potius iudicari poterat: cum iterea magnificentissima templa ædificanda curaret/ & libros undique in bybliothecas suas cõgereret/ non minore diligẽtia q̃ sumptu. Vidimus Antonium Panhormitam multos annos tormina & urinę difficultatẽ tam sedate ferre /ut etiã dissimulare uideri posset ægritudinem. Quocunq; te uerteris/præsidia aderũt/ quæ pugnãti opem ferãt. Quotus spectatus miles est/qui modo aliquid strenue egerit/cui non ab Imperatore periculosa & aspera demãdentur? Etenĩ quis patientiæ constantiæq;/quis continentiæ ac fortitudini locus/si nũquã aduersa/nunquã difficilia oblata fuerint? Demetrium philosophum dicer̃ solitum legimus/nihil eo infelicius/cui nihil unquã euenisset aduersi. Euadũt in bello Tribuni Ducesq;/ non in pace/arma ferẽdo/non comessando. Impiger extremos currit mercator ad Indos per mare pauperiẽ fugiens/ per saxa/per ignes. Nos ĩ ocio et plumis/si diis placet/uirtutẽ assequemur? Quis bonus Agricola/cui non fodiendo/arando/ runcando/cõ-

calluerint manus? Quis nisi per uigilias multas/multamq; abstinētiam factus est doctior? Abstinuit uenere & uino qui pythia cātat. An existimandum est hominem ad hoc genitum/ut desidia marceat/uentiletq; flabellum in umbra? Quod nisi ad res magnas illas quidem ac laborum & molestiarum plenas nati essemus/nūquā his animis tamq; eximia corporis fabrica natura nos instruxisset. Equi laudantur non qui ad præsepe saginati uix semistadii cursum ferūt/sed qui excursionibus assueti/multa passuum millia sine sudore indefatigati quotidie pene conficiunt. Quā differt uenaticus ab aulico cane: quiq; in deliciis habeatur? ille nanq; pnicitate ac uiribus in campis emicat: atq; aduersus feras audax fertur: hic desidia piger ac tardus ubi naribus aprum sensit/in fugam uersus ad uenatorē refugit. In surditate uero quid nā est mali inquit Cicero: cuius integrum locum ponā. Erat surdaster Marcus Crassus sed aliud molestius q male audiebat/etiam si ut mihi uidebatur iniuria. Epicurei nostri grece fari nesciunt/nec græci latine. Ergo hi in illorum/illi in horum sermone surdi: omnesq; item nos in iis linguis/quas non intelligimus/quę sunt innu-

merabiles/ surdi ꝑfecto sumus. At uocē Citharoedi non audiunt. Nec stridorem quidē serrę cum acuitur/ aut grunnitū cum iugulatur sus: nec cum quiescere uolunt fremitum murmurātis maris. Et si cantus eos forte delectat/ primū cogitare debent/ anteq̃ hi sunt inuenti/ multos beatos uixisse sapientes. deinde multo maiorē percipi posse legendis his q̃ audiēdis uoluptatem/ tum ut paulo ante cæcos ad aurium traducebamus uoluptatem/ sic licet surdos ad oculorum. Etenim qui secum loqui poterit/ sermonē alterius nō requiret. Congerantur in unū omnia ut idem oculis & auribus captus sit/ prematur etiam doloribus acerrimis corporis/ qui primum per se ipsi plerunq; cōficiunt hominem/ sin forte lōginquitate producti /uehementius tamē torqueant q̃ ut causa sit cur ferant᷑. Quid est tandem dii boni ꝙ laboremus:᷑ portus enī pręsto est quoniam mors ibidem & unde nihil sentiendi receptaculum.

DE ORBITATE TOLERANDA.

Rbitas quoq; uel ī primis grauis uidet᷑: nam & soli esse nolumus/ & cum naturalis etiam sit cupiditas procreandi/ quibus tam multa indulseris/ ac tantum studii laborisque

contuleris/quos etiam senectutis tibi baculum promiseris/ eorum amissorum desideriũ ferre constanter/maioris est operę. Cum autẽ & qui liberos nunq̃ suscepere/& qui susceptos extulere orbi dicantur/illi unũ sentire solitudinis dolorem uidentur. Hi uero quoniã quos carissimos habebant/eos amisere/tanto grauius uulnus accepere/ꝙ parta ac retenta diutius illa demum amittere/& difficilius est & acerbius etiã angit. Quocirca teipsum ut consolari possis/respicere pręsertim illos oportet/quibus cũ longe melius actum esset si nunq̃ liberos suscepissent. Non uidisset Priamus tot suas suorumq; calamitates ac funera. Sed fabulas omittamus. Marcus Antoninus is qui philosophus cognominatus est/nihil tulit in uita grauius q̃ cõmodum filium. Augustus filias/sua Carcinomata palam appellabat/ quas tandem cum sustinere nõ posset/ab oculis remotas relegauerit. Ioannes Rex Aragoniæ pene Regno pulsus est/ob Caroli filii ambitionem ac peruersa consilia. Ludouico Galliæ Regi filius/is qui nũc gallis imperat/tantæ formidini fuit/ut de eo in carcerem coniiciendo consilium ceperit/quo cognito filius sibi fuga consuluerit. Francisci foscari

Venetorum principis/quem ſua ętas iure ſapientem credidit/flagitioſus filius felicitatē infecit:quem ſępius tortum ob parricidii ſuſpitionem/tandem in exilium ut eiiceret coactuſ eſt. Sed Regias relinquamus.quæ nō dicam urbs ſed pene uicinia/non plures domos liberorum improbitatibus miſerabiliter affectas habet? alius parentes ueneno ſuſtulit.alius alea patriā rem aſſumpſit.hic furtis aut adulteriis/ille falſis obſignationibus aut parricidiis (ſunt autē infinita flagitiorum genera)non parentes modo/ſed omnem cognationem dehoneſtauerit/ac pluribus modis ſolicitam habuerit? Optabat ille in quem tam multa dii immortales cōtuliſſent/Auguſtum dico/celebs uixiſſe/atque ſine natis mori. Quam ob rem mala plurima quibus preſſi ſunt qui liberos habent/conſolari poterunt non habentem/ꝙ ſe carere illis ſentiant.Qui ſuſceptos amiſere/ ſi q̄ multa ſint uitæ hominum mala probe cōſiderauerint/bene etiam cum illis actum iudicabunt/ doloremq; temperabunt:nec tam ſuis incommodis angētur/q̄ illorum ſorte lætabuntur/& cum inuidētis ſit/bonis alienis dolere/hoc ſe crimine liberabunt:nec tam ſeipſos amare oſtendent/ut li-

beros non sua illorū gratia/sed propriis cōmo
dis prosecuti uideant̃. Atq; ut amandi sunt li-
beri/quod naturale est/sic ꝙ naturale quoq; est
mori/in hoc ut cœteris in rebus naturæ ceden
dum ē. Vt nox diei/sic uitæ mors succedit. Nō
quicunq; flores/uere in ramis nitescunt/ad fru
ctum perueniunt. Vt florum/sic hominum ca
duca & fragilis est natura. Serius aut ocius ad
imam properādum est sedem/ ut ait Ouidius.
Nihil aut tardum aut immaturum quod natu
rale. Sed poterat diutius uiuere. Primum hoc
ignoro. quis ita exploratum hoc habet? Dein
de qui scis an longior uita ad felicitatē magis q̃
ad erumnas miseriamq; esset illi futura? Quo
quis in portum citius applicat/eo celerius uota
debet exoluere. Nauigationis q̃ simillima ē ho
minū uita. Nunquā cursus adeo secūdus fuit/
ut non pro uentorum arbitrio/uela intendēda
essent. Sic uitæ nostrę quota pars est/quā ad ar
bitrium nostrū uiuamus? Quādiu quis in alto
tenetur sui iuris non est. tunc esse liber incipit/
cum ī portum delatus est. Fortunæ ac miseria-
rum mācipium est uita: Libertatis initiū mors
uidet̃: post quā nulla fortunæ dominatio/nul
lus laboribus ac miseriis locus relīquitur/in ui

ris prĕsertim bonis: quos maxima etiā prĕmia manere in cœlis/ & poetĕ & philosophi/ et Theologi uno simul ore consentiunt. Nec nos ii sumus qui animos una cum corporibus interituros putemus: Qui tamen si nulli post mortem sūt / idem futurum est/ quod ante quā nasceremur erat. quietis/ silentii ac cessationis plena omnia/ ut si mors libertatis initium nō sit/ finis prorsus sit seruitutis ac miseriarum. At mortuus est Adolescens/ nec potuit uitæ muneribus frui. Quæ sunt ista quæso munera? an languere? ægrotare? angi? premi? solicitari? nunquam quiescere/ nunquam in tuto consistere? Infinitas dolendi/ ac timendi causas sentire? ut qui immature mortuus dicitur non tam bonis ereptus quā malis liberatus uideatur. At parentes illum suos sepelire quā a parentibus sepeliri decuit. Ecce ad propria rursus commoda questus tuos reuocas: & naturæ ipsi uis præscribere: bene cum illo actum est. Noli beatitudini eius inuidere: qui si propterea commoueris/ ꝙ non & mori tibi cum eo contigit/ Lacrimas seda/ & læto potius animo mortem expecta. Equi metæ proximi etiā alacriores feruntur. Poetĕ ultimos actus maiore

quadam hilaritate exequũtur. Et quoniam ultima magis ſpectantur/ ad illa ſic te inſtituito/ ut uideri poſſis nulla de re in uita magiſquã de morte cogitaſſe. Non poteſt ad mortem ſuam forti animo accedere/ qui alienam tantis lamentationibus proſequatur. Obierũt liberi: cognati/ amici/ cogitato idem te iter breui quoque ingreſſurum. Dices ereptos eſſe. Nemo ſuum eripit: repetit natura quod ſuum eſt: qui ſi iuitus reddas/ non illa inique tecum agere/ ſed tuipſe qui debitum nolis reddere iniuſtus uideare. At ſolitudo te excruciat/ qui ſcis an rectius uicturus ſis hoc modo? q̃ multas familias peſſundedit frequentia? Quoſdam etiam meliores ſibi adoptaſſe q̃ genuiſſe filios ſatis conſtat. Non poteſt in ſolitudine uiuere/ qui uirtutes familiares habeat. & qui multos amat/ is a multis ametur neceſſe eſt. Nec te ex aliena fortaſſe familia inſtituẽdus hæres ſolicitet. Horatius & Virgilius hęredem Auguſtũ ſcripſere. Attalus Rex Populum Romanum. meliorem neq; hic neq; illi hęredẽ inſtituere potuere. Deniq; qui digniores hęredes q̃ dii ĩmortales? Atq; ut ad rẽ ipſã regrediamur/ Quod tempus facit/ cuius ꝓpriũ eſt dolores lænire/ faciat ſapientia. Ad naturæ

necessitatem ęquitas accedat animi/quę honus ipsum faciet leuius/ferendo non modo patienter/sed illud etiam elato animo contemnendo/quandoquidem eodem cuncta spectāt/ac stulticia summa sit ut ait Cicero/frustra cōfici mœrore/cum intelligas nihil posse profici. Mirum etiam immodū exempla conferent. Emilianus Scipio iisdem fere quibus patrem triumphantem diebus/funera duorum fratrum spectauit/& quanquā adolescens/tulit tamen ęquissime. Scipioni Africano in exilio patientia sic comitata est/ut nuntiata fratris morte/qué aliis difficillimis in malis habuerat animum retinuerit. Sextus Pompeius Gnei fratris ac sororis: Augustus generorum/nepotum sororis/filiorum mortes cōstantissimo animo pertulere. M. Antonius in fraterna morte admirabilem pręsetulit animi magnitudinem: Lutium Syllam: quo minus aduersus hosté ré ęgregie gereret/ mors filii nó deterruit. Paulus in ipso pene triūpho duorum filiorum obitum/ea constantia tulit/ut bene secum egisse deos immortales diceret/quos precatus esset/ ut si quid Populo Romano immineret aduersi/in domū suā auerterent: Quod quia præstitissent/gratias illis agere. Iu

lius Cæſar audita filiæ morte i Britãnia/die ter tia Imperatoria ad munera rediit. Bibulus audita morte duorꝝ filiorum/ita ſeipſum uicit/ut die poſtero ad ſolita Reipublicę officia ꝓceſſerit. M. Aurelius Antoninus quinqꝫ tantũ diebus filium luxit/cũ interim alios ipſe cõſolaretur: atqꝫ ad publica munera rediit. Q. Martius Rex unico filio/& eo quidem magne ſpei amiſſo/ ea magnitudĩe animi dolorem compreſſit/ ut A rogo iuuenis ſtatim curiam petierit/ Senatumqꝫ uocauerit. Horatio puluillo ędem Iouis dedicanti/poſtemqꝫ tenenti/ cũ filii morſ nunciaretur/idem uultus manſit/tantaqꝫ animi firmitas/ut nec manum mouerit/nec faciem reflexerit. Caius quoque Cæſar Auguſtus: idem & Pontifex maximus filiæ mortẽ pacatiſſime tulit: quã & pro roſtris laudauit/ Collocato ante ſe illius corpore: ac tantum uelamento interiecto/ne pontificis oculi polluerentur. Diſſerẽti inter familiares Anaxagoræ de natura rerum/ nunciata dicitur filii mors/ atqꝫ ubi paulũ modo tacitus ſubſtitiſſet conuerſus ad illos/ Sciebam inquit me genuiſſe mortalẽ. Pericles duobus filiis in pauciſſimis diebus orbatus/nihilo minus iiſdem diebus grauiſſime concionatus

eſt/candidatuſq; de patrio more caput coronatum habuit. Xenophon rem diuinam non intermiſit/cum ſacrificanti nũtiaretur filiũ apud Mantineam occubuiſſe. Quin ubi acerrime pugnantem cecidiſſe intellexiſſet/ quam detraxerat capiti coronam repoſuit:egitq; diis gratias qui talem ſibi filium dediſſent/qui pro patria non dubitaſſet occumbere. Dion in cubiculo cum amicis ſedens/audito ingenti tumultu clamoreq; domeſticorum/ ubi ſciſcitãti reſponſũ eſt/e ſummo culmine prolapſum filiolum interiiſſe/nullo doloris ſigno dato/iuſſit illum ad ſepulturam a mulieribus ferri:atque hoc dicto ceptum continuauit ſermonem. Rex Antigonus morte Alcionis filii hactenus commotus eſt/ut diceret aliquanto q̃ putaſſet ſerius illum occidiſſe. Quippe quem proprię ſalutis paternorumque pręceptorum immemorem noſſet. Hos igitur nobis proponamus oportet/quorꝫ exemplis formati/doceamur orbitatẽ non modo ſedate ac tranquille ferre/ſed mortẽ quoque ipſam omnino cõtemnere. Quam ad rem mulierum exempla non minus conferent/ atque haud ſcio an magis etiam quã uirorum/ſiquidem in imbecilliore ſexu conſpecta conſtantia

plus etiam mouet. Cornelia post duodeci par-
tus amissos/ Tiberium & Caium cæsos atq; in
sepultos uidit. Sed quid hac eius uoce genero-
sius:nam miseram eam ob talem tantamq; ia-
cturā prędicantibus matronis respondit: Nūq̃
me ego felicem non dicam / quę graccos pepe-
rim. Cornelia diui Drusi filium in ipsis pena-
tibus incerto auctore occisum tulit q̃ pacatissi-
me. Rutilia ea quæ Cottam filium in exilium
secuta fuerat/cum Reducem amisisset/ eā firmi-
tatem retinuit/ut post elatum funus/eius lacri-
mas nemo uiderit. Liuia quoq; generosissimi
filii Drusi posito corpore/finem etiā lacrimis
suis posuit. An non rectius in extinctis filiis/
hæ tibi fecisse uidentur/ q̃ Artemisia illa in cō-
iuge amisso:quæ diutius uiro superstes in per-
petuo luctu atque mœrore uixit: quo etiam cō
fecta cōtabuit. quæ ut maxime pia fuerit/& su-
pra q̃ dici potest coniugii memor/omnia tamē
corrupit/dolori se se discruciandā tā submisse/
molliter/effracte/abiecteq; præbēdo. Sed quid
te ad clarissimorum uirorum ac nobilium ma-
tronarum exempla uocem:cum humiles muli
erculæ/obscuriq; homūtiones/suorum obitus
non modo fortissimis animis sustinuerint/sed

diis quoq; gratias egerint/ꝙ matura illis mor-
te cõſuluiſſent. Paucis ante annis femella Amã
triciana cum intellexiſſet filium nimis demiſſo
animo ad ſupplicium trahi/filio occurrẽs ſeda
re illum lacrimas/atque abiicere metum iuſſit/
celũ ac ſolem ut reſpectaret ſubinde admonẽs:
quod ille cum faceret/an inquit ignoras fili cõ
feſtim te in arces illas emigraturum? ac uix mo
mẽti dolorem/perpetuam tibi/& quietẽ/& uo-
luptatem pariturũ? Eodem ex oppido Homul
lus/iuris tamen peritus/ cauſam Romæ cũ di-
ceret de morte filii/nũcio accepto/ continuauit
cauſam eodem uultu/uoceq;: qua perorata/ad
illos qui aderant conuerſus/quæſo inquit per-
mittite me horã filio qui diem obiit indulge-
re: Ingreſſuſq; prætorii Cameram/poſt horam
ad munus rediit. Quid aut huius conſtantia/
aut illius offirmatione maius? Quos imitati/
ſic quidem quibus mori cõtigit gratulabimur
tanq̃ aut beatis/aut humanis miſeriis penitus
uacuis/ut nos ad expectandam mortem/exilii
& carceris huis finem/inſtituamus.quo libera-
ti/aut perpetuam trãquillitatem/aut ſaltem re-
rum omnium ceſſationem/ & ut bonorum ſic
malorum cũctorũ priuationẽ ſimus adepturi.

Illud uero uehementer angere/ac mœrore con-
ficerẽ animum ſolet/ſi naufragio periit:ſi hoſti-
li gladio cæſus interiit/ ſi diutino morbo cor-
reptus inter dolores ac morborũ cruciatus ex-
pirauit. Primum ſcire quęro cur naufragium/
cur gladiuſ horreatur? an fortaſſe quia mortem
afferant? hoc illud eſt. nam ſi damnum/ ſi mor
tem nõ afferant/ nequaꝗ̃ timeantur. Quid igi-
tur ſtultius/ꝗ̃ cum mortis ſolatium inueneris/
de illo quod per ſe nec damnoſum nec odioſũ
eſt dolere? Deinde quid te uiolentia cruciat/ex
qua merces tanta parta ſit? perpetua ceſſatio a
laboribus/aut ſempiterna tranquillitas. At cre
do ſi offenſo pede lapidem excuſſeris/ſub quo
Theſaurus ſit abſconſus/ex quo inuẽto diues
efficiare/non maledices offenſioni/ neq; illam
ægre feres:quin bene tecum actum dices:etiam
ſi unguem euulſeris/ſi digitum fregeris. Ad ſa
nitatem per ignem/ ſectionem/ & amariſſimas
potioneſ peruenitur. Ad uictoriam per pericu-
la & ſanguinem. Meſſem ac uindemiam/labor
& ſudor plurimus antecedit. Hæc eſt humanæ
uitæ cõditio. Quid ꝙ etiam maximi uiri tum
græci latinique/tum barbari permulti mortem
ſibi conſciuere? In Cantabris atque apud illos

populos qui hodie Buſchaini uocantur/mon-
tanę mulierculæ/dum infantulis blandiuntur/
dum feliciter illis optant. Nate inquã/nate mi/
tranſeat te tragula. his uerbis bene precantur: ſi
quidem graue apud eos opprobrium habetur
in culcitra mori. Vnum autem conſolari exem
plum uel ſolum poterit/quod nunc refero: Ac-
ceperat Rex Perſarum harpalum in conuiuio/
cui filios æpulandos/ut ſuam in illum irã euo-
meret/appoſuerat. Intercœnandũ ſubinde quę
rebat/an concinna/an opipera conditura eſſet.
Eo ſatiato/filiorum capitibus in menſam alla-
tis percunctatus eſt/an comiter ab ſe fuiſſet ac/
ceptus/reſpõdit Harpalus uultu q̃ maxime trã
quillo/ omnem apud Regem cœnam iucundã
eſſe. Viderat filios crudeliſſime cæſos: ĩ fruſtra
mutilatos/excoctos/in lancibus appoſitos/ ab
ſe comeſos/oraq; illa/quæ totiens ſe patrem ap
pellaſſent/quæ ipſe totiẽs exoſculatus eſſet/an-
te ſe tam fede/tam miſerabiliter cõſtituta/ & ta-
men non ſolum lacrimas tenuit/dolorem ſup-
preſſit/gemitum coercuit/ſed placido uultu/co
miq; ſermone cõuiuę perſonã retinẽs ac gratias
agenti ſimilis/cœnã laudauit. Subiiciã ex eodẽ
etiam genere alterũ. Traiecerat Cãbyſes iratus

ſimul atq; ebrius/ Traheaſpæ familiaris ſui fili um ſagitta: atq; aperto illius pectore iuſſerat in ſpici/ an cor quod petierat fixum eſſet: cui cum infixam ſagittam renunciaſſent/ tunc ad patrē qui aſtabat conuerſus/ ecquid inquit certā tibi habere manum uideor? Ad quæ ille cōfeſtim/ nullo perturbationis ſigno dato/ ne Apollinē quidem potuiſſe certius figere reſpōdit. Vides ut maxime acerbam ac nefariā filii mortē diſſi-mulando præteriit? quid preteriit/ qui adulan do etiam riſit. Nam quod ad morbi linginqui tatem/ & cruciatus attinet/ ſicuti præterita peri-cula nequicq̄ metuuntur/ ita præteritis noſtro-rum cruciatibus fruſtra angimur. Quid enim inanius q̄ de amici carcere triſtem eſſe/ ubi is ſe in libertatem uendicauerit? cum gratulationis ſit/ nō triſticiæ locus. Parta uictoria/ nemo du-ces/ nemo milites/ ob perpeſſos labores/ erum-naſq; miſerat᷑. Sed publicæ gratulationes/ ſed honores triumphiq; apparātur. Verum neſcio quomodo nimis imbecilli & leues in hoc ſu-mus/ doloriq; aſſentiētes. Moritur e noſtris ali quis repentina morte. Querimur ꝙ non licue-rit ultima illum ſuis mandata dare: ꝙ nō inter fomenta & medicas manus deceſſerit. At aliū

miseramur ꝙ diutius malis quassatus/ & tanq̃ excrutiatus doloribus non cesserit naturæ: sed expugnatus potius morbis conciderit. Illum ꝙ procul a carissimorum complexu/ in longinqua & ignota terra decubuerit. Contra hic nos affligit/ ꝙ in domo propria anteq̃ moreret̃ tot suorum lacrimas ac gemitus uiderit: matrē deos incusantem audierit: uxorem quæ illi carissima erat aspexerit/ scindentem capillos/ & pugnis pectus tundentem/ & ne mariti mortem uideret/ præmori cupientem/ Sororem/ liberos/ necessarios quæstibus cœlum implentes/ omnes deniq; domus angulos/ plenos gemitus/ lamentationis/ planctus/ ut hęc ipsa mortem faciant longe amariorem. Diem obiit alius siue filius/ siue nepos/ siue necessarius/ siue notus/ in tenera ætate: male habet nos: lacerat uexatque animum/ ꝙ fructum uitæ non attigerit/ ꝙ ante nos destituerit/ q̃ frui eo potuerimus/ ꝙ illā quam nobis ob egregiam indolem promittebamus/ spem frustratus abruperit. Rursus alium miserabiliter prosequimur/ ꝙ diutius uiuēdo plurima aduersa tulerit: Carissimorum funera uiderit/ & ita ad uitę metam peruenerit/ ut interim in ipо cursu omnia referta difficultati-

bus periculisq; expertus sit. Deniq; si pauper decessit/ in egestate illum uixisse lamentamur: Si diues ĩfelicem dicimus/ ꝙ a tãta opulentia abreptus fuerit: milleq; ipsi nobis uias facimus ad questus atque mœrores/ tanta ĩ animis hominum leuitas atq; infractio inest.

DE TOLERANDIS INIVRIIS ET CONTVMELIIS.

Am uero conuitia iniurię: contumelię: impotenter dicta aut facta/ eadem æquitate toleranda sunt: Quin etiam ridenda nonnunquam. Socrates in Xanthippen tum alias/ tum cum lotium elueret/ etiam dicto iocatus ẽ. Idem pugno cæsus hactenus questus est ut diceret/ iniquius cum hominibus agi/ ꝙ nescirẽt quando galeati domo prodire deberẽt. Antoninus pius domũ homuntionis ingressus/ percunctatusque unde columellas quasdam porphireticas sibi comparasset: quid audiuit princeps maximus/ & Patriæ pater optimus? Cum in domum alienam ueneris/ & surdus & mutus esto. Quod dictum tantum abfuit ut moleste tulerit/ ut tanq̃ præceptum quoddam aliis seruandũ tradiderit. Marcus Antoninus qui Pio

successit/ita oblitus dicitur iniuriarum Cassii qui in Syria rebellauerat/ut & mortem eius grauaretur/& liberos post patris cædem summa humanitate prosequeretur. At filius Commodus fœdissimus & uir & prīceps /balneatorē coniici in ardentem fornacem iussit/ quod lauaturus balneum tepidius inuenisset. quid hac impatientia/imo impotentia tetrius? Idem Antoninus huius pater grauissimas tum aliorum tū Faustinæ uxoris iniurias etiam dissimulauit. Dictator maximus/qua confirmatione tulit æquatā sibi Magistri equitum potestatem? Non succēsuit actio poetæ Cæsar/quod ille sibi non assurrexisset. Q. Valerium Catullum etiam in cœnā adhibuit condonata uenia Carminum in se scriptorum. Augustus cum multorum maledictis uexaretur satis habuit respondere/ quod in ciuitate libera/& linguas esse liberas oporteret. At quā imbecille q̄ fracte fidus Cornelius/qui lacrimas etiam tenere in Senatu nequiit cum a Corbulone Struthiocamelus depilatus uocaretur. Quanto uirilius Epaminondas/qui nequaquam contumeliose secum actum iudicauit/cum delatum sibi uideret uiarum sternēdarum ministerium/ quanquā satis sciret esse

illud ſordidiſſimum. Alfonſus Rex Neapoli-
tanorum admirabili diſſimulatione præteriit/
quorundam oblatratõnes ac maledicta. Quin
etiam illatas iniurias uindicare cum poſſet /ob
liuiſci maluit . Hadrianus ſeruuum qui in ſe ar-
matus irruiſſet/condonata uenia curari iuſſit/
ꝙ eſſet furioſus. Cato petenti cuidam ueniam
a quo fuiſſet in balneo per imprudentiam per-
cuſſus / Atqui reſpondit/nunq̃ tu me :qđ me-
minerim percuſſiſti. Quæ autem contumelio-
ſior eſſe poteſt ulctio/ ſi ulciſci cupias/ q̃ iudica
re aliquem indignum de quo ulciſcare? Cum
improbus quidã Ariſtidæ os ſputo inquinaſ-
ſet/riſit ipſe hominis improbitatem:ac ſatis ha
buit dicere Magiſtratui qui aſtabat/admonen-
dum illum eſſe/ne poſt id/ſimile aliquid face-
ret. Atque ut a quo Socrate cepimus in eo deſi
namus/quis plura paſſus eſt unquam? Quem
comici etiam dicaciſſime proſciderint? omnia
tamen Socrates riſit: quem ſecutus Antiſthe-
nes/matrem Barbaram obiicienti/& matrẽ de-
um barbaram fuiſſe: Idæa enim fuerat reſpon-
dit. Sed harum genere laudum chriſtiani maxi
me omnium claruere/ ſiue e Martyribus /ſiue e
confeſſoribus/ ſiue ex ipſis apoſtolis exempla

quærãtur. Nam ut christum ad hoc uocemus/ nec fas ducimus: cuius tamẽ unum illud dictũ docere mortalis satis potuit/ q̃ essent hæc contemnenda: Pater ignosce illis/ quid faciant nesciunt. Nec uero sic toleranda hæc uidentur/ ut non aliquando sint etiam uindicanda/ ne improbitati ex impunitate addatur audacia: Quo tempore illud uidendum est/ ne ira/ dolore/ im potentiaue superemur. Quæ nam tanti est animaduersio aut uindicta ista/ per quam deserto officio ad turpia flagitiosaqꝫ impellare? Tedius Pollio Mancipia murenis obiiciebat: quid hoc aliud ẽ q̃ exuto homine beluam induere? Offendimur inquit Seneca/ si quis sermonem nostrum imitatur: si quis incessum/ si quis uiti um aliquod corporis aut liguæ exprimat/ quasi notiora illa fiant alio imitante/ q̃ nobis faciẽtibus. Senectutem quidam inuiti audiunt/ & canos & alia ad quæ uoto peruenitur. pauperta tis maledictum quosdã perculsit. quæ sibi obiecit quisqꝫ abscondit. Itaque materia petulantibus/ & per contumeliam urbanis detrahitur/ si ultro illam & prior occupes. Nemo risũ pręb uit/ qui ex se cepit. Vatinium hominem natum ad risum & ad odium scurram fuisse & ue-

nuſtum/& dicacem/memorię proditum eſt/in pedes ſuos ipſe plurima dicebat/& in fauces cõciſas. Sic inimicorum quos plures habebat q̃ morbos/ & in primis Ciceronis urbanitatem effugerat. Si hoc ille potuit duritia oris qui aſſiduis conuitiis pudere dedidicerat/cur is non poſſit/qui ſtudiis liberalibus ac ſapientię cultu ad aliquẽ profectum peruenerit? Adiice ꝙ genus ulctionis eſt/eripere ei qui fecit factæ contumeliæ uoluptatem. Hæc Seneca prudenter atque ad rem. Quamobrem ut cœtera omnia que putãtur mala/ſic & hæc & alia generis eiuſdem/ aut patienter toleranda ſunt/aut deſpiciẽter etiam contemnenda: quandoquidem nullũ tam acerbum inferri uulnus poteſt/ cui æquus animus ſalubriter non medeatur: nec tam grauis morbus aut dolor accedere/quem ſi nõ ſtatim ſanare/pedetentim tamen progrediendo lęnire/atque ad ſanitatem perducere queat.

Aec ſunt domeſticæ fortitudinis munera: cuius præceptis cõfirmati/ingruenti fortunæ reluctemur. cui licet multiplices ſint artes ac nocendi rationes/ ubiq; ta-

men armis his tecti fidenter resistemus/siue pa
triam aliaq; quæ externa dicuntur bona/eripe-
re a nobis conabitur/aut etiam iam eripuit:si-
ue corpus petierit:pro cuius corrumpēdis bo-
nis hostili nobiscum animo in certamen descē
derit/ cuius acutissima tela/ ac micantis gladii
aciem/ Clypeo fortitudinis muniti/sic retūde-
mus/ut quod feriat/aut non habeat/aut si iam
percusserit/non tamen uictrix insultar̄ ceruici-
bus nostris queat: sed leuiore uulnere illato/
quod in primo conflictu cōtingere solet/ post
acri pugna conserta/maioribus uiribus repulsa
cedat: defessaque ac uicta tandem uertatur in
fugam. Quid q̄ animi etiam bona/ne aut ex-
trinseca ui corrumpantur/ aut etiam eripian-
tur/ eiusdem fortitudinis armis ac præsidiis tu
ti prohibebimus. Neque enim torquebimur
inuidia/conficiemurq; liuore/ ubi in exigua re
nostra/quos minime fortasse deceat/bonis plu
rimis abundare uiderimus/ neq; superbia effe-
remur/ ubi omnia nobis secunda atque e sen-
tentia cesserint. Non rapiet nos cupiditas/non
pessundabit ambitio: non denique a uia rec-
toq; detorquebit auaritia/pestis degenerātium
animorum: Vt non alibi siue in prosperis aut

aduersis rebus externis/ siue in malis corporis perferendis/aut in bonis animi conseruandis/ maius homines præsidium q̈ i fortitudine col locatum habeant.

IOANNIS IOVIANI PONTANI DE FORTITVDINE OPVS FINIT FELI CITER:IMPRESSVM NEAPOLI PER MATHIAM MORAVVM/ATQVE EMENDATVM ACCVRATISSI ME ANNO SALVTIS DOMI NICAE M. CCCC. LXXXX. XV. SEPTEMBRIS REG NANTE FERDINAN DO REGE IN CLYTO.